

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

**YEREL KAMU POLİTİKALARININ
BELİRLENMESİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ
ROLÜ: KONYA ÖRNEĞİ**

Zehra ÖZKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Önder KUTLU

Konya-2015

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zehra ÖZKAN		
	Numarası	124228001007		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Kamu Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
Tezin Adı		Yerel Kamu Politikalarının Belirlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Konya Örneği		

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Zehra ÖZKAN

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zehra ÖZKAN		
	Numarası	124228001007		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Kamu Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Önder KUTLU		
	Tezin Adı	Yerel Kamu Politikalarının Belirlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Konya Örneği		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Yerel Kamu Politikalarının Belirlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Konya Örneği” başlıklı bu çalışma 03/06/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Prof.Dr. Önder KUTLU

Doç.Dr.Mehmet GÖKÜŞ

Yrd.Doç.Dr.Erdal BAYRAKÇI

Danışman ve Üyeler

Danışman

Üye

Üye

İmza

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın ortaya çıkması sürecinde başından sonuna kadar yardımlarını esirgemeyen ve her zaman rol model olarak alacağım sayın hocam Prof. Dr. Önder KUTLU'ya ve diğer kıymetli hocalarıma,

Kıymetli katkı ve önerileriyle yardımcı olan arkadaşlarım Ahmet ÇUBUKCU, Arş. Gör. Songül GÖKSEL, Arş. Gör. Merve ÖZ, Arş. Gör. Halenur YILMAZ Arş. Gör. Yasin TAŞPINAR, Arş. Gör. Kazım Karaboğa, Arş. Gör. Mehtap ÖZTÜRK, ve diğer asistan arkadaşlarıma,

Verdikleri destekle beni her zaman güçlü kılan ailem; babam Mustafa ÖZKAN, annem Selma ÖZKAN, kardeşim Abdullah ÖZKAN'a teşekkür ederim.

Zehra ÖZKAN
Konya, 2015

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı Zehra ÖZKAN

Numarası 124228001007

Ana Bilim / Bilim Dalı Kamu Yönetimi

Programı Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐

Tez Danışmanı Prof. Dr. Önder KUTLU

Tezin Adı Yerel Kamu Politikalarının Belirlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü:
Konya Örneği

ÖZET

Küreselleşme ve bilgi teknolojilerindeki ilerlemeler gibi etkenlerle bireylerin “yalnızca hizmet alan” konumundan çıkarak kendisinin ve diğer vatandaşların yaşamlarını etkileyen önemli kararlara katılmak istemeleri katılımcı demokrasi tartışmalarını arttırarak temsili demokrasinin sorgulanmasına yol açmıştır. Vatandaşların birey olarak tek başlarına seslerini duyurmasının zorluğu ise onları organize olup örgütlenmeye itmiştir. Böylece sivil toplumun örgütlenmiş hali olan Sivil Toplum Kuruluşlarının önemi anlaşılmış ve sayısı gün geçtikçe artmıştır. Günümüzde Sivil Toplum Kuruluşları, devlet otoritesinin yetersiz kaldığı ve özel sektörün kâr amaçlı yaklaşımlarından dolayı üstlenmediği pek çok alanda üçüncü sektör olarak işlev görmektedir. Bununla beraber kamu politikalarının oluşum sürecinde mümkün olduğunca yer alarak kamusal hizmetlerin vatandaşların talepleri doğrultusunda sunulmasına çalışmaktadır.

Bu çalışmanın amacı Sivil Toplum Kuruluşlarının yerel politika belirleme süreci üzerinde etkili olup olmadıklarını, hangi faktörlerin etkilerini arttırdığı ya da azalttığını, yerel katılım mekanizmalarını ne düzeyde kullandıklarını incelemektir. Araştırmanın temel özelliği konuyu Sivil Toplum Kuruluşlarının perspektifi aracılığıyla anlamaya çalışmasıdır. Bu amaçla Konya'daki 110 STK'dan her birinden bir yönetici veya üyeye anket çalışması yapılmıştır. Elde edilen veriler analiz edilerek araştırmanın hipotezleri test edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum Kuruluşları, Politika Belirleme Süreci, Katılım, Etki Düzeyi

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zehra ÖZKAN		
	Numarası	124228001007		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Kamu Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Önder KUTLU		
	Tezin İngilizce Adı	The Role of Non-Governmental Organizations in Local Public Policy Process: The Case of Konya		

SUMMARY

Together with the factors like globalisation and advance in information technologies, individuals are not in the position of “just getting service”, but they want to participate in the making process of important decisions that affect both their own lives and other citizens’. This situation created the crisis of representative democracy and increased the debate on participatory democracy. The difficulty of making themselves heard pushed citizens to become organized. Thus, the importance of non-governmental organisations that is the organized form of civil society has realized and their number has increased day by day. Today, non-governmental organisations are functioning as the third sector in a great deal of areas in which state authority is inadequate and private sector doesn’t want to take responsibility due to profit-oriented approach. In addition, they are trying to offer public services in line with the demands of citizens by taking place in the policy making process as far as possible.

The aim of this study is to examine whether non-governmental organisations are affective in the local policy making process, which factors increase or decrease these effects and how they use local participation mechanisms. The main feature of this research is to study the subject from the perspective of non-governmental organisations. For this aim, a survey was conducted with one administrator or member from each of 110 NGOs. The data obtained was analysed to test the hypothesis of the study.

Key Words: Non-governmental Organisations, Policy Making Process, Participation, Effect Level

KISALTMALAR

BİLGESAM	Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi
BINGO	Business-Oriented International NGO or Big International NGO
BİT	Bilgi ve İletişim Teknolojileri
DAWN	Development Alternatives with Women for a New Era
DİSK	Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
ENGO	Environmental NGO
GONGO	Government-Organized NGO
INGO	International NGO)
MÜSİAD	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
NGO	Non-Governmental Organizations
RINGO	Religious International NGO
SDE	Stratejik Düşünce Enstitüsü
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TESEV	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜSİAD	Türk Sanayiciler ve İşadamları Derneği
QUANGO	Quasi-Autonomous NGO

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. 1: Alfabe Çorbası: Vakıl'ın Sınıflandırma Kargaşası Göstergesi	17
Tablo 1. 2: Yönelimlerine Ve Etki Alanlarına Göre Stk'lar.....	18
Tablo 1. 3: Türkiye'de Dernek, Vakıf Ve Sendika Sayıları	37
Tablo 2. 1: Yerel Düzeyde Katılım: Yasal Çerçeve	73
Tablo 3. 1: Kullanılan Ölçeğin Güvenilirlik Analizi Sonucu	89
Tablo 3. 2: Örneklemin Demografik Özellikleri.....	91
Tablo 3. 3: Stk'lara İlişkin Özellikler.....	92
Tablo 3. 4: Örgüt İçindeki Etkinliklere Karar Verme	94
Tablo 3. 5: Stk'ların İlgi Duyduğu Politikalar	94
Tablo 3. 6: Stk'ların Temel Faaliyet Amaçları	95
Tablo 3. 7: Stk'ların Yerel Yönetimlerle İlişki Kurma Sebepleri.....	96
Tablo 3. 8: Türkiye'de Stk'ların İşlevleri.....	97
Tablo 3. 9: Türkiye'de Yerel Düzeydeki Stk'ların Durumu	97
Tablo 3. 10: Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Stk'lara Bakış Açısı	98
Tablo 3. 11: Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Stk'ları Önemseme Nedenleri	98
Tablo 3. 12: Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Stk'ları Önemsememe Nedenleri	99
Tablo 3. 13: Türkiye'de Stk'ların Yapılanmasına İlişkin Mevcut Yasalar	99
Tablo 3. 14: "Devlet" Kavramının Yaptığı Çağrışımlar	100
Tablo 3. 15: Türkiye'de Stk'ların Önündeki Engeller	101
Tablo 3. 16: Stk'ları Kamu Kurumlarından Farklı Kılan Unsurlar.....	102
Tablo 3. 17: Farklı Katılım Düzeyleri Aritmetik Ortalamaları Ve Standart Sapmaları.....	103
Tablo 3. 18: Stk Katkıları Aritmetik Ortalamaları Ve Standart Sapmaları	104
Tablo 3. 19: Yerel Yönetim Sorumlulukları Aritmetik Ortalamaları Ve Standart Sapmaları.....	105
Tablo 3. 20: Stk Etki Düzeyleri Aritmetik Ortalamaları Ve Standart Sapmaları	106
Tablo 3. 21: Stk'ların Politika Belirleme Sürecine Etkilerine İlişkin Genel İfadelerin Aritmetik Ortalamaları Ve Standart Sapmaları.....	106
Tablo 3. 22: Katılımı Etkileyen Unsurlar Ve Katılım Düzeyleri Ve Araçları İle Stk'ların Rollerini Arasında Korelasyon Analizi	108
Tablo 3. 23: Katılımı Etkileyen Unsurlar Ve Katılım Düzeyleri Ve Araçları İle Stk'ların Rollerini Arasında Anova Tablosu	111
Tablo 3. 24: Regresyon Katsayıları.....	111
Tablo 3. 25: Regresyon Modeli Özeti	112
Tablo 3. 26: Stk'ların Kuruluş Yıllarına Göre Etki Düzeyi Algısı Anova Testi	113
Tablo 3. 27: Stk'ların Kuruluş Yıllarına Göre Etki Düzeyi Algısı Scheffe Testi.....	114
Tablo 3. 28: Kuruluş Yıllarına Göre Bağımlı Değişkenler (Scheffe)	114
Tablo 3. 29: Stk'ların Kuruluş Yıllarına Göre Katılım Düzeyi Algısı Anova Testi.....	115
Tablo 3. 30: Kuruluş Yıllarına Göre Bilgi Düzeyinde Katılım Anova Testi (Scheffe)	115
Tablo 3. 31: Stk'ların Kuruluş Türlerine Göre Önyargı Algısı Anova Testi	116
Tablo 3. 32: Stk'ların Kuruluş Türlerine Göre Önyargı Algısı Scheffe Testi	116
Tablo 3. 33: Araştırma Bulgularının Özeti.....	117

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Kamu Yönetimi-Vatandaş İlişkisi	25
Şekil 2.1: Kamu Politikası Oluşturma Süreci	44
Şekil 2. 1. Gündeme Geliş Süreci	47
Şekil 2. 3: Farklı Katılım Düzeyleri	78
Şekil 3. 1: Araştırma Modeli.....	90

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
SUMMARY	v
KISALTMALAR	vi
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

1.1.Sivil Toplum	4
1.1.1. Sivil Toplum Kavramı, Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi.....	4
1.1.2. Sivil Toplum ve Devlet	7
1.2. Sivil Toplum Kuruluşları	12
1.2.1. İsimlendirme Problemi ve Tanımlama Çabaları.....	12
1.2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Sınıflandırılması.....	15
1.2.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Belirgin Özellikleri.....	22
1.2.4. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri	25
1.2.4.1. Siyasal İşlevler	26
1.2.4.2. Sosyal İşlevleri.....	28
1.2.5. Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihsel Gelişimi.....	30

İKİNCİ BÖLÜM YEREL KAMU POLİTİKALARI OLUŞUM SÜRECİ VE KATILIM

2.1. Kamu Politikaları	39
2.1.1. Kavramı ve Özellikleri.....	39
2.1.2. Kamu Politikası Türleri.....	42
2.1.3. Kamu Politikası Süreci.....	43
2.1.3.1. Sorunun Belirlenmesi ve Gündeme Gelmesi.....	46
2.1.3.2. Alternatif Politikalar Geliştirilmesi ve Uygulanacak Politikanın Belirlenmesi	49
2.1.3.3. Uygulama ve Değerlendirme	49
2.2. Yerel Kamu Politikaları	51

2.2.1. Yerel Politika Aktörleri.....	52
2.2.1.1. Resmi Aktörler.....	52
2.2.1.1.1. Belediye Teşkilatı.....	53
2.2.1.1.1.1. Belediye Meclisi.....	54
2.2.1.2. Gayr-i Resmi Aktörler.....	57
2.2.1.2.1. Birey/Hemşehri.....	57
2.2.1.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları.....	58
2.2.1.2.3. Yerel Medya.....	60
2.2.2. Yerel Politika Alanları.....	60
2.2.2.1. İmar ve Konut Politikası.....	60
2.2.2.2. Kültür ve Turizm Politikası.....	61
2.2.2.3. Gençlik ve Spor Politikası.....	62
2.2.2.4. Eğitim Politikası.....	64
2.2.2.5. Çevre Politikası.....	64
2.3. Katılım.....	66
2.3.1. Kavramsal Çerçeve.....	66
2.3.2. Bireysel Katılım-Örgütsel Katılım.....	68
2.3.3. Yerel Katılım.....	68
2.3.4. Türkiye’de STK’ların Yerel Yönetimlerin Karar Verme Sürecine Katılımına İlişkin Yasal Çerçeve.....	71
2.3.5. STK’ların Karar Verme Sürecine İlişkin Farklı Katılım Düzeyleri.....	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEREL POLİTİKALARIN BELİRLENMESİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI’NIN ROLÜ: KONYA İLİ ÖRNEĞİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	81
3.2. Araştırmanın Varsayımları.....	82
3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	82
3.4. Araştırma Yöntemi.....	83
3.4.1. Araştırmanın Örneklemi.....	83
3.4.2. Anket Formunun Oluşturulması.....	83
3.4.3. Verilerin Analizi.....	89
3.5. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği.....	89
3.6. Araştırma Modeli ve Hipotezi.....	90
3.7. Araştırmada Elde Edilen Bulgular ve Değerlendirme.....	91
3.7.1. Örneklemenin ve Temsil Ettiği Kurumun Demografik Özellikleri.....	91

3.7.2. Araştırmada Elde Edilen Bulgular ve Değerlendirme	102
3.7.2.1. Korelasyon ve Regresyon Analizi.....	107
3.7.2.2. Fark Testleri.....	112
SONUÇ ve ÖNERİLER	120
KAYNAKÇA.....	125

GİRİŞ

Küreselleşme ve BİT teknolojilerindeki hızlı ilerlemeler yirminci yüzyılda devletin ve bireylerin rollerinde önemli değişimler yaşanmasına neden olmuştur. Bireylerin talepleri farklılaşmış ve devlet bu talepleri karşılamakta yetersiz kalmıştır. Bu durum karşısında birey karar verme sürecine aktif bir şekilde katılmak ve kararların çıkarları doğrultusunda alınmasını etkilemek istemiştir. Tek başlarına etkiye bulunmalarının zorluğu ise onları daha çok örgütlenmeye itmiştir.

“Modern toplumlar örgütlü toplumlardır” lafzının yerleşmesi, örgütlü toplumun günümüz koşullarında demokratikliğin ön koşulu haline geldiğini göstermektedir. Ancak artık kamu kurumlarının yalnızca örgütlü oluşumların oluşumuna izin vermesi demokratikliğin bir göstergesi olarak yeterli sayılmamakta; bu kuruluşların oluşumuna destek olması ve politika oluşum süreçlerine katılımlarına ilişkin mekanizmaların oluşturulması beklenmektedir.

Yeni kamu yönetimi yaklaşımı içerisinde önemli bir yeri olan yönetim anlayışı şüphesiz Sivil Toplum Kuruluşlarının önemini arttırmıştır. Bu anlayışla beraber çok aktörlü bir yönetim oluşturulmaya, yönetilenlerin yönetim süreçlerine katılımı için katılım mekanizmaları sağlanmaya ve böylece daha şeffaf, hesap verebilir bir yönetim anlayışı geliştirilmeye çalışılmaktadır. STK’lar kamu kurumlarının kurallara dayalı hiyerarşik yönetim zincirinden özel sektörün kârlılık amaçlı yönetiminden uzak olması ve kamu yararını ön plana alması böyle bir yönetim anlayışının gelişmesi için olmazsa olmaz nitelik taşımaktadırlar. Bu unsurların da etkisiyle günümüzde kamu politikalarının salt devletlerin politikası olmaktan çıkmıştır. Hatta bazı STK’ların bir takım politika alanlarında devletten daha etkin olduğu görülmektedir.

Politika belirleme sürecinin her aşaması ayrı bir önem taşımaktadır. Bu aşamalar, verilen karar neticesinde sunulan hizmetlerin kalitesini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle her aşamaya önem verilmesi gerekmektedir. Kamu politikasının, toplumsal ihtiyaç ve taleplere çözüm yolları belirlenmesi olduğu göz önüne alındığında, daha iyi politika üretilmesi için halkın sorun ve taleplerini en iyi iletebilecek kurumlar olan STK’ların karar verme sürecinin her aşamasında yer alması ayrı bir önem arz etmektedir.

STK'ların yerel politika belirleme sürecine katılımı kapsamında dünyadaki gelişmelerle beraber Türkiye'de de kamu sektörü ve STK'lar arasında işbirliği yapılmasına yönelik yasal çalışmalar yapılmıştır. Özellikle yerel düzeyde Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediyeleri Kanunu ve İl Özel İdareleri Kanunu'nda STK'lar danışma aktörü olarak belirtilmiştir. STK'ların yerel politika oluşumlarına kent konseyleri, belediye meclisleri ve komisyonlara katılarak katkıda bulunabilmektedirler. Katılım mekanizmalarının yetersizliğiyle birlikte var olan katılım mekanizmalarının da bir takım unsurlar nedeniyle etkin olarak kullanılmadığı görülmektedir.

Bu kapsamda konuyla ilgili literatür kısmı verildikten sonra son bölümde alan araştırma kısmı ele alınmıştır. Çalışmanın örneklemini Konya'daki STK'lar oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplamı yöntemi olarak anket tekniği kullanılmıştır. Anket formunun katılımcılara iletilmesin internet ve yüz yüze görüşmeler yoluyla yapılmıştır. Yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen veriler SPSS 16.0 programında analiz edilmiştir.

Literatür taraması sonucunda erişilebilen kaynaklarda Sivil Toplum Kuruluşlarının yerel politika belirleme sürecine ilişkin alan araştırmasına dayalı sınırlı sayıda araştırma bulunmuştur. Söz konusu araştırmaların ise doğrudan STK'ların karar verme süreci üzerinde etkili olup olmadığını ölçmeye yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle STK'lardan veya yerel yönetimlerin üstlendiği veya üstlenmesi gerektiği hangi unsurlarla ve hangi katılım mekanizmalarının STK'ların yerel politika oluşum sürecinde etkili olacağının analiz edilmesi önemlidir. Bu amaçlar doğrultusunda çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde; sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları incelenmiştir. Öncelikle sivil toplum kavramı, ortaya çıkışı ve devletle olan ilişkisi ele alınmıştır. Daha sonra sivil toplum kuruluşları kavramı, çeşitli tanımlamalardan dolayı doğan isimlendirme problemi, tarihsel süreçteki gelişimi, işlevleri ve özellikleri ile ilgili literatür taraması yapılmış ve konu incelenmiştir.

İkinci bölümünde yerel kamu politika oluşum sürecine katılım ele alınmaktadır. Bu bölüm kamu politikaları, katılım ve yerel politika oluşum sürecine katılım olmak üzere üç alt başlıktan oluşmaktadır. Öncelikle kamu politikaları kavramı, süreci, yerel politika aktörleri ve yerel politika alanları ele alınmış; daha sonra katılım kavramı,

bireysel ve örgütsel katılım, yerel katılım konuları incelenmiştir. Son olarak ise Kamu-STK işbirliği için uygulama ilkeleri ve STK'ların yerel yönetimlerin karar verme sürecine katılımlarına ilişkin yasal çerçeve ele alınmıştır.

Üçüncü ve son bölümde ise öncelikle yapılan anket çalışmasının amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları, yöntemi, araştırma modeli ve hipotezleri açıklanmıştır. Bu bağlamda STK'lara ilişkin yerel politika belirleme sürecine katılımı etkileyen unsurlar ve katılım düzeyleri ve araçları ile STK'ların yerel politika belirleme sürecindeki etkileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkiler analiz yapılarak test edilmiş ve elde edilen verilere dayanarak genel bir değerlendirme yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak sivil toplum kavramı, tarihsel gelişimi ve devlet ile ilişkisi ele alınacaktır. Bu bölümün ikinci kısmında ise sivil toplum kuruluşlarına ilişkin tanımlamalar, sınıflandırmalar, belirgin özellikleri, işlevleri ve tarihsel gelişimi ele alınacaktır.

1.1.Sivil Toplum

Bu bölümün birinci kısmında sivil toplum kavramının ortaya çıkışından başlayarak tarihsel süreç içerisindeki gelişimi ele alınacaktır. Daha sonra ise sivil toplumun devletle olan ilişkisinin geçmişten günümüze hangi aşamalardan geçerek şekillendiği üzerinde durulacaktır.

1.1.1. Sivil Toplum Kavramı, Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi

Sivil toplum kavramı Antik Yunan tarihine kadar dayanmaktadır. Kavramı ilk kullanan Aristoteles olmuştur. Aristoteles'in, bireylerin yasalar çerçevesinde özgür ve eşit olarak yaşayacakları en iyi yönetim biçimi olarak gördüğü "politikekoinonia" daha sonra Latinceye "societascivilis" olarak geçmiştir. "Societascivilis" kavramı bu çağda, günümüzden farklı olarak, devlet ve siyasi toplumdan farklı olarak kullanılmamakta; sivil toplum, devlet ve siyasi toplum kavramları eşanlamlı olarak kullanılmaktadır (Türküne, 2007: 348).

Sivil sözcüğünün etimolojik kökeni "uygarlık" sözcüğünden gelmektedir. Daha sonra Çiçero sivil toplum sözcüğünü Roma toplumunu ifade etmek için kullanmış ve Romalılar da kendilerini "uygarlığın yaşandığı toplum" olarak tanımlamışlardır (Şaylan, 162: 2008). Mardin ise sivil sözcüğünün şehir hayatının beraberinde getirdiği hakları ve yükümlülükleri ifade ettiğini belirtmektedir. Mardin, sivil toplum kavramını Batı'nın toplumsal bir aşaması olarak ele almaktadır. Batı Avrupa'da 12. yy öncesi şehirler ve şehir hayatına bağlı ticaret kötü durumdayken 12.yy'dan itibaren şehirler önem kazanmaya başlamıştır ve feodal sisteme darbe inmiştir. Ziraat gelişmiş, yalnızca şehirlerde imal edilen ziraat makineleri ortaya çıkmış, feodal

asillerde bu aletlerden yararlanmak istemişlerdir. Aletlerin sahibi olan esnafar ise esnaf ve üreticinin korunması, asillerin şehir hayatına karışmamaları teminatı, şehirlerin kendi askeri güçlerini örgütleyebilmeleri, hukuk kurallarının şehir içinde işlemesi ve kendi mahkemelerini kurabilme imkanları karşılığında bu aletleri vermeyi kabul etmişlerdir. Ve asillerle, şehir ahalisi arasında uzlaşma sağlanmıştır. Bu imtiyazlarla beraber şehirlerde özgürlükler ve belirli bir hürriyet anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu hürriyetlerden en önemlisi; şehir içinde olgunlaşan grupların, bu grubu oluşturan bireylerden ayrı olarak bir “hükmi şahsiyet” kimliği kazanabilmesi ve bu kolektif kimlikle iş yapabilmeleridir. Bu hürriyetlerle şehirler gelişmiş, bazı şehirler aynı amaç etrafında birleşmiş ve güç kümelenmeleri ortaya çıkmıştır. Asiller bu güç kümelenmeleri karşısında eski düzendeki kurumları yenilemeye karar vermişler, şehrin dışına taşarak oluşturulan yeni bölgesel yargı organları oluşturulmuştur, eski milisler yerine askeri ordu sistemine geçilmiştir. Böylece merkezileşmeye başlanmış ve bununla beraber kral şehir halkından hürriyetlerini geri almaya başlamıştır. Ancak bu imtiyazlar hiçbir zaman tamamen geri alınmamıştır. Çünkü devlet her zaman üretici sınıfın desteğine muhtaçtır (Mardin, 2011: 9-13). Avrupa’da feodal asiller ile şehir halkı arasında yaşananlar neticesinde ortaya çıkan güç kümelenmeleri ile toplumsal sınıflar ortaya çıkmış ve sivil toplum düşüncesinin hızlı gelişmesine vesile olmuştur. 1789 Fransız İhtilali ve ardından İnsan Hakları Bildirisi’nin yayınlanması ise sivil toplumun gelişimini hızlandırmıştır (Onbaşı, 2005: 14).

Diamond’a göre sivil toplum, devletten özerk, kendi destekçilerine sahip gönüllü bireylerden oluşan, devlet ve özel sektör arasında aracı rol alan örgütlü bir yapılandırma. Sivil toplumun temeli, yasalara veya ortak kurallar dizisine dayanmaktadır. Bu durum iktidarı sınırlandırıcı bir rol oynamakla beraber o iktidarın meşruiyetini de sağlamaktadır. Bu nedenle sivil toplum devletten özerk olmayı içermekle beraber ondan yabancılaşmayı zorunlu kılmamaktadır. Diamond’a göre sivil toplum devlete karşı dikkatli ama saygılı olmalıdır (Sarıbay, 1997: 90).

Sivil toplum kavramı 18. yy’a kadar siyasal toplumla eş değer anlamda kullanılırken 18. yy’ın ikinci yarısından itibaren kitle iletişim araçlarının da etkisiyle birlikte yeni bir anlam kazanmış, siyasal toplum kavramı ile anlamları farklılaşmıştır.

Şaylan’a göre bu dönemde sivil toplum kavramı, bireyler üzerinde baskı olmadan doğal bir şekilde kurulan ilişkileri ve özgürlükleri ve bunların gerçekleştiği alanı kapsayan toplumsal alanı karşılamak üzere kullanılmıştır (Şaylan, 2008: 164). Buna göre sivil toplum devletten bağımsız olan özerk bir alanı karşılarken, siyasal alan ise devlet yönetiminin kapsadığı alanı karşılamaktadır. 18. yy öncesi iki kavram eşdeğerken, 18. ikinci yarısından itibaren aralarında ters orantı kurulmaya başlanmıştır. Sivil toplumun alanı genişledikçe, siyasal toplumun alanı daralacak; sivil toplumun alanı daraldıkça ise siyasal toplumun alanı genişleyecektir. Bu kavramı ilk kez Adam Ferguson 1776 yılında yayınlanan “Sivil Toplumun Tarihi Üzerine Bir Deneme” adlı çalışmasında bu manada kullanmış ve sivil toplum kavramını siyasal toplum ve devletten bağımsız olarak ele almıştır. Ferguson bu çalışmasında, sivil toplumun bir uygarlık ölçütü ve bireysel özgürlüklerin alanı olduğunu ve devleti insanların sivil toplumu korumak için oluşturduğu bu nedenle devletin görevinin toplumsal uyumsuzlukları çözerek ve ticareti geliştirerek sivil topluma hizmet etmek olduğunu söylemektedir (Şaylan, 2008: 164-165).

19. Yüzyılda sivil toplum tartışmaları devam etmiş ancak dönemin koşulları ile birlikte 20. Yüzyılın ilk yarısında gündemden düşmüş ikinci yarısından itibaren ise tekrar kullanılmaya başlanmıştır (Türköne, 2007: 347). Savran’a göre (2013: 9-18) sivil toplumun yeniden konuşulmaya başlanması ve demokrasiye giden yol olarak veya bizzat varılan hedef olarak ortaya çıkması yetmişli yıllarda vuku bulan ve bir sosyalizm projesi olan avro-komünizm hareketinin yeni planları sonucunda olmuştur. Bu planlar , devletin etki alanını daraltarak devletle doğrudan yüzleşmek yerine, sivil toplum kuruluşlarını geliştirerek planladıkları geleceği oluşturmaya dayanmaktadır. Buna göre, sivil toplum kuruluşları avro-komünizm hareketinin düşlediği geleceğe ulaşmasının bir aracıdır. Ancak refah devleti anlayışının sona ermesi ile birlikte serbest piyasa ekonomisi gelişmiş ve sivil toplum, kapitalizmi iyi bir şekilde sürdürmenin bir aracı haline gelmiştir. Yani bu harekete göre artık sivil toplum daha çok kapitalizmin iyi işlemesine odaklanmış ve daha az sosyalizmin kuruluşuna odaklanmıştır. Ve az gelişmiş ülkelere de bu ikili düşünce yapısı ile birlikte girmiştir. Avro-komünizmin sosyalist toplumun tohumlarını sivil topluma mal etmelerini belirleyen temel kaynak Gramsci’nin yeniden yorumlanarak kullanılan yapıtıdır.

Gramsci'nin sivil toplum ve hegemonya kavramı arasındaki kurduğu bağlantı nedeniyle Avro-komünistler sivil toplumu sosyalist mücadele hareketine yerleştirmişlerdir. Bu Gramsci yorumu ile Batı'da sivil toplum aracılığıyla sosyalizmin kurularak, devletin giderek büyüyen sivil toplum içinde erimesi hedeflenmektedir. Halbuki John Keane (1994: 56-7), Marx'ın sosyalist bir sivil toplumdan söz edilemeyeceğini belirttiğini söylemektedir. Çünkü Marx'a göre sivil toplumun, özel sermaye ve ücretli emeğin siyaset dışı ilişkilerindeki burjuvazinin proleterya üzerinde kurmuş olduğu egemenliği anlattığını iddia eder. Buna göre Marx ve benzer bir şekilde Hegel'de de sivil toplumun kapitalizme hizmet ettiği ve kapitalizm ile birlikte yaygınlaştığı anlayışı hakimdir (Kalaycıoğlu, 1998: 112).

Günümüzde kullanılan 'sivil toplum' kavramının kullanımı ise sanayi toplumuna kadar götürülebilmektedir. Yeni keşifler, devrimler, pazar ekonomisinin gelişmesi gibi gelişmeler neticesinde 18. Yüzyıl sonunda geleneksel yapı kırılmış, siyasi değişimler yaşanmaya başlamıştır (Çaha, 2012: 23). Sivil toplum günümüzdeki anlamı ile pek çok aktörü kapsamaktadır. Akademik kurumlar, iş forumları, klan ve akraba çevreleri, tüketiciyi destekleyenler, örgütlerin kalkınma girişimleri, çevresel hareketler, etnik lobiler, kuruluşlar, insan hakları destekleyicileri, işçi sendikaları, yerel topluluklar, hayır organizasyonları, barış hareketleri, din kurumları, düşünce kuruluşları, kadın ağları, gençlik birlikleri ve dahası...Genel olarak toplumun yönetilmesine ilişkin kuralları biçimlendirmeye çabalayan gönüllü kuruluşlar olarak tanımlanabilir (Scholte, 2001: 6). Mardin'in söylediğinden yola çıkarak, yeni medya akımı¹ ile birlikte artan oranda kullanılan sosyal medya araçları ile 21. Yüzyılda sivil toplumun anlamlandırılmasında yeni bir döneme girildiği söylenebilmektedir.

1.1.2. Sivil Toplum ve Devlet

Aristoteles ile hayatımıza giren "sivil toplum" kavramı, Antik Yunan döneminden 18. Yüzyılın ikinci yarısına kadar devlet kavramı ile özdeş olarak kullanılmıştır. Aristoteles sivil toplum kavramını, özgür ve eşit yurttaşların bir arada

¹ Bireylerin bilgisayarlarını, telefonlarını kullanarak internet üzerinden etkileşimli iletişim kurması

yaşadığı siyasal toplumu yani polisi (o dönemin şehir devletlerini) ifade etmek için kullanmıştır. Aristoteles'ten alınan bu miras Avrupalı düşünürler tarafından 18. Yüzyılın ikinci yarısına kadar kabul görmüştür. Ancak 18. yy'da meydana gelen gelişmeler 18. yy'ın ikinci yarısından itibaren sivil toplum kavramı üzerinde varılan görüş birliğini bozmuş ve pek çok tanım ortaya atılmıştır.

18. yy'da denizlerin ve denizciliğin önem kazanması, yeni keşifler, Amerikan ve Fransız devrimleri, globalleşmeye geçişin başlamış olması ve modern toplumun, modern devletin biçimlenmeye başlamış olması gibi gelişmeler yaşanmış; 16. ve 17. Yüzyılda rahat bir şekilde varlığını devam ettiren monarşiler artık 18. Yüzyılın ikinci yarısıyla 19. Yüzyılın ihtiyaç duyduğu düzeni sağlayamamışlardır. Bu düzeni ancak "ulus devlet"ler sağlayabilmişlerdir. Ulus devletlerin kurulmasıyla beraber kralların yaptıkları ettikleri yerine Fransa'nın veya Almanya'nın ne yaptığı konuşulmaya başlanmıştır. Böylece kişilerde "devletin üstün ve dokunulmaz" olduğu anlayışı yaygınlaşmıştır (Sander, 2009: 143-144).

18. yy'ın ikinci yarısına kadar Avrupalı düşünürler, sivil toplum üyelerini devletin kendi bünyesinde toplayarak oluşturduğu siyasal birlikteliğin iyi yönetimi pekiştirdiğini düşünüyorlardı (Keane, 2004: 47). Ancak yukarıda belirtilen gelişmelerle beraber siyasi değişimler yaşanmaya başlamış ve sivil toplum kavramı üzerinde farklı tanımlamalar yapılmaya başlanmıştır. Keane, bu anlam farklılaşmasının dört aşamada gerçekleştiğini belirtmektedir. Birinci aşama, geleneksel sivil toplum kavramının kırıldığı aşamadır. Kavramın klasik anlamından uzaklaşarak yeniden tanımlanmaya başlaması ilk olarak İngiltere ve Fransa'da başlamıştır. Almanya'da ise klasik sivil toplum kavramı tanımı devam etmektedir (Keane, 2004: 50-51). Adam Ferguson'un "Sivil Toplumun Tarihi Üzerine Bir Deneme" adlı çalışması sivil toplum kavramının Antik Yunan'dan beri süregelen tanımdan ilk kez farklı olarak tanımlanmasıdır ve Keane bu yapıtı ilk aşamaya örnek olarak göstermiştir.

İkinci aşama, sivil toplum üyelerinin kendilerini devlete karşı korumalarının meşru sayıldığı aşamadır. Burada toplumun toplumsal eşitlik, yurttaş özgürlükleri, sınırlandırılmış anayasal hükümet talepleri ile yeni bir boyuta geçilmiş ve "devlete

karşı sivil toplum” algısı oluşmaya başlanmıştır. Bu tanımlama ilk kez Amerikan ve Fransız devrimi tartışmalarında ortaya çıkmıştır. Keane, bu aşamaya örnek olarak ise bu dönemde çıkan Thomas Paine’in “İnsan Hakları” kitabını göstermiştir (Keane, 2004: 51-52). Paine, sivil toplum ve devlet kavramlarını birbirinden tamamen ayırmaktadır. Bireyler tabiatları gereği isteklerini karşılamak için başka bireylere ihtiyaç duymaktadırlar. Dolayısıyla bireylere herhangi bir kısıtlama getirilmediği doğal ortamlarda bireyler zaten uyum içinde yaşayacaklardır. Kısaca, Paine’e göre sivil toplum çıkabilecek bütün çatışmaları doğası itibariyle kendi başına çözebilecek ve barışçı bir yapıyı sağlayabilecektir (Şaylan, 2008: 166).

Üçüncü aşamada sivil toplum ve devlet kavramlarının ayrımı korunmakla beraber karşıtlıklarında yumuşama vardır. Sivil topluma karşı duyulan güven sarsılmış ve egemen devlete yönelmiştir. Sivil toplumun özgür olmasının toplum içinde çatışma üreteceği anlayışı gelişmiş ve sivil topluma karşı daha fazla devlet denetimi getirilmesi gerekliliği savunulmuştur. Bu aşama ve düşünce biçimi özellikle Almanya’da görülmüştür. Çünkü Alman düşünürler sivil toplumun devletle bütünleştirilmesi gerektiğini ve devlet tarafından sıkı denetimler yapılarak sınırlandırılması gerektiğini düşünmektedirler. Devlet, sivil toplumun koruyucusu, eğitici ve cezalandırıcısıdır. Keane, bu aşamaya örnek olarak Hegel’in Hukuk Felsefesi’nin Prensipleri adlı yapıtını örneklemiştir (Keane, 2004: 52-53). Hegel, bu yapıtında sivil toplumun, devletin denetim ve gözetimine muhtaç olduğunu söylemektedir. Devletin ilk ahlaki kökünün “aile” olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre sivil toplum Paine’in dediği gibi özgürlüğün doğal bir koşulu olarak var olmamıştır. Sivil toplum, “ailenin basit dünyası ile evrensel devlet arasında konumlanmamış, tarihsel olarak üretilmiş ahlaki yaşam alanı”dır. Doğal yaşamda var olmamış, tam tersi uzun ve karmaşık bir tarihsel dönüşüm sürecinin bir ürünü olarak doğmuştur (Keane, 2004: 67-71). Aile yaşamı içindeki saygı, sevgi gibi temel duygular varken sivil toplumun içinde çatışma, rekabet, hırs gibi duygular vardır ve sivil toplum, aile bireylerini aile bağlarından koparmış, birbirinin düşmanı yapmıştır (Çaha, 2012: 29). Hegel’e göre devlet; araç değil amaçtır, ilahi fikrin yeryüzündeki şeklidir. Devlete kutsallığın yeryüzündeki şekli olduğu için tapılmalıdır. Sivil toplum-devlet ilişkisinde üstün olan devlettir (Türköne, 2007: 353-354). Devlet,

Hegel'in diyalektik felsefesine göre aile ve sivil toplumdan sonra bir sentezdir (Çaha, 2012: 30).

Dördüncü aşama, üçüncü aşamaya tepki olarak doğmuştur. Düzenleyici devlet iktidarının yeni biçimlerinin sivil toplumu kısıtlayacağı anlayışı hakimdir. Bu nedenle sivil toplum alanının genişletilmesi ve korunması gerektiği belirtilmektedir. Bu aşamayı örneklemek için Tocqueville'nin Amerika'da Demokrasi yapıtını kullanılmıştır (Keane, 2004: 53). Tocqueville bu yapıtında, Hegel'in devlet ile sivil toplumu özdeşleştirmesini eleştirmekte; devletin sivil toplum üzerinde baskı kuracağını düşünmektedir. Bu nedenle sivil toplum üzerinde devlet etkisi en alt seviyeye indirilmelidir. Tocqueville sivil toplum ile demokrasi kavramlarının birbirleriyle bağlantılı olduğunu ileri sürmekte, sivil toplum ne kadar gelişmişse demokrasinin o kadar gelişeceğini belirtmektedir. Buna göre Amerika demokrasinin gelişmesi için en uygun yerdir, çünkü orada devlet minimum düzeydedir ve sivil toplumun önü açıktır (Şaylan, 2008: 167-169).

Fransa'daki 1814'ten sonrası Restorasyon döneminde devlete karşı sivil toplumun korunmasına bilhassa özen gösterilmiştir. Almanya'da ise 1850 sonrası bu aşamaya geçilmeye başlanacaktır (Keane, 2004: 53). Almanya ile İngiltere veya Fransa'nın sivil toplum kavramı üzerindeki farklılaşmasında; Almanya'da başarılı bir şekilde aşağıdan bir devrimin olmaması, otoriter devlet geleneği, ulus-devlet yapısının geç oluşması ve Alman tarihsel sürecinin 18. ve 19. Yüzyıl özellikleri etkili olmuştur (Keane, 2004: 85).

Türküne (2004: 359) sivil toplum kavramının devlet ve siyasal toplum kavramlarıyla özdeş bir kullanımdan, karşıt bir kullanıma doğru evrildiğini söylemektedir. Devlet-sivil toplum ayrımına dayanarak sivil toplum kavramının üç farklı anlamda kullanıldığını belirtmektedir. Birincisi doğa durumuna karşıt bir şekilde sivil toplum ve devlet ya da siyasal toplum özdeşliği; ikincisi sivil toplum ve devlet karşıtlığı; üçüncüsü devlet sonrası, devletsiz ideal toplum hedefinin ifadesi olan sivil toplumdur. Marksist toplum, sivil toplumun siyasal toplumu eriterek devletin yerine geçeceğini hedeflemektedir.

Çaha (2012: 91-103) ve Türköne (2007: 359-60) sivil toplum ve devlet ilişkisinin benimsenen ideolojiye göre farklılık gösterdiğini belirtmekte ve örnek olarak liberal toplumlarda Batı Avrupa'yı ve sosyalist toplumlarda Doğu Avrupa'yı almakta ve bunlar üzerinden açıklama yapmaktadırlar. Batı Avrupa'da sivil toplum tarihi 12. ve 13. Yüzyıla kadar gitmektedir. Temelleri ise feodalizmin yıkılarak kapitalizmin yükselmesi ve burjuva sınıfının kentlerde bir takım siyasa ve hukuksal haklar elde etmesine dayanmaktadır. 13. Yüzyıl Avrupa'sında birçok esnaf loncaları kurulmuştur. Bununla birlikte, Batı'da Sanayi Devrimi öncesi özel alan olarak aile kavramı çok önemli bir yer tutmuştur. Sanayi Devrimiyle beraber aile önemini yitirmiş, kamusal ve özel yaşam arasında keskin bir ayrışma olmuştur. Kamusal yaşamın temel aktörü olarak birey ön plana çıkmış ve birey daha önce 'soy bağımlılığı'na göre önem kazanırken artık doğuştan sahip oldukları temel hak ve özgürlüklere göre önem kazanmaya başlamıştır. Ancak Batı'da uzun bir süre bu haklar yalnızca erkeklere ve erkekler içinde de belli bir mülkiyete sahip olanlara tanınmıştır. Kapitalizm öncesinde bireyin tek başına varlığı söz konusu değildir. Bu dönemdeki geleneksel toplumlarda cemaat türü topluluklar vardır. Kapitalizm ile birlikte birey tek başına iktisadi bir değer olarak algılanmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak bireylerinönüllü olarak oluşturduğu toplumsal yapılar oluşmaya başlamıştır. Bu kuruluşlara katılanların sayısı da giderek artmış ve böylece sivil toplumun alanının genişlemesiyle devletin faaliyet alanı daralmaya başlamıştır (Kalaycıoğlu, 1998: 113).

1917'de Rusya'da gerçekleşen sosyalist devrimden sonra Doğu Avrupa'da kurulan rejimler 1980'li yılların sonuna kadar sürmüşlerdir. Bu bölgedeki ülkelerde bulunan sivil toplum nüveleri son bulmuş ve yerlerini devletle bütünleşen komünist partilere terk etmişlerdir. Bu ülkelerde sivil toplum modeli Batı Avrupa'da kullanılan hukuk ekseninde örgütlenen devletten bağımsız örgütlerin siyasal yaşamın temelini oluşturması anlamında bir model olmamıştır. Bu ülkelerde devlet, toplumsal alanı belli bir ideolojiye uyarlamak istediği için ekonomi, kültür, bilim vb. ekonomik alt yapı ve üst yapı araçlarını kendi tekeline almış ve sivil toplumun yaşayacağı bir alan bırakmamıştır (Türköne, 2007: 360-361; Çaha, 2012: 114). Sivil toplum devlet içinde eritilmiş, temel hak ve özgürlükler ortadan kalkmıştır (Kürşat Bumin, "Sivil Toplum

ve Devlet”). Doğu Avrupa’daki sosyalist ülkelerin 1980’lerden itibaren liberalizme yönelmeleriyle ancak sivil toplum gelişmeye başlayabilmiştir.

Günümüzde ise sivil toplum ve devlet kavramlarının ayrımı çoğulcu demokrasinin bir şartı olarak görülmektedir. Artık modern dünyada sivil toplumun yok olmasını önleyecek mekanizmalar kurulmuştur. Bu nedenle devlet-sivil toplum ilişkisi, despotizme kayma tehlikesini barındıran devlet karşısında, devletten bağımsız bir şekilde kendi kendi örgütleyebilen bir sivil toplumun oluşturulması çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu da kavramın demokratikleşme açısından bakılmasına neden olmaktadır (Türköne, 2004: 359).

Modern toplumda devlet gücünü, egemenliğini vatandaşla paylaşmak zorundadır. 1980 sonrası yaygın görülen post modern toplumlarda ise devletler egemenliklerini uluslar arası platformlarla paylaşmak durumuna gelmişlerdir. İnsan hakları, kadın hakları, özgürlük ve daha pek çok konuda devletler kendi vatandaşları üzerinde nihai güç olmaktan çıkmışlardır. Günümüzde vatandaşlık algısı değişmiş, tek tip vatandaşlık anlayışı eskimiş, birey küreselleşmenin etkisiyle ulus devletler karşısında güçlenmiştir. Bilgi çağında artık hükmeden devlet olgusu algısı kırılmış, bireyin devletin kulu görüldüğü anlayıştan çıkılarak bireyin efendi olduğu anlayış yaygınlaşmıştır. Bu algının değişmesi sivil toplum alanını genişletmiştir (Çaha, 2012: 82-89).

1.2. Sivil Toplum Kuruluşları

Birinci bölümün ikinci kısmında üzerinde ortak bir tanımlamaya varılamayan sivil toplum kuruluşları kavramına ilişkin farklı tanımlamalar ve farklı sınıflandırmalar ele alınacaktır. Bununla birlikte STK’ların belirgin özellikleri, çeşitli işlevleri ve tarihsel süreçteki gelişimi incelenecektir.

1.2.1. İsimlendirme Problemi ve Tanımlama Çabaları

Sivil toplum kuruluşları için literatürde ortak bir tanım bulunmamakla beraber farklı tanımlamalara ve işlev ve özelliklerine göre farklı isimlerle adlandırılmaktadır. Bu isimler; sivil toplum örgütleri, üçüncü sektör, özel gönüllü kuruluşlar, demokratik

kitle örgütleri, devlet dışı kuruluşlar gibi isimlerdir. Kavramın İngilizce karşılığı non-governmentalorganization'dır. Bu haliyle devlet-dışı örgüt anlamını taşımakla beraber Türkçede sivil toplum kuruluşları olarak çevrilmiştir ve bu hali yaygın olarak kullanılmaktadır.

Non-governmentalorganizations kavramı ilk kez İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan Birleşmiş Milletler sözleşmesinin 71. Maddesinde yer almıştır. Bu madde de Ekonomik ve Sosyal Konsey'in kendi yetkisine giren sorunlarla uğraşan sivil toplum kuruluşlarına danışmak için uygun düzenlemeler yapılabileceği belirtilmiştir (Birleşmiş Milletler Antlaşması, 71.Madde). Bu nedenle ilk başlarda NGO terimi BM ile ilişkili toplumsal aktörleri ifade etme de kullanılmıştır. 1980'lerden sonra ise NGO kavramı BM dışındaki diğer toplumsal aktörler içinde yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Martens, 2002: 271). Dünya Bankası NGO'ları zorluk içindeki insanlara yardım ederek aktiviteler gerçekleştiren, yoksulların menfaatini destekleyen, çevreyi koruyan, basit ve temel sosyal hizmetleri sağlayan veya toplumsal gelişimi üstlenen gönüllü organizasyonlar olarak tanımlamaktadır (World Bank Operations Evaluation Department, 1999: 1).

Sivil toplum kuruluşları adlandırması ise Türkiye'de resmi düzeyde ilk kez 1996 yılında İstanbul'da düzenlenen Habitat II Zirvesi'nde kullanılmıştır (Çopur, 2014). Bu anlamda Türkiye'de sivil toplum kuruluşları kavramının kısa bir geçmişi bulunduğu söylenebilmektedir. 1992 yılında Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde düzenlenen Habitat I Zirvesi (Rio Çevre ve Kalkınma Zirvesi veya Yeryüzü Zirvesi) STK'ların hükümetler tarafından kabul edildiği önemli bir zirve iken Türkiye'de pek yankı uyandırmamıştır. Türkiye'deki hareketlenme 1996 yılındaki Habitat II Zirvesi'nin öncesinde çeşitli sivil toplum kuruluşları üyelerinin bir araya gelerek ev sahibi komite oluşturmasıyla ve dünyadaki diğer sivil toplum kuruluşlarıyla bağlantı kurmasıyla başladı denilebilir. Ancak bu zamana kadar sivil toplum kuruluşlarını ifade edecek bir kamusal alan tanımı oluşmamıştır. Öncelikle ingilizce “non-governmentalorganizations” kavramına karşılık olarak “devlet dışı kuruluşlar” veya “hükümet dışı kuruluşlar” ifadeleri kullanılmıştır (Gümüş, 2004: 13). Ancak Gümüş, (2004: 13) bu dönemde bir takım çeviri yayınlarda kullanılan “sivil toplum”

kavramının yanına “kuruluşu”nun eklendiğini ve böylece STK, NGO kavramının yerine kullanılmaya başlandığını belirtmektedir. Ayrıca kavramın sol, sağ, laik, liberal kesimler tarafından kucaklandığını ve “devletin onayladığı alanın içinde olma güdüsü”nden hareketle resmi otoritenin de kabul ettiğini söylemektedir.

Yıldırım (2004: 52-53) sivil toplum kuruluşları kavramının tanımını geniş ve dar olmak üzere iki şekilde yapmaktadır. Geniş anlamda; sivil toplum alanında faaliyet gösteren ve yönetimin dışında olan her türlü örgütlenmedir. Bu anlamda özel sektör faaliyetleri, birlikler, odalar, sendikalar, siyasi partiler, dernekler, vakıflar vb. şekilde ortak özelliği yalnızca yönetimin dışında olmak olan örgütler sivil toplum kuruluşu sayılmaktadır. Dar anlamda ise; gönüllülük, bağımsızlık, kâr amacı ve kişisel menfaat gütmemek gibi amaçları olan örgütlenmeler için kullanılmaktadır. Bu anlamda özel hastaneler, okullar, ticari birlikler ve yerel toplum kuruluşlarını bu kapsama girmemektedir. Tosun (2003: 242) ise yeni toplumsal hareketler, yurttaş girişimlerini baştan sivil toplum kuruluşu alanı saymakla beraber merkezi veya yerel düzeyde kamu kurumları tarafından oluşturulan örgütleri de bu alana dahil etmektedir. Uğuz (2011: 102) sivil toplum kuruluşları kavramının, vakıf, dernek gibi eski bir geçmişe sahip olan kavramları kapsamamasının getirdiği yetersizliği belirtmekte ve bu adlandırmayı uluslar arası bir zorunluluk nedeniyle duruma uygun bir siyasal kavram arayışının sonucu olarak değerlendirmektedir.

Kaya ve Ayan (2011: 22) devlet dışındaki kuruluşlar anlamına gelen NGO adlandırmasının sivil toplum kuruluşlarının özelliklerini tam olarak yansıtmadığını düşünmektedirler. Gerekçe olarak ise özel çıkara dayanan, kâr amacı güden işletmelerin de devlet dışı bir kuruluş olduğu ancak sivil toplum kuruluşlarında kamusal çıkarın ve gönüllülüğün esas olmasını göstermektedirler. Martens (2002: 277) ise NGO kavramının devlet-dışı her şeyi içeren anlamından hareketle “çöp tenekesi” veya “her şeyi kapsayan” manalarına geldiği söylenerek eleştirildiğini ifade etmektedir.

STK kavramında olduğu gibi NGO kavramı da literatürde yaygın olarak kullanılmasına rağmen henüz net olarak kavramı ifade edecek kapsamda bir tanımlı yapılamamıştır. Daha çok kavram, işlev ve faaliyetlerinden yola çıkılarak

tanımlanmaktadır. Princen ve Finger, NGO kavramı üzerinde ortak bir tanım yapılamamasının nedenini global NGO topluluğunda muazzam bir çeşitlilik bulunması ile açıklamaktadırlar. Bu çeşitliliğin ise toplumların ideolojilerindeki, kültürel geçmişlerindeki, organizasyon kültüründeki, yasal statülerindeki ve faaliyetlerinin çeşitliliği, kapsamı ve sürekliliğinin boyutlarının farklı olmasından kaynaklandığını ileri sürmektedirler (Martens, 2002: 277). Bu durumu günümüzde yaygın olarak kullanılan NGO kavramının çeşitli dillerdeki çevirilerine bakarak görebilmekteyiz. Fransızca’da bu kavramı karşılamak için “organisationsnongovermentales” veya kısaltması olarak ONG kullanılır. Almanca’da günümüzdeki şekliyle “Nichtregierungsorganisationen” kavramı kullanılmaktadır (Martens, 2002: 272). Bununla beraber “nongovernmental” kavramının bazı dillere “devlete karşı” manasında çevrildiği görülmektedir. Mesela NGO Çinceye “devlet karşıtı” olarak çevrilmiştir (Martens, 2002: 277).

1.2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Sınıflandırılması

STK’lar kapsamları, örgütleniş biçimleri, etkinlik alanları, finansman kaynakları, denetlenmeleri gibi pek çok konuda birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Kimi STK’ların finansman kaynaklarını üyelerin verdiği aidatlar oluştururken, kimilerininkini özel bağışlar, hükümet desteği, uluslar arası kaynaklar veya kuruluşun görevi kapsamında ürettiği mal ve hizmetlerin satışından veya yaptığı faaliyetlerden oluşabilir. Yerel, ulusal veya uluslar arası alanda örgütlenebilirler. Yine kimi STK’ların etkinlik alanı eğitim iken, kiminin çevre, insan hakları ve barışın sağlanmasıdır (Kaya, 2008: 26). Bu farklılaşmalar STK’ların sınıflandırılmasını kolaylaştırıyor gibi görünse de aslında genellikle bir STK’nın birden çok alana girmesi nedeniyle sınıflandırmayı daha da zorlaştırmaktadır. Mesela bir sivil toplum kuruluşunu örgütlenme biçimlerine, etkinlik alanlarına göre sınıflandırdığımızda, hem yerel olan hem de eğitim ile ilgilenen bir STK’yı hangi sınıflandırmaya tabi tutacağımız belirsizdir. Bu nedenle STK veya NGO’nun ortak bir tanımı olmadığı gibi ortak bir sınıflandırma da söz konusu değildir.

NGO'ların bazıları devletle veya uluslar arası kuruluşlarla bağlantılı olduğu ve dolayısıyla gönüllülük ve bağımsızlık ilkelerinin dışına çıkarak klasik NGO'lardan farklılaştıkları için yeni NGO tipleri belirlenmiştir. Bunlar şu şekildedir:

- Quango (Quasi-Autonomous NGO): Gelirlerinin büyük kısmı kamusal kaynaklardan karşılanan fakat doğrudan merkezi hükümet tarafından kontrol edilmeyen kuruluşlardır (BBC News, 2010; Türköne, 2007: 366). Kamu hizmetlerini götürmekte, tavsiyede bulunmakta ve düzenleme yapmaktadırlar (BBC News, 2010).

- Gongo (Government-Organized NGO): Bizzat hükümetin kurduğu hükümet dışı kuruluşlardır. Hükümet gongo'lara finansman sağlarken, gongo'larda hükümetin politikalarını tabana yayacak projeler üretmektedirler (Gültekin, "Ngo mu, Gongo mu?") Naim, gongo'ların antidemokratik hükümetlerin baskıcı politikalarını demokratikmiş gibi göstermelerinin seçilmiş birer aracı olduğunu söylemektedir (Moises Naim, "What is a Gongo?", ForeignPolicy, 18.04.2007).

- Ingo (International NGO): Uluslar arası hükümet dışı kuruluşları ifade etmek için kullanılmaktadır.

- Ringo (Religious International NGO): Dini esas alan uluslar arası hükümet dışı kuruluşları ifade etmek için kullanılmaktadır.

- Engo (Environmental NGO): Çevreci hükümet dışı kuruluşları ifade etmek için kullanılmaktadır.

- Bingo: (Business-Oriented International NGO or Big International NGO):İş çevrelerince organize edilen uluslar arası hükümet dışı kuruluşları ifade etmek için kullanılmaktadır.

Tablo 1. 1: Alfabe çorbası: Vakıl’ın Sınıflandırma Kargaşası Göstergesi

BINGOs	Big International Non-Governmental Organizations
CBOs	Community-Based Organizations
CB-NGOs	Community-Based Non-Governmental Organizations
DOs	Development Organizations
DONGOs	Donor Non-Governmental Organizations
GONGOs	Government Non-Governmental Organizations
GROs	Grassroots Organizations
GRSOs	Grassroots Support Organizations
IDCIs	International Development Cooperation Institutions
INGOs	International Non-Governmental Organizations
NGDOs	Non-Governmental Development Organizations
NNGOs	Northern Non-Governmental Organizations
Pos	People’s Organizations
PSCs	Public Service Contractors
QUANGOs	Quasi-Non-Governmental Organizations
SCOs	Social Change Organizations
SNGOs	Support Non-Governmental Organizations
WCOs	Welfare Church Organizations

Kaynak: Vakıl, 1997: 2060

Bu NGO tipleri ile beraber kullanımda olan pek çok NGO tipi vardır. Açıklama yapılan NGO’lar en yaygın kullanılan NGO tipleridir. Yukarıdaki tabloda Vakıl,

genel olarak bilinen NGO tiplerini sıralamış ve sınıflandırma kargaşasını “alfabe çorbası” adı altında bu tablo ile göstermiştir.

Dünya Bankası ise sivil toplum kuruluşlarını yönelimlerine (amaçlarına) ve etki (uygulama) alanları dikkate alınarak da sınıflandırılmaktadır.

Tablo 1. 2: Yönelimlerine ve Etki Alanlarına Göre STK’lar

Yönelimlerine-Amaçlarına Göre STK’lar	Etki-Uygulama Alanına Göre STK’lar
Yardım/hayırseverlik yönelimli STK’lar Yoksulların gıda, giyecek, ilaç gibi karşılayamadığı ihtiyaçları temin edip dağıtma gibi faaliyetlerde bulunan örgütlerdir.	Cemaat (Topluluk) Temelli STK’lar Spor kulüpleri, kadın örgütleri, komşuluk temelli, dini veya eğitim temelli örgütlerdir.
Hizmet yönelimli STK’lar Sağlık, eğitim gibi alanlarda hizmet vermek amacıyla kurulmuş örgütlerdir.	Kent Çapındaki Örgütler Ticaret odaları, işadamları örgütleri, bazı etnik temelli örgütler ve eğitim örgütleridir.
Katılıma yönelik STK’lar Bireylerin başka bireylere yardım sağlamak amacıyla kendi parasını, emeğini vb. kullanarak bizzat uygulama sürecine katıldıkları örgütlerdir.	Ulusal STK’lar Ulusal düzeyde örgütlenmiş ve uzmanlık sağlamış örgütlerdir. Kızılay, Türk Hava Kurumu örnek olarak gösterilebilir.
Toplumu güçlendirmeye yönelik STK’lar Belirli bir sorun etrafında oluşan ve o soruna yönelik çözümler üretmeye çalışan kuruluşlardır.	Uluslar arası STK’lar Günümüzde insan hakları, çevre, azınlık hakları gibi oldukça geniş alanda örgütlenmiş uluslar arası kuruluşlar bulunmaktadır.

Kaynak: Tosun, 2003: 244

Genellikle sivil toplum kuruluşları kavramının karşılığı olarak non governmental organizations kavramı kullanılırken, Türköne (2007: 366-7) sivil toplum kuruluşlarını, halk kuruluşları (people organizations) ve devlet dışı kuruluşlar (non governmental organizations) şeklinde ikiye ayırmaktadır.

a) Halk kuruluşları: Resmi şekilde veya resmi olmayan şekilde geçici süreliğine örgütlenebilen, üyelerin çıkarını temsil eden ve üyelerine hesap veren, kendi ihtiyaçlarını karşılamak veya belirli alanlardaki sorunlara çözüm bulmak için hareket eden kuruluşlardır. Bu grup içinde sendikalar, meslek birlikleri, kooperatifler, çiftçilerden oluşan gruplar, hem şehri dernekleri, kadın grupları yer almaktadır.

b) Devlet dışı kuruluşlar: Halk kuruluşlarından farklı olarak kendi üyelerinin çıkarlarını temsil etmemektedirler. Kendi menfaatleri için değil, başkalarının menfaati ve yararı için faaliyetlerde bulunan gönüllü ve kar amacı gütmeyen kuruluşlardır. Faaliyetlerine göre farklı alanlarda çalışmaktadırlar. Mesela insan hakları alanında Uluslar arası Af Örgütü, Türkiye’de İnsan Hakları Vakfı; Çevre sorunları alanında Greenpeace, Türkiye’den TEMA vb. örgütler örnek olarak gösterilebilir. Devlet dışı kuruluşlarda çalışma alanları açısından uluslar arası, ulusal ve bölgesel olarak üçe ayrılmaktadır. Ancak bunlar ve halk kuruluşları ve devlet dışı kuruluşlar arasında finansal ve teknik boyutlarda yardımlaşma söz konusudur.

Vakil’e göre sınıflandırma çıkmazının belirtilerinden bir tanesi NGO’ları tanımlarken kullanılan terimlerin bol olmasıdır. Diğer bir nedenini ise neredeyse tüm kuramsal ve uygulamalı sosyal bilimlerin teorik ve teknik farklı bakış açılarından yararlanması ve NGO literatürünün de disiplinler arası bir doğaya sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Vakil, 1997: 2060). Vakil (1997: 2060-2) NGO sınıflandırması tartışmasını daha açık ve öz olması adına sekiz başlık altında toplamıştır:

- Buna göre, en eski NGO sınıflandırmalarından bir tanesi Esman ve Uphoff’un (1984) bölgesel örgütleri (toplum temelli örgütler olarak düşünülebilirler) üçe ayırmasıdır. Bunlardan birincisi; bölgesel kalkınma kuruluşlarıdır. Bunlar, bölgesel tabanlı bir yapı olarak, insanları bir topluluk veya bölge içerisinde toplayarak kendi kendilerine yeterliliklerini sağlayarak kalkınmalarını destekleyen alan temelli ve aynı zamanda geniş çaplı görevler üstlenmesi nedeniyle çok fonksiyonlu olarak tanımlanmaktadırlar. Vakil

bunlara örnek olarak Güney Afrika'daki Köy Kalkınma Komitelerini ve Sri Lanka'daki Sarvodaya Shramadana organizasyonlarını örnek olarak göstermiştir. İkincisi, ilk olarak sermaye, işçi, toprak ve ürün gibi ekonomik kaynakların ortaklaşa toplanmasıyla nitelendirilen ve çok sayıda organizasyon tarafından temsil edilen kooperatiflerdir. Üçüncüsü ise, çıkar gruplarıdır. Bunlar ise üyeleriyle ortak özelliklere sahip kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır. Koşulsuz çıkar grupları, benzer ırktan, ekonomik ve dini statüden insanları bir araya getirmekte; işlevsel çıkar grupları ise su yönetimi, halk sağlığı, ilköğretim eğitimi gibi bazı konularda özel iyileştirmeler talep etmekte olanları temsil etmektedirler. Bir yıl sonra ise (1985) Fowler, NGO'lar arasındaki sınıflandırmanın onların dayandıkları şeye göre yapılmasının, ne yaptıklarına göre sınıflandırılmasından daha faydalı olduğunu savunmaktadır. Tanımlanmalarını ve sınıflandırılmalarını kolaylaştırmak için ise iki kritik özelliklerine bakmaktadır: hesap verebilirlikleri ve kaynak kontrol özellikleri.

- Diğer bir sınıflandırma Development Alternatives with Women for a New Era (DAWN)'ın özellikle kadınlarla ilgili NGO'lara dayanan 1985 yılındaki çalışmasıdır. DAWN, NGO'ları kurumsal konum, örgütsel oluşum ve etkinlik içeriğine göre geniş kategorilere yerleştirmiştir. Ve daha sonra bunları NGO'larla feminizmin amaçlarını buluşturmak için nasıl etkin olabileceği ve örgütlenme yoluyla kadınların güçlendirilmesine yardım etme diye tanımlanan örtüşen yedi alt bölüme ayırmıştır: dış destekli, halk kesimi, işçi tabanı, siyasi partilere bağlı olanlar, hizmet odaklılar, araştırmacılar, güç birlikleri. Bunlardan her biri ne ölçüde feminizm ideallerine katkıda bulunduklarına göre değerlendirilmektedir.
- Elliot ise 1987 yılında Londra'da NGO'ları ele aldığı çalışmada, NGO'ları üçe ayırmaktadır: Refah ve sosyal yardımlaşma yönelimli (özel bir gruba hizmet ederler); kalkınma yönelimli (toplumun kendi ihtiyaçlarını sağlaması için gerekli olan kapasitedeki nihai gelişim amaçlarını sağlayacak kalkınma projelerini desteklerler); güçlendirme yönelimli (yoksulluğu siyasi

sürecin bir sonucu olarak görürler ve bu yüzden kendilerini toplumların ilerlemesini başlatmaya adarlar).

- Bratton, Afrika'daki NGO'ları tartışırken, faaliyetlerin düzeyi ile ilgili düşünmeye odaklanmaktadır. O NGO'ları topluluk temelli NGO'lar, ulusal temelli NGO'lar(bunları genel olarak “yerli NGO'lar” başlığı altında sınıflandırır). Yerli NGO'lar içerisinde ise alıcı grup temelinde, “üyelerine yardım amaçlı organizasyon yapan ve başkalarına yardım etme amaçlı hizmet eden organizasyonlar” olarak önemli bir ayrım yapmaktadır.
- Korten'in NGO'ların sınıflandırılması ile ilgili tartışmaları onun insan merkezli kalkınma çalışmalarına dayanmaktadır. Onun analizleri çeşitli tartışmaların ötesine geçmiştir, bunlardan bazıları NGO'ları tanımlama çabalarını arttırmıştır. Korten alıcı grubun neyi dikkate aldığını baz alarak 4 tip NGO bulunduğunu söylemektedir: Korten'a göre halk kuruluşları doğrudan taraf olan grup veya üyelik kuruluşlarıdır; gönüllü organizasyonlar, kamu hizmeti sağlayanlar ve Gongo'lar ise doğrudan taraf olmayan grup veya hizmet organizasyonlarıdır. Korten, hizmet organizasyonları kapsamında; VO's ve NGO'ları “değer odaklı” veya nüfusun gerçek ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan olarak ve PSC'ları ise “Pazar odaklı” veya kamu sektörünün politika önceliklerini ve bağışçı bütçelerini temin etmeye çalışan gruplar olarak irdelemektedir. Korten daha sonra “kalkınma odaklı” gelişimi amaçlayan NGO'ları yönlendirme ve etkinlik düzeylerine bakarak en üst düzeyde “4 nesil” olarak adlandırdığı sınıflandırmadan ana hatlarıyla bahsetmektedir.
- Wolch 1990 yılında ABD'de yayınlanan gönüllü sektörler ile ilgili bir kitabında, organizasyonları analiz ederken mükemmel üç boyutlu bir sistem kurmayı amaçlamıştır. Bu üç boyuttan birisi “savunuculuk-doğrudan hizmet yapanlar” veya “alıcılarını ve destek gruplarını ilgilendiren kamu kararlarının ve özel kararların çıktılarını etkilemeye çalışanlar”dır. Diğer ikisi ise, “metalaşmış-metalaşmamış” veya sağlanan mal ve hizmetler için nakit ödemeler olup olmadığına ve “katılımcı/seçkinci” veya “çıktı üretiminin ne ölçüde üyeleri ve alıcıları kapsadığı göre” sınıflandırılmasıdır.

- Korten’a benzer şekilde Brown ve Covey’de evrimsel ve makro düzeyde bir bakış açısıyla NGO sektörü üzerinde çalışmışlardır. Brown dört tip organizasyonu bu tartışma ile bağlantılı olarak tanımlamaktadır. Bunlar; topluluk temelli halk kuruluşları, ulusal düzeyde kalkınmayı amaçlayan NGO’lar ve uluslar arası gönüllü kuruluşlardır. Dördüncü tip ise köprü görevi gören arabulucu kuruluşlardır. Bu kuruluşlar diğer kuruluşlarla birlikte oluşturduğu işbirlikleri, ağ bağları, ortaklıkları ile işlev gördüğü alanlarda performans göstermektedirler.
- Salamon ve Anheier ise uluslar arası NGO sınıflandırmasını (ICNPO) önemli 12 grubu irdeleyerek, NGO’ları “temel ekonomik düzeyine” veya hangi ekonomik sektörü kuruluşlarında aktif olarak kullandığından hareketle tanımlamaya çalışmaktadır. Salamon ve Anheier çalışmalarında bu sistemin 3. Dünya ülkelerinde ve bir takım sanayileşmiş ülkelerdeki kâr amacı gütmeyen sektörde başarılı olarak uygulandığını iddia etmektedir.

1.2.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Belirgin Özellikleri

Sivil toplum kuruluşları tanımı ve sınıflandırılmasında olduğu gibi özellikleri için de ortak bir terminoloji bulunmamakta, farklı özellikleri ortaya çıkarılmakta ve bu açıdan tanımlanmaktadır. Bu da bir belirsizlik yaratmaktadır. Söz gelimi, bir yazara göre sendika, kooperatif ya da siyasi partiler sivil toplum kuruluşu sayılırken; diğeri benimsediği özellikler neticesinde bunların sivil toplum kuruluşu sayılamayacağını ileri sürmektedir. Bu bölümde kısmen üzerinde uzlaşa sağlanmış belirgin özellikler incelenecektir. Bunlardan ilki, sivil toplum kuruluşunun var oluşunun temelini oluşturan özelliği olan gönüllülüktür.

a) Gönüllü olmaları: Bir bireyin maddi bir karşılık beklentisi olmadan ve bir menfaat gözetmeden, ilişki içerisinde bulunmadığı insanlar için; toplumun yararına olduğu düşünülen bir hedefe ulaşmak için kendi isteği doğrultusunda toplumsal girişim içinde yer alması veya bir sivil toplum kuruluşu bünyesinde faaliyette bulunmasıdır (Özel Sektör Gönüllüler Derneği, 2009: 4).

Gönel ise (1998: 57) gönüllülüğü; bir kuruluşa üye olmadan etkinliklerinin içinde yer almak olarak tanımlamıştır. Üye ve gönüllü olma farklı anlamlar taşımaktadır. Bunun çeşitli nedenleri olabilir. Mesela bazı kuruluşlara üye olmak herkesin yerine getirebileceği türden bir şey değildir. Bunlar aidat ödemek veya referans almak olabilir. Aynı şekilde üyelere yeterince katılımcı olamayabilirler. Kuruluşun faaliyetlerine katılmak için zamanları olmayabilir veya isteksiz olabilirler. Veya üye ve gönüllünün kuruluştan beklentileri farklı olabilir. Mesela fiziksel engellilerle ilgili bir STK’da üye fiziksel engellidir, ancak gönüllü fiziksel engelli olmayan ama onlara yardım etmek isteyen biri olabilmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarında gönüllülük esastır, zorunluluk ve ücret karşılığı faaliyetlere katılım söz konusu değildir. Bu anlamda Anayasa’nın 135. maddesinde yer alan esaslara göre kurulan kamu kurumu niteliğindeki meslek odaları üyeliğinin zorunlu tutulması ve dolayısıyla üyelere aylık belirli bir mali külfet getirdiği için sivil toplum kuruluşu sayılmamaktadır.

b) Kâr amacı gütmemeleri: Sivil toplum kuruluşlarının, yoksulluğun azaltılması; eğitimin iyileştirilmesi; sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi vb. şekilde toplumun refah ve mutluluğunu sağlama amaçları vardır ve bu amaçlarını gerçekleştirmek için üstlenecekleri faaliyetlerde herhangi bir maddi çıkar beklentileri bulunmamaktadır (Uslu ve Marangoz, 2008: 112).

Sivil toplum kuruluşlarının Kâr amacı gütmemesi gelir getirici ticari faaliyetlerde bulunamayacağı veya zarar etmesi gerektiği demek değildir. Sivil toplum kuruluşlarının kar amacı gütmemesini sağlayan temel koşullardan biri yönetimlerinin gönüllü olması; yani misyonu temsil eden karar organlarının kuruluş faaliyetleri ile maddi ve siyasi çıkar ilişkisinin olmamasıdır (Korhan Gümüş, “Gönüllülük, Kâr ve Sivil Olmak”). Ayrıca gelir ve Kârın üye ve görevlilere dağıtılmaması gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşları hedefleri doğrultusundaki faaliyetlerinde gelirlerini harcayabilmektedirler. Bununla beraber profesyonel kadrolarına ücret vermeleri kâr amaçlılık olarak kabul edilmemelidir (Yıldırım, 2004: 63). Sivil toplum kuruluşlarının gelirlerini meşrulaştıran ikinci koşul ise

faaliyetlerinin, amaçlarının ve bütçelerinin şeffaf olmasıdır (Korhan Gümüş, “Gönüllülük, Kâr ve Sivil Olmak”).

c) Tek bir sorun temelinde uzmanlaşmaları: Sivil toplum kuruluşları belirli bir amaç doğrultusunda kurulmuş örgütlerdir. Bu özellik sivil toplum kuruluşlarının iktidar olma arzusunda olmasını ve sivil toplum alanının çatışma alanı haline gelmesini engelleyecektir. Toplumsal hareketlerin örgütlenmesi açısından da önem taşımaktadır. Geniş katılım sağlamak isteyen konuya özel toplumsal hareketlerin partileşmesini önleyecektir (Tekeli, 2012: 30).

d)Siyasal iktidara talip olmamaları: Sivil toplum kuruluşları, siyasal kamu alanında belli grupların haklarını savunmak için kurulabilmekte ve doğası gereği “siyasal kamu alanındaki” çatışmalarda taraf olması beklenmektedir (Tekeli, 2012: 30). Çünkü sivil toplum kuruluşlarının siyasetle meşru bir zeminde ilgilenmesi çoğulcu demokrasinin bir gereği gibi görülmesine rağmen siyasal otorite ile ekonomik ve organik bir ilişki içerisinde olması niteliklerini zayıflatmaktadır (Yıldırım, 2004: 68). “Sivil toplum alanında” çatışmaların varlığı ise; o sivil toplum alanı içinde açık ya da gizli bir şekilde iktidar talebinde bulunanların olduğunu göstermektedir (Tekeli, 2012: 30).

Bazı araştırmacılar, siyasal partilerin sivil toplum kuruluşu olduğunu iddia ederken, bazıları sivil toplum kuruluşu olmadığını, bazıları ise iktidara gelene kadar sivil toplum kuruluşu sayılabileceğini belirtmektedirler. Sivil toplum kuruluşları ile siyasal partiler arasında üye zorunlulukları olmaması, Kâr amaçlı olmamaları gibi benzer özellikler bulunmaktadır. Ancak siyasal partiler siyasi iktidarı elde etmek için kurulmuşlardır ve faaliyetlerini bu amaç etrafında yürütmektedirler (Yıldırım, 2004: 65). Sivil toplum kuruluşlarının amacı ise toplumsal iyiye katkıda bulunmak ve bu amaçlarını herhangi bir karşılık görmeden yapmaktır.

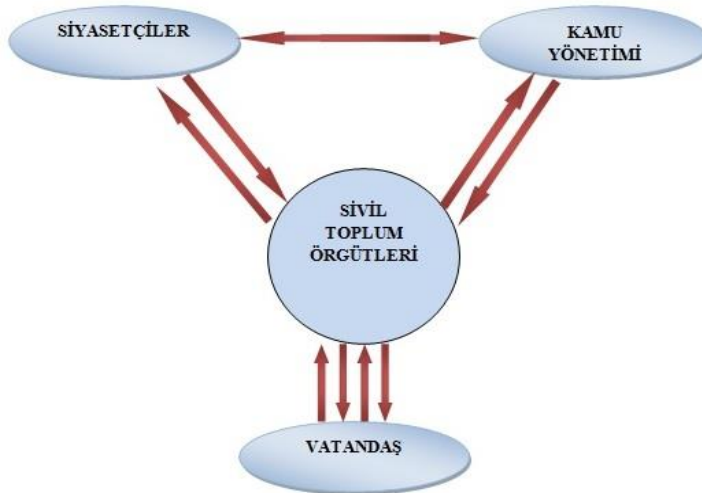
Sivil toplum kuruluşlarının bu belirleyici özellikleri belirli örgütleri sivil toplum kuruluşu tanımının dışına çıkarmaktadır. Tekeli’ye göre (2012: 31) iktidar olmak için kurulan siyasi partiler, ekonomik bir mücadele kuruluşu olan sendikalar, piyasa malı üreten kooperatifler, katılımı yasal olarak zorunluluk haline getirilmiş

meslek kuruluşları, bir mürşit önderliğinde bireyin ruhsal durumlarını yönlendirmeyi amaçlayan tarikatlar sivil toplum kuruluşu sayılmamalıdır.

1.2.4. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri

Modern toplumlarda sivil toplum kuruluşları demokrasinin gelişmesine ve ekonomik ve sosyal gelişime önemli derecede katkı sağlamaktadırlar. Bu toplumlarda sivil toplum kuruluşları, kamusal otoritenin tam olarak yerine getiremediği eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, çevre, kırsal-kentsel kalkınma vb. kısaca toplumsal, ekonomik, siyasal ve bireysel olarak sınıflandırabileceğimiz alanlarda pek çok işleve sahiptirler. Bu işlevlerinin nitelikleri toplumların gelişmişlik düzeyine göre farklılık göstermektedir. Bazı toplumlarda siyasal ve ekonomik işlevler ön planda yer alırken, bazı toplumlarda bireysel ve sosyal işlevler ön planda yer almaktadır (Kaya ve Ayan, 2011: 32-35).

Şekil 1.1: Kamu Yönetimi-Vatandaş İlişkisi

Kaynak: Kutlu, 2003: 8

Genel olarak ise STK'ların şekilde görüldüğü gibi vatandaşların taleplerini kamu yönetimi ve siyasetçilere ileten ve diğer taraftan kamu yönetimi ve siyasetçilerin politikalarını vatandaşlara ileten aracı olma rolü vardır. Bu bağlamda STK'ların toplumda güvenin sağlanmasında, hesap verebilirliğin ve saydamlığın artırılmasında ve demokrasinin gelişmesi işlevleri olduğu söylenebilmektedir (Kutlu, 2003: 8).

Bu bağlamda Şenatalar (2000: 13-4) STK'ların ülkelere göre farklı iki işleve sahip olduğunu söylemektedir. Ekonomik gelişmişlik düzeyi düşük ve demokrasisi zayıf olan ülkelerde STK'lar hem demokratikleşmeyle hem de ekonomik ve sosyal gelişmeyle ilgili işlevler taşımakta, esas alanı eğitim olsa bile demokratikleşmeyle ilgili de işlev görmektedirler. Oysa ekonomisi gelişmiş ve daha ileri bir demokrasi düzeyine sahip ülkelerde demokratikleşme birinci derecede önem taşımamakta yalnız pragmatik bir katılım süreci söz konusu olmaktadır. Bu bölümde ülkelerin gelişmişlik düzeyi dışarıda bırakılarak genel olarak STK'ların rol oynadığı siyasal ve sosyal işlevleri ele alınacaktır.

1.2.4.1. Siyasal İşlevler

Sivil toplum kuruluşlarının yerel ihtiyaçları karşılama, adem-i merkeziyetçiliği özendirme, farklı düşüncelerin dile getirilmesi imkanı sağlayan bir alan oluşturarak bireyin sistemden yabancılaşmasını önleme, kamu politikalarının oluşum sürecinde katkıda bulunma, politik liderlerin yetiştirilmesinde bir okul görevi görme gibi bir takım siyasi işlevleri vardır (Yıldırım, 2004: 75-78).

Yıldırım (2004: 78-81) sivil toplum kuruluşlarının yasama alanına olan etkilerinin, kendileri ile ilgili çalışmalara yapıldığında ortaya çıktığını belirtmektedir. Genellikle milletvekilleri aracılığıyla yasama alanına etki etmeye çalışmaktadırlar. Kendileri ile ilgili bir yasanın kabulü veya reddinin gerçekleştirilmesi için milletvekillerine ulaşmakta ve bir kanun taslağı hazırlayarak veya yetkili komisyonları etkileyerek süreci izlemektedirler. Böylece sivil toplum kuruluşları alanlarında devamlı olarak araştırma yapan, bilgi toplayan ve bunları yayınlayan kuruluşlar olduğu için yasa tasarılarının iyi bir şekilde hazırlanmasında önemli rolleri olmaktadır.

Buna bir örnek olarak 1982 anayasasının zamanla yapılan değişiklikler ile kısmen demokratikleşmesine rağmen yeni bir sivil anayasa yapılma ihtiyacı ile beraber 1990'lardan başlayarak günümüze kadar pek çok sivil toplum kuruluşu (TÜSİAD, SDE, TESEV, BİLGESAM, TOBB, MÜSİAD, DİSK..) anayasa tasarıları hazırlamışlardır. 2007 seçimleri sonrası ve 2011 seçimleri öncesi vaatleri ile sivil

anayasa tartışmaları yeni bir boyut kazanmış ve TBMM Başkanı Cemil Çiçek 2011’de anayasa profesörleriyle bir araya gelerek onların yeni anayasa süreci konusundaki görüşlerini almış ve bir ay sonra mecliste grubu bulunan siyasi partilerin eşit katılımı ile Anayasa Uzlaşma Komisyonu toplanmıştır (Göztepe ve Çelebi, 2012: 13-21). Siyasi partilerin, toplumun değişik kesimlerini temsil eden sivil toplum kuruluşlarının ve akademisyenlerin görüşlerini belirtecek bir zemin bulmaları ve anayasa tasarıları hazırlayarak yeni anayasa yapım sürecine katkıda bulunmaları Türkiye’de sivil toplum alanının gelişmesinde önemlidir.

Sivil toplum kuruluşlarının yürütme alanına etkilerini ise iki şekilde inceleyebiliriz. Buna göre bazen sağlık, hukuk, eğitim gibi alanlarda topluma hizmet etmek için hareket eden sivil toplum kuruluşları yürütme ile işbirliği yapmakta ve mali destek almakta iken, bazen ise kamuoyu aracılığıyla yönetim üzerinde denetim mekanizması oluşturmakta ve kamu politikalarının bir çıkar grubunun menfaatine olacak şekilde oluşmasını engellemektedirler (Yıldırım, 2004: 82-83). STK’lar yasama ve yürütme erkini etkileme aracı olarak özel şahısları kullandıkları zaman ise “lobby”i meydana getirmektedirler (Çelik ve Aykanat, 2006: 220). Bunun dışında madalyonun diğer yüzüne baktığımızda ise yürütme de STK’ları etkileyebilmektedir. Hükümetin bunu kendi politikalarını meşrulaştırma aracı olarak kullandığı sivil toplum kuruluşları (Gongo) aracılığıyla yapmaktadır (Yıldırım, 2004: 83).

Sivil toplum kuruluşlarının siyasal sisteme etkileri her toplumda ve o toplumdaki her kurumda farklı olacaktır. Mesela İngiltere çift partili parlamenter yapısı ve seçimlerdeki çoğunluk sistemi nedeniyle güçlü bir iktidara sahiptir. Bu nedenle sivil toplum kuruluşları yasama organları ile ilişkileri neticesinde çok fazla beklenti içine girmezler ve daha çok yasaların teknik yönlerini geliştiren bürokrasiyi etkilemeye çalışmaktadırlar. Amerika’da ise temsilciler meclisi üyeleri İngiltere’deki gibi bir siyasi parti adayı olarak meclise gelmemekte, kendi mahalli çıkarlarını sağlamakla görevli delegeler olarak gelmektedirler. Zayıf parti disiplininin de etkisiyle sivil toplum kuruluşlarının etki alanına kolayca girmektedirler (Yücekök, 1987: 72). Amerika’nın lobiciliğin ve STK’ların en etkin olduğu ülke olmasında

toplumsal yapısı ve tarihi gelişiminin yanı sıra siyasi yapısının da önemli bir rolü vardır.

Sivil toplum kuruluşlarının bir başka siyasi işlevi; broşür, dergi, kitap, televizyon, radyo, gibi kitle iletişim araçlarını kullanarak veya kurs, seminer, konferanslar düzenleyerek, sosyal faaliyetlerde ve sosyal yardımlarda bulunarak, yoksullar veya duyarlı oldukları başka alanlarda çeşitli kampanyalar düzenleyerek kamuoyu oluşturmaya çalışmaktadırlar (Yıldırım, 2004: 84-85). Yine STK'ların bir diğer siyasal işlevi ise bu çalışmanın konusu olan, toplumun taleplerinin siyasal iradeye taşınmasında aracılık rolü ve sorumluluk ve katılımcılık bilincinin artmasıdır (Sanal, 2013).

Sivil toplum kuruluşlarının temel varsayımlarından birisi iktidar olmayı amaçlamama ve dolayısıyla politikayla doğrudan muhatap olmamak olsa bile, devletin ekonomik ve sosyal görevler üstlenmesi nedeniyle her ne kadar bir sivil toplum kuruluşu kendisini partiler üstü veya tarafsız olarak nitelese de dolaylı olarak politik alanla ilişki kurmakta ve destek aramaktadırlar (Yıldırım, 2004: 83).

1.2.4.2. Sosyal İşlevleri

1970'lerden itibaren refah devleti krizinin yaşanması ve devletin vatandaşların sosyal ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalması sivil toplum kuruluşlarının güçlenmesini sağlamıştır. Yine 1990'lardan itibaren küreselleşmenin hızla artması neticesinde neo-liberal politikalar ön plana çıkmış ve böylece sivil toplum kuruluşlarının sosyal işlevlerinde değişiklik yaşanmıştır (Şenatalar, 2000: 15; Sanal, 2013). Buna göre devlet eğitim, sağlık, sosyal güvenlikle ilgili görevlerini piyasa ve STK'lara bırakarak mümkün olduğunca minimize edilmelidir. Ancak Şenatalar'a göre bu yaklaşım Türkiye gibi sosyal eşitsizliklerin fazla olduğu ülkelerde risklidir. STK'ların bu alanlarla ilgili görev yapmalarında bir sakınca yoktur. Ancak birinci sorumluluk yine devletin olmalıdır. Devletin yerini STK'lar doldurmamalıdır. Yoksa hem STK'lara taşıyamayacakları yük vermiş olunur hem de bu sorunları yaşayan insanlar mağdur olurlar (Şenatalar, 2001: 16). Ayrıca sivil toplum kuruluşları genellikle toplumun iktisaden daha güçlü olan kesimlerinde daha kolay oluşmaktadır.

Mesela Urfa'daki göçebe tarım işçisi bir sivil toplum kuruluşu kurarak derdine çare aramaya koyulması zordur. Bu nedenle devlete her zaman ihtiyaç vardır (Turan, 1998: 13).

Devletin sosyal hayata müdahalesi ile toplumun sosyal yapısı arasındaki ilişkiyi Tönnies ve Durkheim'ı ele alarak baktığımızda ise birbirine zıt iki görüşle karşı karşıya kalırız. Bilindiği gibi kentleşme ve sanayileşme ile birlikte toplumlar cemaat tipi yapılanmalardan cemiyet tipi yapılanmalara geçmeye başlamışlardır. Tönnies'in cemaat-cemiyet ayrımı, sanayi toplumunun giderek ekonomik güçler altına girerek sanayi öncesi toplumun kendiliğinden oluşan dayanışmasını yitirdiğini ve onun yerine modern şehir kültürünün egoistliğinin aldığını, ancak bunun devlet müdahalesi ile düzeltilebileceğini ifade ederken; Durkheim tam tersine, toplumsal dayanışmanın ahlaki bir özellik olduğunu ve devlet müdahalesi yerine sivil toplum kapsamındaki mesleki birlikler eliyle düzelebileceğini savunmaktadır (Yıldırım, 2001: 60).

STK'lar ile sosyal hayat arasında karşılıklı bir bağ bulunmaktadır. Sosyal hayat bireylerin oluşturduğu gruplarla, kuruluşlarla anlam kazanırken; aynı şekilde sivil toplum kuruluşları içerisinde yer alan bireyler de sosyal hayata daha aktif katılabilmek imkanı bulmaktadır. Sivil toplum kuruluşları, bireyleri gruplar içine almakta ve toplumsal yaşama anlam kazandırmakta, bireylere bir aidiyet kazandırmakta ve "biz" duygusunu aşılamaktadır (Yıldırım, 2004: 85). Bir ülkenin kalkınması o ülkede yaşayan yaratıcı bireylere başarılarını sergileyecekleri sosyal ortamları sağlamakla mümkündür. Baskıcı, düşünme ve örgütlenme özgürlüğü olmayan toplumlarda bireyler yaratıcılıklarını kaybederler. Modern toplumlarda birey özgürlüğünün sağlanması ile beraber geleneksel toplumdaki dayanışma yok olmuş, bu eksikliği bireyler tarafından oluşturulan örgütlenmeler çoğunlukla sivil toplum örgütleri aracılığıyla giderilmiştir (Yıldırım, 2004: 89-90; Yıldırım, 2001: 60). Ayrıca insanlar bir STK'a üye olarak hayatlarına anlam katmaktadırlar. Bireyler bu kuruluşlarda grup psikolojisini öğrenmekte, farklı rollere bürünmekte ve işbirliği yapmakta, böylece diğer bireylerle bütünleşerek sevgi, dayanışma gibi manevi ihtiyaçlarını

tatmin etmektedir. Bireyler grup içerisinde benlik ve kendine saygı arzularını geliştirme imkanı bulmaktadırlar (Yıldırım, 2004: 91).

Sivil toplum kuruluşları, doğrudan sayılan bu görevlerinin yanı sıra dolaylı olarak vatandaşın bilinçlenmesini sağlamaktadırlar. Böylece vatandaşların siyasi iradenin karar mekanizmalarına katılmalarını sağlayarak bu mekanizmaların denetimine imkan vermektedir. Bu durum yönetimi şeffaflaştırmakta ve toplumsal yapıya dinamizm kazandırmaktadır (Sanal, 2013).

1.2.5. Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihsel Gelişimi

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ekonomik ve siyasal örgütlenmeye zemin oluşturan hukuki ve dini temel Batı'dan farklıdır (Cihan ve Doğan, 2007: 7). Osmanlı İmparatorluğu'nun toplumsal ve siyasal örgütlenmesi içerisinde yer alan tımar sistemi, devşirme sistemi, yönetenler sınıfının tüm üyelerinin padişahın emri dahilinde siyaseten katledilebilmeleri ve müsadere usulü gibi mekanizmalarla mutlak iktidar yapısı korunmuş ve sosyal, siyasal veya ekonomik rekabetin ortaya çıkması engellenmiştir (Türküne, 2007: 367; Yücekök, 1987: 13). Osmanlı toplumu kapalı pazar ekonomisinin de etkisiyle ekonomik farklılaşmaların yarattığı çatışmalardan uzak, tekdüze bir toplumdur. Osmanlı toplumunda, batıda kapitalist modernleşme sonucu gördüğümüz dernekleri, sendikaları, meslek odalarını, gönüllü kuruluşları bulmamız imkansızdır (Yücekök, 1987: 14). Ancak millet sistemi, vakıflar, esnaf teşkilatı (loncalar) ve tarikatlar Osmanlı'da sivil toplumun nüveleri sayılabilmektedir.

Klasik Osmanlı dönemindeki padişah merkezli sistem, on altıncı yüzyıldan itibaren bürokratik merkezli bir geleneğe dönüşmüş ve meşruiyetle birlikte sultanın siyasal gücü tamamen güçlenen entelektüel-bürokrat yönetici kesimde toplanmıştır (Çaha, 2012: 181-2). Cumhuriyet'in ilk yıllarında bu kesimin kafalarındaki tek tip toplum yaratma çabaları ile farklılıklar törpülenmiş, sivil toplum gelişme olanağı bulamamıştır. Ancak 1950'lerden itibaren, çeşitli dönemlerde kesintilere uğrasa da, sivil toplum gelişmeye ve farklı alanlarda görünür olmaya başlamıştır. Bununla beraber Osmanlı siyasal yapısında sosyal sistemin meşruiyetini şeriat sağlamaktaydı

ve her şeyin devlete ait olduğu bir toplumda din, devletin toplumla paylaşmak zorunda olduğu bir olgu olarak ortaya çıkmaktaydı. Cumhuriyete geçişle kabul edilen laiklik ilkesi bunu ortadan kaldırmakta ve devletle toplum daha çok birbirinden uzaklaşmaktadır (Mahcupyan, 1994: 55-6 akt. Tosun, 2001: 257).

Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki sivil toplumun nüvesi olarak sayabileceğimiz vakıf, tarikat, loncalar ve millet sistemi sayılırken, sanayileşme ve modernleşme çabaları ile birlikte sivil toplum unsurları zenginleşmiştir. Bu unsurlara ilave olarak; ideolojik alanda Marksistler, liberaller, milliyetçiler ve İslamcılar; etnik alanda Ermeniler, Araplar, Rumlar, Kürtler; siyasal alanda çok sayıda siyasal parti; ekonomik alanda yeni kurulan yerli ve yabancı girişimler; sosyolojik alanda sendikalar, kadın grupları, masonlar gibi yeni unsurlar oluşmuş, (Çaha, 2012: 183) bu unsurlar giderek çeşitlenmiş, dönem dönem kesintilere uğrasa da, çok partili yaşama geçiş, liberal ekonomiye geçiş, dernek, vakıflar, sendikalarla ilgili olumlu yasal düzenlemelerle birlikte, bu çeşitlilik farklı sivil toplum kuruluşlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Tek parti döneminden 1980'lere uzanan dönemde devlet-toplum ilişkisi yeni bir biçime girmiş, devletin başındaki elit kesim toplumu değişime zorlamış ve farklılıkların tek bir harmoni içinde dönüştüğü bir süreci izlemiştir. Merkezi siyasi kültüre dayanan Cumhuriyet ideolojisine uyum sağlayamayan yerel halk siyasal iktidar nezdinde ki meşruiyetini de kaybedince giderek merkezden kopmuş, kendi etrafına duvar örerek kapanma sürecine girmiş ve sivil toplumu hayat damarlarından biri yitirilmiştir. Devlet eliti toplumu mevcut haliyle kabul etmemiş, değiştirmeye çalışmıştır. Bu nedenle ister istemez siyasal katılım yollarını tıkamışlardır.. 1950'lerden itibaren ise yeniden görünür olmaya başlamıştır. Sivil toplumun bir başka yitiriliş noktası; sivil toplumun en yaygın kurumu olan dinsel yaşayışın devlet tarafından üstlenilmesi neticesinde bu yöndeki sosyal gruplar siyasi yaşamın dışında kalmıştır (Çaha, 2012: 185-200).

1924 Anayasası ile toplanma ve sendika kurma hakkı kabul edilmiş, 1926 da çıkarılan medeni kanunla ise derneklerle ilgili özgürlükçü ve demokratik hükümler getirilmiştir (Kaya ve Ayan, 2011: 73-4).Ancak 1925 yılında çıkan Türk Ceza

Kanunu, Hıyanet-i Vataniye kanunu, Takrir-i Sükun Kanunu gibi yasalar ve İstiklal Mahkemeleri uzun süreli sıkı yönetim uygulamaları ile kısıtlamalarda bulunmuşlardır (Çaha, 2012: 200; Tosun, 2001: 259-61). Yine 1924 anayasası sendikacılar konusunda izin verici iken, 1936 da çıkarılan İş Kanunu grevi yasaklayıcı hükümler getirmiştir (Tosun, 2001: 261). 1938 tarihli Cemiyetler Kanunu derneklerin kuruluşunu izne tabi tutulmuş, yürütme organına bu dernekleri denetleme ve kontrol yetkisi vermiştir (Kaya ve Ayan, 2011: 73-4).

Çaha (2012: 204-12) demokrasiye ve demokrasinin toplumsal ayağı olan sivil toplumun temel unsurunu oluşturan farklı düşünce, ideoloji, grup, parti, dernek vb. oluşumlar 1923-1950 arası dönemde yok edilmiş ve “üniter” bir yapı ortaya çıkarıldığını ifade etmektedir. 1930’lu yıllardan itibaren devletçilik politikalarıyla beraber ekonomide devlet tekeline alındığını, oysaki ekonomi, demokrasi ve sivil toplum arasında karşılıklı bir bağımlılık bulunduğunu belirtmektedir. Türkiye’de ekonominin devletin denetimi altına alınmasıyla ekonomik gruplar da devlete göbekten bağlı kaldığını ve bu şekilde devlete bağlı olan ekonomik sosyal kesimlerin farklı bir ses çıkmasının beklenememektedir.

Kaya ve Ayan (2011: 72) ise bu olumsuz görüşlere karşıt bir görüş olarak cumhuriyet dönemiyle beraber gerçekleşen 24 anayasası, medeni ve ceza kanunları gibi yasal düzenlemelerle beraber Türkiye’de sivil toplumun kurulabilmesi için gerekli zeminin kurulduğunu ve bu dönemde kurulan Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Türk Hava Kurumu gibi kurumların dernek statüsünde kurularak örnek teşkil ettiğini ifade eden görüşler de bulunmaktadır.

Çok partili yaşamla beraber yalnız siyasi partilerde artış olmamış, tek partinin homojenleştirmeye çalıştığı toplum farklılaşmış, dolayısıyla sosyal gruplar da artmış ve çeşitlenmiştir. Köylü, işveren kesimi, değişik dinsel kesimler, dernekler, vakıflar, sendikalar siyasal yaşamın aktörleri haline gelmişlerdir. Ancak artan sosyal gruplara rağmen bu dönemde toplumla devlet arasında köprü görevini bu gruplar yerine siyasal partiler oynamış ve bu grupları gölgede bırakmışlardır (Çaha, 2012: 229-30).

1950 sonrasında günümüze kadar olan dönemde uzmanlaşmanın artması, siyasal katılımın yaygınlaşması, toplumsal hareketlerin artması gibi etkenler dernekleştirmeyi de hızlandırmıştır. Vakıflarla ilgili olarak ise 1954 yılında vakıflarla ilgili mali sorunlarla ilgilenmesi amacı ile vakıflar bankası kurulmuş ve bankaya eski vakıfların taşınmaz ve işletmelerinin yönetimi verilmiştir (Gönel, 1998: 5). 1961 anayasası ile beraber toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı, dernek kurma hakkı, sendika kurma hakkı, toplu sözleşme ve grev hakkı gibi haklar düzenlenmiş, memurlara sendika kurabilme hakkı tanınmıştır. Ayrıca 1950’lerde tarımda makineleşmenin artmasıyla köyden kente göçün hızlanması ile birlikte kentleşme ve sanayileşmedeki üretim ilişkileri değişmiş ve burada çalışanlar sosyal ve siyasal örgütlenmelere gitmişlerdir (Kaya ve Ayan, 2011: 95-6). 1960 sonrasında pek çok hemşerilik derneği kurulmuştur (Gönel, 1998: 4).

Bu anayasanın getirdiği özgür ortam içinde sendikalaşma ile ilgili de önemli adımlar atılmıştır. Anayasa tüm çalışanlara sendika hakkını, işçilere grev ve toplu sözleşme hakkını tanımıştır. 1963-65 arasında kamu çalışanları dahil tüm çalışanların sendika hakları düzenlenmiştir. Ancak 12 Mart ile sendikaların da üzerinde baskı artmış ve 1971’deki anayasa değişikliği ile kamu çalışanlarının sendikalaşması yasaklanmıştır. Kamu çalışanları ise buna çözüm olarak dernekleşerek örgütlenme yoluna gitmişlerdir (Gönel, 1998: 6). Ancak 1972 yılında yeni dernek yasası çıkarılarak dernekler üzerindeki devlet kontrolü de arttırılmıştır (Gönel, 1998: 4).

Gümüş (2004: 3-6) 1950’lerden sonraki dönemde sivil toplum hareketlerinin elitist çizgiden uzaklaşarak halk adına yapıldığını ve toplumsal sorunlara ilgi duyulmaya başladığını söyler. Bununla beraber “STK’lar, aydınlar, uzmanlar işlevlerini -tıpkı siyasetçiler gibi- kendi görüşlerini, kendi kamu yararı kavramlarını temsil etmekle sınırlandırdıkları ölçüde siyasal kamu alanı daralmakta, sivil toplum kimlikleri ile siyasal kimliklerin örtüşürülmesi beklenmekteydi” sözleri ile; bu dönemdeki meslek odalarının, sendikaların, öğrenci dernekleri etrafında toplanan sivil toplum hareketinin, Türkiye’de çok partili dönemde güçlenen siyasal popülizmin karşısında iktidar alanını kaybeden uzmanların, uygulanan politikaları eleştirip, “halk adına planlama, bilim” adı altında kendi kamu yararlarının temsilini

istediklerini belirtmektedir. Bu dönemdeki sivil toplum hareketlerine örnek oluşturabilecek ve daha çok demokratik kitle örgütü adı verilen meslek kuruluşları, sendikalar, öğrenci dernekleri gibi kitlesel amaçlı kuruluşlar bulunduğunu belirtmektedir. Bu dönemde fakülte kurullarında ve senatoda temsil edilen öğrenci temsilciliklerinin çoğu üniversitede tüzel kişilik kazandığını, kimi okullarda bu temsilciliklere yer tahsis edildiği ve okul kooperatifi ve yemekhanelerin yönetimini seçimle gelen bu temsilciliklere devrettiğini belirtmektedir.

1980 sonrasında benimsenen liberal ekonomi modeli siyasal liberalizm tartışmalarına da yol açmış ve bu da devletin hareket alanının sınırlanarak sivil toplumun alanının ve Batı ile ilişkilerin arttırılması görüşlerini ortaya çıkarmıştır (Onbaşı, 2011: 64). Dış dünyaya açılmanın ve değişen iç dünyanın etkileri sonucu devlet dinsel haklar, kadın, çevre, eğitim ve ekonomik haklar gibi alanlarda “kutsal devlet” özelliği ile çelişecek esneklikte adımlar atılmış, bu konular üzerinde birleşen sivil toplum kuruluşları oluşarak siyasi mekanizmayı etkileme çabaları başlamıştır (Çaha, 2012: 231-32).

Bunlardan en çok dikkat çeken kadın hareketidir. Bu dönemden itibaren kadın haklarına yönelik olarak dilekçe kampanyası başlatılmış ve pek çok dergi yayınlanmaya başlanmıştır. Bununla birlikte bu hareket bir sivil toplum hareketi olarak siyasal parti, iktidar ve hukuki düzenlemeler üzerinde etki göstermiş ve 1980’lerden itibaren pek çok siyasi parti kadın konusunu programlarına katmış ve politikalar oluşturmaya çalışmışlardır (Çaha, 2012: 253- 268).

Ancak 1980 darbesi ile Türkiye sivil toplum tarihinde yeni bir gerileme dönemine girmiştir. Bu dönemde toplumsal sorunların kaynağını 1961 anayasasının getirdiği dinamik, katılımcı ve daha özgürlükçü anlayışta görülmüş ve darbe sonucu hazırlanan 1982 anayasası ile bu özgürlüklerin sınırlanması yoluna gidilmiş ve bu STK’ların gelişimine olumsuz olarak yansımıştır (Kaya ve Ayan, 2011: 125).

1983 seçimlerinde Anavatan Partisinin iktidara gelmesi ve Özal’la birlikte ise sivil toplum yine gündeme gelmiştir. KİT’lerin özelleştirilmesi, Pazar ekonomisinin ön plana çıkması, yetki devri, belediyelere fon aktarımı gibi konular sivil toplum

alanını genişletecek adımlardır. Bu dönemde Özal'ın rolü ile devletin rolü değişmiş, topluma baskı kuran rol yerine; devlet ekonomik alanda alt yapı hizmetlerini, siyasi alanda bireylerin hak ve özgürlüğünü, güvenliğini sağlayarak “topluma hizmet eden bir kurum” olması anlayışı başlamıştır (Çaha, 2012: 234).

1990'lardan itibaren Türkiye'de sivil toplum alanının genişlemeye başlamıştır. İnsan hakları bağlamında; insan hakları derneği, mazlum-der gibi dernekler ve insani yardım vakfı gibi vakıflar kurulmaya başlanmıştır. Liberal düşünce topluluğu, yine bu dönemde kurulan önemli sivil toplum kuruluşlarındandır. Tesev, Tüsev, Arı hareketi, Abant Platformu da bu dönemde kurulan önemli düşünce platformlarıdır (Çaha, 2012: 253- 268).

1996'da İstanbul'da düzenlenecek olan BM Habitat II konferansı öncesi ilk kez farklı kesimlerden STK'lar ortak bir etkinlikte buluştular ve düzenleme komitelerinde birlikte yer aldılar. Yine bu zirve öncesinde NGO kavramına karşılık olarak STK kavramı kullanıldı. Böylece meslek odaları, sendikalar, yerel girişimler STK kavramı içine girdi. Ancak bu kuruluşlar tıpkı iktidar amaçlı kurumlar gibi kendilerini halkın temsilcisi olarak gördüler. (Gümüş 2004: 12-13). Çaha'da (2012: 268- 287) benzer şekilde 1990'lı yıllarda seküler STK'lardan sendikalar, meslek kuruluşlarının bazılarının sivil toplum hareketlerinden uzaklaşarak devletçi elitin yanında yer aldığını söylemiştir. Bunlara örnek olarak TÜSİAD, DİSK, TÜRK-İŞ, TESK'i vermiş ve bu kuruluşların her şeye hakim bir görüşü, piyasanın iplerini ellerinden bırakmayan, kuşatıcı bir devletçi anlayışa dönme tavrını koyduklarını belirtir.

1999 depremi sivil toplum kuruluşlarının gelişiminde yeni bir kırılma noktasıdır. Yaşanan Doğu Marmara depremlerinin ardından sivil toplum kuruluşları, vatandaşlar seferber oldu. Sivil toplum kuruluşları, vatandaşla, diğer STK'larla ve devletle iletişim kurdu. Ancak bu süreç kısa sürdü. Acil yardım konularında örgütlenmelerden sonra STK'lar geri çekildiler ve kalıcı olamadılar. STK'lar arama kurtarma çalışmalarında yararlanılacak ekipler olarak görüldü ve ileriye dönük olarak depreme hazırlık süreci yapılanmasını oluşturacak bir yapı oluşturulamadı (Gümüş, 2004: 18).

2000’li yıllarda ise Türkiye’nin yaşadığı değişim ve dönüşüm sürecinde sivil toplum kuruluşları önemli bir aktör haline gelmiştir. Sivil toplum, toplumsal bir aktör olarak güçlenmiş, sivil toplumun hareket etmesini sağlayan STK’ların sayıları giderek artmış, faaliyet alanları çeşitlenmiş ve toplumda yaygınlaşmakta ve derinleşmiştir. Bunlarla beraber 2000’li yıllarda STK’lar sadece yerel ve ulusal ölçekte değil bölgesel ve küresel ölçekte de önem kazanmışlardır (Keyman, 2006: 9-10). 2000’li yıllardan itibaren sivil toplum ve STK’lar demokratikleşme için etkili bir aktör olarak algılanmaya başlanmıştır (Keyman, 2006: 30).

Yine 2000’li yıllarda Türkiye-AB ilişkilerindeki gelişmeler de sivil toplumun canlanmasında önemli rol oynamıştır (Keyman, 2006: 10). Bu ilişkiler geliştikçe hükümet çeşitli yasal ve yapısal düzenlemeler yapmaya ve bu düzenlemeleri pratikte uygulamaya koymaya zorlanmıştır (Keyman, 2006: 33). AB’nin dağıttığı hibeler STK’ların yapısal olarak güçlenip kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamakla beraber, bu kuruluşlara demokratik değerleri özümseyerek faaliyetlerinde uygulamalarını sağlayan işlevsel katkılar sağlamaktadır. Sivil toplumun gelişmesinde AB katalizör görevi görmüş ve demokratikleşme üstten alta doğru olan rolünden sıyrılarak alttan üste ve yatay formlara da bürünmüştür (Kutlu ve Usta, 2005: 206-7).

AB’nin sivil toplumu Türkiye’de Kopenhag kriterlerinin uygulamasında önemli bir aktör olarak görmesi, sivil toplumun gelişmesine en somut etkinin Türkiye-AB ilişkileri sonucu oluşmuştur denilebilir (Keyman, 2006: 34). Bununla beraber Türkiye’nin öncelikli hedefleri arasında AB üyeliği yer alırken; AB’nin STK sorunlarını çözüme kavuşturmak ve devletle millet arasında güçlü bağların oluşması açısından sivil toplumun güçlendirilmesi rolünü üstlenmesi, (Kutlu ve Usta, 2005: 206-7) sivil toplum kuruluşlarının güçlendirilmesi için çaba sarf etmemiz gerektiğine işaretir.

On yıllık koalisyon hükümetlerinin ardından 2002 seçimleri ile gelen Ak Parti hükümetinin Türkiye’nin yapısal sorunlarını çözmede vurguladığı katılımcı demokrasi deklarasyonu sivil toplumun demokratikleşme sürecinde rol oynayacak önemli bir aktör olacağının ve devlet-toplum ilişkilerinin demokratikleşmesinin sinyalleridir (Keyman, 2006: 33). Bu dönemde yapılan yerel yönetimlerdeki yeniden

yapılandırılma çabalarının sonunda merkezi otoritenin elindeki yetkilerin bir kısmı yerel yönetimlere kaymıştır. 2005 yılında yapılan reformlar STK'ların yerel bazda güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Belediye yasasıyla hayata geçen kent konseyleri, sivil toplumla yönetimlerin buluşma platformunu oluşturmuştur. Sivil toplumun, yerel bazda karar alma mekanizmalarına ortak olmasına imkan sağlamıştır. Böylece devletin toplumun tüm iplerini elinde tutma davranışı, STK'ların toplumsal hizmetlere el atmaya başlamasıyla yavaşlamaya başlamıştır (Çaha, 2012: 290).

Türkiye'de yasal statüleri açısından sivil toplum kuruluşu olarak adlandırılan dernekler, vakıflar, sendikaların sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 1. 3: Türkiye'de Dernek, Vakıf ve Sendika Sayıları

Yasal Statü	Sayı
Dernekler ²	107.140
Vakıflar ³	5.327
İşçi Sendikaları ⁴	147
Kamu İşçi Sendikaları ⁵	136
Toplam	112.750

Vakıflar konusunda son zamanlarda önemli bir adım atılmıştır. Çeşitli sempozyumlar, toplantılar ve Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan komisyon çalışmaları ve çeşitli bürokrat, bilim adamları, sivil toplum kuruluşlarının görüşleri alınarak vakıflar ile ilgili kapsamlı bir tasarı oluşturulmuş, 2005 yılında TBMM'ye sevk edilmiş ve 2008 yılında yeni Vakıflar Kanunu kabul edilmiştir (Beyazıt, 2006: 124). Bu kanun ile vakıfların yönetimi, denetimi, vakıf varlıklarının

² Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2015

³ Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2014

⁴ 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu Gereğince; İşkollarındaki İşçi Sayıları ve Sendikaların Üye Sayılarına İlişkin 2015 Ocak Ayı İstatistikleri Hakkında Tebliğ

⁵ 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu Gereğince Kamu Görevlileri Sendikaları ile Konfederasyonların Üye Sayılarına İlişkin 2014 Temmuz İstatistikleri Hakkında Tebliğ

işletilmesi hususu ve Vakıflar Genel M¼d¼rl¼ę¼ teşkilatı g¼rev, yetki ve sorumluluklarının d¼zenlenmesi hususlarında ¼nemli değişiklikler içermektedir.

Sendikalar alanında ise 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş S¼zleřmesi Kanunu, 7 Kasım 2012 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak y¼r¼rl¼ę¼e girmiş ve 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ile 2822 sayılı Toplu İş S¼zleřmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nu y¼r¼rl¼kten kaldırmıştır. 6356 sayılı kanun ile işkolu sayısının 28'den 20'ye d¼ř¼r¼lmesi, üyelik ve üyelik ayrılmada noter şartının kaldırılması, üyelik aidatlarında tavan sınırın kaldırılması gibi ¼nemli değişiklikler getirilmiştir (www.mess.org.tr).

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL KAMU POLİTİKALARI OLUŞUM SÜRECİ VE KATILIM

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak kamu politikaları konusu kavramsal çerçeve, özellikler, kamu politikası süreci, kamu politikası türleri başlıkları altında ele alınacaktır. Bu bölümün ikinci kısmında yerel kamu politikaları, aktörleri ve alanları ele alınacaktır. Üçüncü kısımda ise öncelikle katılım, bireysel, örgütsel ve yerel katılım kavramları ele alınacaktır. Daha sonra ise Türkiye’de STK’ların yerel yönetimlerin karar verme süreçlerine katılımına ilişkin yasal çerçeve ve STK’ların karar verme süreçlerine ilişkin farklı katılım düzeyleri ele alınacaktır.

2.1. Kamu Politikaları

Bu başlık altında kısaca “devletin yaptığı ya da yapmamayı seçtiği her şey” (Dye, 1984) olarak tanımlanabilen kamu politikaları kavramının öncelikle farklı tanımlamaları, belirgin özellikleri ve türleri ele alınacaktır. Daha sonra ise kamu politikası süreci ve aşamaları incelenecektir.

2.1.1. Kavramı ve Özellikleri

Kamu politikası olarak isimlendirilen disiplinin başlangıcı Amerikan siyaset bilimcisi Harold D. Lasswell’e dayandırılmaktadır. Lasswell “Politika Oryantasyonu” isimli makalesinde, politika bilimleri isimli yeni bir alana ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Lasswell, böylece devlet mekanizmasının doğru politika üretebileceğini ve toplumun ihtiyaçlarını daha iyi karşılayabileceğini düşünmüştür (Hekim, 2013: 47).

Politika sözcüğünün Türkçede iki anlamı bulunmaktadır. Birinci anlamı “siyasi iktidarın ele geçirilmesine yönelik eylemlerin tümünü” anlatan siyaset (politics) iken, ikincisi “bir örgütün veya bir örgütün üst yönetiminin önemli konularda benimsediği tutum ya da genel yönelim, izlediği yol ve yöntem” tutulan, yol, yöntem, program anlamına gelen policy’dir (Çevik ve Demirci, 2012: 11; Eren, 2014: 261).

Hogwood ve Gum, (2007: 377) politikanın tanımının farklı açıklamalarla değişebileceğini belirtmektedir. Onlara göre politika, yapılan faaliyetin ne olduğuna (Sağlık politikası vb); niyetin açıklamasına (Sağlık hizmetlerini geliştirmeyi amaçlıyoruz); hükümetin kararları ve kararların resmi yaptırımına (mevzuat); nihai çıktılarının (daha fazla doktor, daha iyi tıbbi tedavi) ne olduğu veya aslında ne başarıldığına (daha iyi sağlık) göre değişmektedir. Ve politika bir süreçtir. Sadece olaylar veya kararlar dizisi değildir (Cairney, 2012: 23-4).

Kamu politikası kavramı ise Dye'in (1984) yaygın tanımı olan “devletin yapmayı ya da yapmamayı seçtiği her şey” olarak açıklanabilir. Akdoğan, Dye'in tanımından hareketle kamu politikalarını, kamu kurumu ve kamu görevlileri tarafından yapılan her türlü işlem olarak tanımlamıştır. Ve buna örnek olarak, Bakanlar Kurulu kararıyla çıkan ve tüm vatandaşları etkileyen vergi indirimleri gibi bir köydeki muhtar ve ihtiyar heyetinin köyün mallarıyla ilgili aldıkları kararın da politika sayıldığını belirtmektedir (Akdoğan, 2013: 77).

Biçer ve Yılmaz (2009: 51) her örgütün amaçları çerçevesinde bir takım faaliyetlerde bulunabilmek için kararlar aldığını belirtmektedirler. Devlette örgütlenmiş bir yapı olarak bir takım kamu hizmetlerinin yürütülmesi için kararlar almaktadır. Bu kararlara, devlet dışındaki örgütlerin aldığı kararlardan ayırt edebilmek için kamu politikası denildiğini söylemektedirler.

Richards ve Smith ise ‘politika’nın özel amaçları başarmak için aktörler tarafından alınan resmi kararlar veya faaliyetlerin planlarını belirtmek için kullanılan genel bir terim olduğunu ifade ederken; ‘kamu politikası’nın, devlet organizasyonu tarafından uygulamak için alınan resmi karar veya faaliyet planlarını ifade eden daha spesifik bir terim olduğunu belirtirler (Cairney, 2012: 25). Hague ve Harrop (2007: 377), kamu politikalarının aynı zamanda çelişkili bir terim olduğunu ifade etmektedirler. Buna örnek olarak ise hükümetin sigara içilmemesi için kampanyalar yürütürken diğer bir yandan tütün yetiştiricilere destek sağlamaya yönelik politikalar yürütmektedirler.

Kutlu'ya göre (2012: 11) kamu yönetiminde karar vericilerin kimler olduğu, karar verilmeden önce başlanan süreç, alınan kararların uygulanmasının denetlenmesi, gerekli düzenlemelerin yapılması ve geçmiş tecrübelerle bakarak hareket edilmesini de içerecek oluşturulan gerekli aşamaların bütünü kamu politikasının konusunu oluşturmaktadır. Kamu politikası kısaca “hükümetlerin aldığı bütün olumlu ve olumsuz politikalar” şeklinde ifade edilebilir. Usta'ya göre (2013: 81) kamu politikaları, siyasi ve sosyal sistemin yarattığı katılımı gerektiren kolektif bir eylemdir. Bazı sorunların tanımlanması ve bu sorunlara aranan çözüm yollarıdır.

Liberal demokratik toplumlarda kamu politikaları halkın belirli kamusal sorunları siyasi mekanizmaya iletmeye başlaması ile ortaya çıkmıştır. Kamu politikası döngüsünün başlaması için halkın problemlerini ilgili kamu makamlarına ulaştırması gerekir (Akdoğan, 2013: 77). Bu noktada ise devlet ve vatandaş arasında bir nevi köprü görevi gören sivil toplum kuruluşları halkın taleplerini ve sorunlarını ilgili mercilere ulaştırması bakımından önem arz etmektedir. Zira çok sesli bir ortamda sesini duyurmak zor olacağından halk adına STK'lar halkın sesi olmaktadır.

Kamu politikasının üç sacayağını; kamusal sorunlar, aktörler ve politika oluşturmaktadır. Kamusal sorun, söz konusu olan konu; aktör, problemi çözmek için etkili olan grup veya birey; politika, hükümet tarafından kararlaştırılan plandır (Eren, 2014: 262-3).

Kamu politikasına ilişkin yapılan farklı tanımlardan ziyade en iyi açıklama yöntemi özelliklerinden hareketle anlamaya çalışmaktır. Belirgin özellikler şu şekilde sıralanabilir (Eren, 2014: 262-3; Çevik ve Demirci, 2012: 12-3; Yıldız ve Sobacı, 2013: 18):

- Kamu politikası her şeyden önce bir süreçtir. Bir problemin ortaya çıkması veya bir talep olması durumunda, bu sorunu çözmek için bir plan yapılır, uygulanır ve değerlendirilir. Politika bu aşamalardan oluşmaktadır. Karardan daha geniş ve onu da kapsayan bir süreçtir.

- Belirli bir amacı ve hedefi vardır. Rastlantısal değildir. Uygulamada istenen sonuçlara ulaşılmadığı takdirde hedefler yeniden belirlenebilir.
- Kamu politikası amaçlar kadar davranışları da kapsamaktadır. Politika oluşturulurken belirtilen amaçlar ile sonrasında gösterilen davranışların birbirine olan uygunluğu önemlidir.
- Yönetimle kesin bir ayrımı yoktur. Kamu personelinin uzmanlık bilgisi, bürokrasinin süreklilik ve profesyonelliği gibi özellikler politika sürecinin her aşamasında önemlidir ve etki etmektedir.
- Kamu politikası bir talebin ürünüdür. Vatandaşların taleplerini karşılamaktadır. Vatandaşların, sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin kamu görevlilerine ve kuruluşlarına ilettikleri toplumsal sorunlara ait politika talepleri sonucu kamu politikaları ortaya çıkmaktadır.
- Yasaya bağlıdırlar, emredicidirler ve yaptırım güçleri vardır. Sonuçları açısından bağlayıcıdır. Belirlenen politikaların, sosyal, ekonomik, yönetsel ve siyasal yaşamda etkisi olmaktadır.
- Kamu politikası sürecinde sadece kamu kuruluşları rol oynamaz. Ülkenin siyasi ve toplumsal yapısına göre etkileri veya varlıkları değişmekle birlikte özel sektör veya üçüncü sektör temsilcileri de rol oynayabilir.

2.1.2. Kamu Politikası Türleri

Kamu politikaları ilk olarak konu-temelli bir yaklaşım benimsenerek eğitim politikası, sağlık politikası gibi sınıflandırmalar yapılmıştır. Ancak bu yaklaşım politikaların temelini teşkil eden düşünceye dair çıkarımlarda bulunmaya elverişli olmadığından daha kapsamlı sınıflandırmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalar 1964 yılında Theodore Lowi ile başlamıştır. Lowi, kamu politikalarını dağıtıcı, düzenleyici ve yeniden dağıtıcı olmak üzere üç başlık altında toplamıştır. Bu politikalar şu şekilde açıklanabilir (Birkland, 2005: 141-6 akt. Yıldız ve Sobacı, 2014: 25-6, Ünal, 2013: 191):

Dağıtıcı Politikalar: Kamu kaynaklarının toplumun bazı kesimlerine dağıtılmasına yönelik politikalar. Bu tür politikalarda, söz konusu çıkarın toplumun bir kesimine dağıtılması diğer kesim tarafından fazla hissedilmez (Birkland, 2005: 141-6 akt. Yıldız ve Sobacı, 2014: 25-6). Buna örnek olarak yeşil kart uygulaması verilebilir. Bu politikaların uygulanması neticesinde belirli bir kaybeden olmayacak sadece kazanan gruplar olacaktır (Ünal, 2013: 191)nedenle bu tür politikalar fazla politik çatışmaya neden olmaz.

Düzenleyici Politikalar: Sosyal ve iktisadi alanlarda, özel, tüzel kişilikler ve belirli gruplar üzerinde belirli kısıtlamalar getiren politikalar (Ünal, 2013: 192). Rekabetçi düzenleyici politika ve korumacı düzenleyici politika olmak üzere ikiye ayrılır. Rekabetçi düzenleyici politika, belirli bir grubun piyasaya girişini engellemekte iken; korumacı düzenleyici politika, özel sektör faaliyetlerinin halkı olumsuz etkilemesini engellemeyi amaçlayan politikalar (Birkland, 2005: 141-6 akt. Yıldız ve Sobacı, 2014: 26).

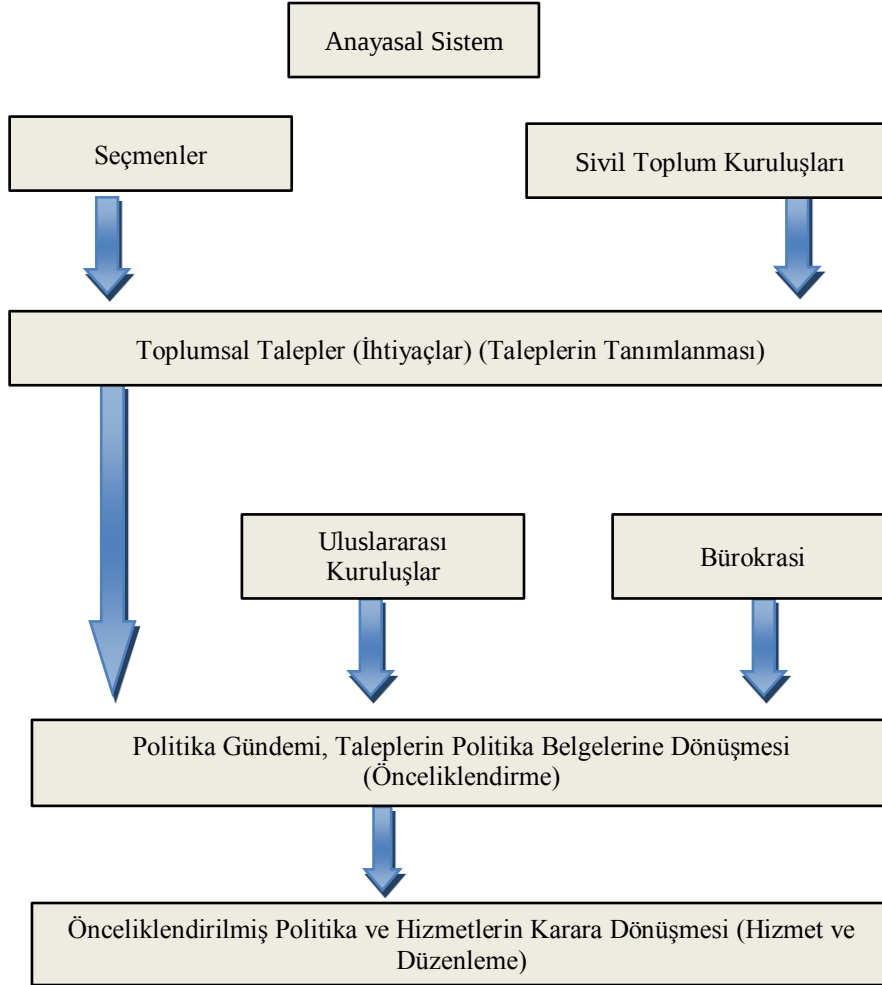
Yeniden Dağıtıcı Politikalar: Bu tür politikalar, belirli toplumsal sınıflara ait refah, mülkiyet hakları, kişisel ve toplu haklarda devletin bilinçli olarak aktarımlar yapmasını sağlayan politikalar. Artan oranlı vergi uygulaması bu tür politikalarda en çok görülen özelliktir. (Ünal, 2013: 192). Bu politikalar, bir gruba fayda sağlarken diğer gruba önemli ölçüde maliyet yüklemektedir. Bu nedenle çok fazla politik çatışmaya neden olmaktadır (Birkland, 2005: 141-6 akt. Yıldız ve Sobacı, 2014: 25-6). Yapılması en zor olan politikalar.

2.1.3. Kamu Politikası Süreci

Demokratik ülkelerde politika oluşturma süreci anayasa ve kanunlara dayanmaktadır. Karar alma aşamasında yer alanlar halk tarafından seçilmiş kişilerdir (Biçer ve Yılmaz, 2009: 52). Bu anlamda, parlamento politika oluşturma sürecinde birincil aktör olarak ele alınabilir. Bunun dışında belirlenen politikaları uygulayan bürokrasi ve politikaların hukuka uygunluğunu tespit eden yargı organları resmi aktörlerdir. Bireyler, siyasal partiler, sivil toplum kuruluşları, medya ise gayri resmi

aktörler olarak sayılabilirler. Günümüzde uluslar arası aktörlerin de politika belirleme süreçlerinde önemli derecede etkilerinin olduğu görülmektedir.

Şekil 2.1: Kamu Politikası Oluşturma Süreci

Kaynak: Biçer ve Yılmaz, 2009: 53, Babaoğlu, 2014: 168

Kamu politikaları belirli toplumsal ihtiyaçlara ve taleplere yanıt vermek için üretilmektedir (Yıldız ve Sobacı, 2014: 24). Bu anlamda politika talebi kamu politikalarının bel kemiğini oluşturmaktadır. Çünkü herhangi bir problem ve bu problemin çözülmesi yönünde bir talep olmadan kamu politikası süreci başlamamaktadır.

Politika talebi resmi ya da gayri resmi aktörlerce siyasal dizge içerisinde bir eylemde bulunulması veya bulunulmaması yönündeki taleplerdir. Politika talebi sorundan doğrudan etkilenenlerce (halk) veya sorundan etkilenenler adına hareket edenlerce (sivil toplum kuruluşları) ortaya konulabilmektedir. (Biçer ve Yılmaz, 2009: 52-4).

Halkın ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetlere olan talebin karar mercilerine aktarılmasında sivil toplum kuruluşları önemli bir rol üstlenmektedir. Sivil toplum kuruluşları, ilgili olduğu bir kesimi ya da tüm toplumu ilgilendiren bir sorunu veya halkın taleplerini karar mercilerine aktarma ve alacakları kararları etkileme konusunda bir aracı rolü üstlenmektedirler. Bürokrasi, alınan politika kararlarının uygulanması noktasında devreye girmektedir.

Politika gündemi (sistemik gündem) ise politika yapıcılarının eyleme geçmek üzere önerilen talepler arasından seçtikleri ve üzerinde yoğunlaştıkları konulara denilmektedir. Politika gündemi içindeki sıralama, çeşitli aktörler tarafından belirtilen talepler ve siyasi erkin öncelikleri doğrultusunda oluşmaktadır (Biçer ve Yılmaz, 2009: 55).

Sabatier kamu politikası sürecini “herhangi bir kamu probleminin tanımlanıp çözüm için devletin gündemine gelmesi; devlet kurumlarının alternatif yolları formüle etmesi; çözüm için yol belirlemesi ve kanuni zeminin üretilmesi; üretilen çözüm yollarının uygulanması ve son olarak uygulamanın değerlendirilmesi ve gerekli revizyonların yapılması” şeklinde tanımlamaktadır (Kaptı, 2013: 18). Çeşitli kaynaklarda farklı aşamalarda gösterilen bu süreç genel olarak gündem oluşturulması, formüle etme, kanunlaştırma, uygulama, değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır (COE, 2009: 9, Hague ve Harrop: 2007: 378, Eren: 2014: 264).

Ancak sürecin illa bu sırayla olması gerekmemektedir. Uygulamada bu süreç iç içe geçebilmektedir. Sürece pek çok aktör katılmaktadır. Tamzok buna ilişkin olarak “politika süreci, genellikle, ilgili tarafların işbirliği içerisinde kamu problemlerine tarafsız, nesnel çözümler arama süreci değil, tersine, çıkarları çatışan tarafların mücadelesi biçiminde ortaya çıkmaktadır” ifadesini kullanmıştır (Eren, 2014: 264-5).

Hague ve Harrop (2007: 377), politika süreci aşamalarının sıralamalarının pratikteki durumu ile ilgisinden ziyade analitik bir sıralama olduğunu belirtmişlerdir. Kutlu'ya göre ("Yerel Kamu Politikaları") ülkemizde de bu sorun mevcuttur. Yerel düzeydeki kararların alelacele alındığını, kararlar alındıktan sonra uygulanabilirlik boyutunun düşünüldüğünü, planlama sürecinin çok kısa uygulama döneminin çok fazla zaman aldığını belirtmektedir.

Belirtilen tanımlara göre kamu politikası sürecinin "kamu adına hareket eden karar vericilerin her türlü karar ve eylemleri" ve "politika, ekonomi gibi unsurların kamu ve özel sektör alanında ortaya çıkan etkileri" olmak üzere iki ana noktaya odaklandığı görülmektedir (Kaptı, 2013: 18). Bu sürecin her aşamasının üretilen kamu hizmetinin kalitesine doğrudan etki ettiği görülmektedir (Kaptı, 2013: 17). Yine bu sürecin her aşaması STK'lara ve kamu yetkililerine karşılıklı etkileşme imkânı vermektedir (COE, 2009: 9).

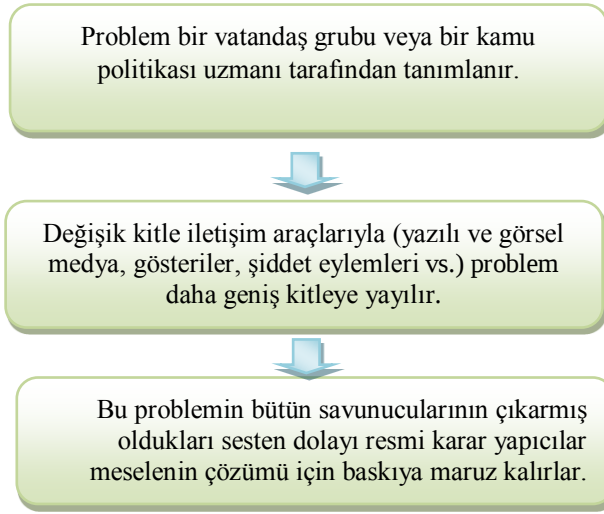
Eren (2014: 264) kamu politikası sürecini sorunun belirlenmesi ve gündeme gelmesi, alternatif politikaların geliştirilmesi ve uygulanacak politikaların belirlenmesi ve son olarak uygulama ve değerlendirme olmak üzere üç aşama da toplamıştır. Bu çalışmada da politika süreci bu başlıklar altında incelenecektir:

2.1.3.1. Sorunun Belirlenmesi ve Gündeme Gelmesi

Bu aşama, politika sürecinin ilk aşamasıdır. Burada sorunun ne olduğu, neden kaynaklandığı, kimleri etkilediği, sorunun oluşmasındaki ana unsurların neler olduğu ve uygulanacak çeşitli politikalarda bu ana unsurların nasıl etkileneceği belirlenmektedir (Eren, 2014: 264).

Kamu politikaları belirli toplumsal ihtiyaçlara ve taleplere yanıt vermek için üretilmektedir. Bu ihtiyaç ve taleplere yönelik politika üretilmesi o sorunların hükümetin gündemine gelmesine bağlıdır. Bu anlamda gündem oluşturma, belirli toplumsal sorunların ne zaman ve nasıl hükümetlerin dikkatini çekeceği ile ilgilenmektedir (Yıldız ve Sobacı, 2014: 24).

Şekil 2. 1. Gündeme Geliş Süreci

Kaynak: Kaptı, 2013: 30

Politika süreci mutlaka bir problemin ortaya çıkması ve gündeme gelmesi ile başlamaktadır. Bununla beraber her problemin gündeme gelme olasılığı farklıdır. Bazısı kısa zamanda gelebilirken, bazısı uzun bir zamanda gelmekte veya hiç gelememektedir (Kaptı, 2013: 29). Burada söz konusu problemin konusu, hangi kesime ait olduğu gibi etkenler de problemin gündeme gelmesi sürecinde önemli rol oynamaktadır.

Kamu politikasının gündeme gelmesinde vatandaşlar, siyasi partiler, bürokrasi, çıkar grupları, sivil toplum kuruluşları, medya etkili olabilmektedir. Bu aktörler çeşitli toplantılarla, basın yoluyla, protesto vb pek çok metotla konuyu gündeme getirmeye veya getirmemeye çalışırlar (Eren, 2014: 265)

Kingdon'ın politika sürecinde gündem oluşturmaya ilişkin “görünür katılımcılar” modeli oluşturmuştur. Buna göre gündem oluşturmada görünür ve görünmez katılımcılar bulunmaktadır. Bakanlar, milletvekilleri, medya görünür katılımcılar iken; uzmanlar, bürokratlar görünmez katılımcılardır. Görünür katılımcılar gündemi doğrudan etkilemekte iken görünmeyen katılımcılar yalnızca alternatifleri etkileyebilmektedir (Kaptı, 2013: 33).

Eren'e göre (2014: 264) bu aşama kamu politikası sürecinin en önemli aşamasıdır. Çünkü problem doğru tanımlanmadığı takdirde çözüm yolunda doğru adımlar atılamayacaktır. Mesela basında çıkan haberlerde sokak çocuklarının güvenlik problemi olduğu tanımlanabilir ancak iktisadi problemlerinin olduğu da tanımlanabilir. Problemin tanımlanmasına göre güvenliğin artırılması ya da iş olanakları yaratılması şeklinde politikalar belirlenebilir (Akdoğan, 2013: 78).

Hague ve Harrop (2007: 378-9) burada öncelikle sistemik gündem ve kurumsal gündem farkını ele alır. Sistemik gündem, politik sistem içinde bütün olarak benimsenen çeşitli potansiyel problemlerden bahseder. Kurumsal gündem ise herhangi bir zamanda politika yapıcılar tarafından düşünülen daha az sayıdaki politika önerisidir. Tüm demokrasilerde kurumsal gündem tabandan ortaya çıkar ve gündem oluşturanlara acil dikkate alınması gereken sorunlar şeklinde bürokratlar tarafından iletilir. Politika önerileri belirsiz ve öngörülemez yollarla sistemik gündemden kurumsal gündeme taşınır.

Hague ve Harrop (2007: 379) ayrıca politika başlangıç aşamasında üç dış etkenin olduğunu belirtmektedir. Bu etkenler; bilim, teknoloji ve medyadır. Bilim, politika gündeminin birinci belirleyicisidir. Mesela gündemdeki bir mesele, iklim değişikliği meselesi, ilk olarak gelecekteki etkisinin bilimsel değerlendirmesiyle başlamaktadır. Teknoloji yine politika başlangıcında etkili olmaktadır. Çoğu yeni teknoloji yasal düzenlemelere yol açmıştır. Mesela nükleer güç istasyonu tasarımları güvenlik için incelemeye tabi tutmak zorundadır. Üçüncüsü medyadır. Medya, meseleye dikkat çektiği için önemlidir ve politika başlangıcında önemli bir rol oynamaktadır.

Sonuç olarak gündem oluşturma hükümetlerin çeşitli sorunlar arasında bir seçim yapması ile ilgilidir. Bu bakımdan çeşitli sivil toplum kuruluşları, herhangi bir menfaati bulunan diğer aktörler, hükümetin seçimi üzerinde etkili olmaya çalışarak kendi menfaatlerine ilişkin konuları hükümetin gündemine sokmak ve o konuda farkındalık yaratmaya çalışmaktadırlar (Yıldız ve Sobacı, 2014: 24).

2.1.3.2. Alternatif Politikalar Geliştirilmesi ve Uygulanacak Politikanın Belirlenmesi

Bu aşamada ele alınan problemi çözmek için alternatif politika önerileri üretilmekte ve gerekli analizler yapılarak bu politika önerilerinden en uygunu belirlenir. Bu politika sorunun nasıl çözüleceğine ilişkin bir rota çizer. Bu aşama politikanın şekillendirilmesi aşamasını da içine almaktadır. Politikaya ilişkin yasal ve yönetsel düzenlemeler yapılır (Eren, 2014: 265, Hague ve Harrop, 2007: 379). Kısaca bu aşama kamu politikasının hedeflerinin belirlenmesi, bu hedeflere ulaşarak söz konusu toplumsal sorunu ortadan kaldıracak alternatiflerin belirlenmesi ve alternatiflerden birinin uygulanmasına karar verilmesi ile ilgilidir (Yıldız ve Sobacı, 2014: 24). Bu aşamada amaçlar seçilmekte ve bu amaçları gerçekleştirecek araçlar belirlenmektedir (Özel, 2015: 28).

Bu aşamada meclis ve yürütme birinci derecede rol oynamaktadırlar. Yürütme organı daha çok problemlerin çözümüne ilişkin uygun yolların araştırılıp formüle edilmesi için alanın ilgili uzmanlarından bilgi tedarik etmekte ve kanunlaştırma sürecindeki karar vericiler için hazırlık yapmaktadırlar. Kamu politikası sürecinde bilimsel ve teorik bulguların değerlendirilerek karar verilmesi çok önemlidir. Çünkü söz konusu problemin çözümünde ilgili uzmanların kullanılmaması durumunda bir sonraki aşamalara geçilmiş olsa da problemin çözüme kavuşması zorlaşacaktır (Kaptı, 2013: 33). Söz konusu politikanın gerekli teorik bilgiden yoksun olması problemi ile beraber karar vericilerin kendi menfaatleri doğrultusunda hareket etmesi de bu aşamada görülen en önemli sorunlardan bir tanesidir (Kaptı, 2013: 35, Özel, 2015: 28).

2.1.3.3. Uygulama ve Değerlendirme

Politika belirlendikten sonra uygulamaya konulmalıdır (Hague ve Harrop, 2007: 381). Uygulanma aşamasında, politikanın hayata geçirilmesi için parlamento tarafından öngörülen bütün eylemler yürütülmektedir. Bu eylemler, mevcut örgüt ve personele yeni görev ve sorumlulukların verilmesi şeklinde olabileceği gibi, yeni örgütlerin kurulmasını ve yeni personelin alınmasını da gerektirebilir. Yine bu aşama

bürokrasi tarafından yerine getirilse de sivil toplum kuruluşlarının, medyanın, siyasal partilerin etkisi olmaktadır. Uygulama, gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, o doğrultuda verilen emirlerin, görev ve yetkilerin yapılması ve gerekli malzeme ve mali imkanların tahsis edilmesidir (Eren, 2014: 266) Uygulamadaki meseleleri görmezlikten gelmek bakanlar için siyasi açıdan elverişli olabilir ama bu her zaman tehlikeli ve risklidir (Hague ve Harrop, 2007: 382).

Uygulama aşaması kısaca “politika hedeflerinin eyleme dönüştürülmesi” olarak tanımlanabilmektedir. Kanunlaşan politikaların hedefleri ile uygulama sonrası çıktılar her zaman örtüşemeyebilir. Bunun bir takım nedenleri bulunmaktadır. Öncelikle kanun metnlerinin yeterince açık olması uygulama sürecini önemli ölçüde etkilemektedir. Yine bu süreçte halkın desteği önemli bir etkidir. Gerekli finansal desteğin oluşturulması, farklı kurumların işbirliğinin sağlanması diğer önemli etkenlerdir (Kaptı, 2013: 36-7).

Sivil toplum kuruluşları politikaların uygulama aşamalarında da etkin olabilmektedirler. Bu etkiler legal ve illegal şekilde zuhur edebilmektedir. Mesela bir STK belli bir politikanın uygulanmasını protesto etmek için resmi kanallardan izin alarak demokratik bir şekilde protesto hakkını kullanabilmektedir. Ancak çoğu zaman bunun tam aksi şeklinde politika uygulamalarına engel olmak için resmi kanallardan izin almaksızın illegal gösteriler düzenlenmektedir. Bu durum STK’ların demokratik sürece katkı vermesinden ziyade zarar vermesine neden olmaktadır (Kaptı, 2013: 37-8).

Kamu politikaları, gündeme geliş, alternatiflerin belirlenerek karar verilmesi ve uygulanması süreçleri ile sınırlı değildir. Uygulanan politikanın istenen hedeflere ulaşp ulaşmadığı, yeniden tasarlanması gerekip gerekmediği belirlenmelidir. Bu süreç ise değerlendirme aşaması ile başlamaktadır.

Politikanın sorunu ne ölçüde giderdiğinin ve istenilen hedeflere ulaşılıp ulaşılamaması politikanın değerlendirme aşamasıdır. İstenen hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığını saptamak için çeşitli bilimsel yöntemlerle analizler yapılmaktadır. Değerlendirme sonucu politika aynen sürdürülebileceği gibi tamamen kaldırılabilir.

Ancak güvenlik, adalet, eğitim gibi pek çok kamu hizmetinin etkisi yıllar sonra ortaya çıkabilir. Bu nedenle değerlendirme nihai hedeflerden ziyade uygulanacak politikanın bugün ve gelecekteki etkisini de sınamalıdır.

Bu aşama şayet mevcut kamu politikası başarılı olmuşsa bu politikanın sürdürülmesi, tamamen veya kısmen başarısız bulunmuşsa yeniden tasarlanması veya sonlandırılması kararlarından biriyle sonlandırılabilir. Bu aşamanın sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için kamu politika süreci şeffaf bir şekilde yürütülmeli, aktörler arasında güven ilişkisi olmalı ve iyi işleyen bir geri bildirim mekanizması bulunmalıdır (Yıldız ve Sobacı, 2014: 25).

2.2. Yerel Kamu Politikaları

Kamu politikaları kavramı kısaca “Toplumsal sorunları tanımlanması ve bu sorunlarla ilgili belirlenen çözüm yolları” olarak ifade edilebilmektedir (Usta, 2013: 81). Bu tanımdan yola çıkarak yerel kamu politikaları, “yerel yönetimlerin, yerel halkın sorunlarını tanımlaması ve bu sorunlara ilişkin belirlediği çözüm yolları” şeklinde tanımlanabilmektedir.

Yerel yönetimler, yerel halkın ihtiyaç ve taleplerini karşılamak üzere oluşturulmuş özerk kamu idareleridir. Özerk olması dolayısıyla yerel yönetimler merkezi idareden bağımsız olarak hukuk kuralları çerçevesinde karar alabilmektedirler. Bu nedenle yerel yönetimlerin kamu yönetimi içerisinde herhangi bir kuruluş olarak adlandırılmamalıdır. Yerel yönetimler halkın katılımını sağlaması bakımından demokrasinin beşiği olarak sayılan kurumlardır. Bu nedenle sadece yürütmeye bağlı kuruluşlar olarak değerlendirilmemelidir. Yerel yönetimlerin ihtiyaçlarını ve taleplerini karşılamak, sorunlarına çözüm bulmak zorunda oldukları bir yerel halk vardır. Yerel yönetimler, bu doğrultuda politika üretmekle yükümlüdürler. Bununla birlikte yerel yönetimler kamu politikası oluşturma noktasında, bir takım görev ve yetkileriyle sınırlı olmak zorundadır. Ayrıca sadece yerel halk için politikalar üretmesi ve merkezi yönetimin vesayet denetimi altında olması gibi kısıtları mevcuttur (Özel, 41).

Yerel yönetimler, merkezi idareden bağımsız kuruluşlar olarak, yerel halkın ihtiyaç ve taleplerini karşılamak üzere imar ve konut, kültür ve turizm, gençlik ve spor, eğitim, çevre gibi pek çok alanda faaliyette bulunmakta ve bu alanlarda yerel kamu politikaları üretmektedirler. Yerel kamu politikalarının oluşturulması sürecinde ise bir takım iç ve dış aktörler rol oynamaktadır. Bu aktörlerden bir kısmı hangi politikayı tercih ettiğini doğrudan belirtebilirken, diğer kısmı statülerine bağlı olarak sadece tercihi etkileyebilmektedirler (Yıldız ve Sobacı 2013: 19).

Çalışmanın bu bölümünün bundan sonraki kısmında söz konusu yerel kamu politika alanları, yerel yönetimlerin bu alanlarda ne gibi görev ve sorumluluklarının olduğu ve yerel politika belirleme sürecine doğrudan ve dolaylı olarak etkide bulunan yerel politika aktörleri ele alınacaktır.

2.2.1. Yerel Politika Aktörleri

Son yıllarda yerelleşmenin öneminin artması, yerel yapılanmaya yetki genişliği sağlamış ve bu durum yerel politikaların önemini arttırmıştır. Kısaca “çok aktörlü yönetim” şeklinde tanımlanan yönetim kavramı, yönetimde karar alma süreçlerine sivil toplum kuruluşlarının ve çeşitli aktörlerin katılımını öngörmektedir. Bu bağlamda karar verme sürecinde artık yalnızca resmi aktörler rol oynamamakta, resmi olmayan aktörler de rol oynamaktadır. Aşağıda resmi ve resmi olmayan aktörler ele alınmaktadır:

2.2.1.1. Resmi Aktörler

Anayasa’da kamu yönetiminin kuruluş ve görevlerinin merkezden yönetim ve yerinden yönetim şeklinde örgütlenmektedir. Anayasa’nın 126. Maddesinde “*Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır*” denilmektedir. “*İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır*” denilerek il sistemi güçlendirilmek istenmiş ve buna dayanarak merkezi yönetim bir kısım yetkilerini il sistemi organlarına, özellikle de mülki amirlere bırakmıştır (Çoker, 1999: 13).

Anayasa'nın 127. Maddesinde ise mahallî idareler “*il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir*” şeklinde açıklanmaktadır. Yerel halkın mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan yerel yönetimlerin İl Özel idareleri, Belediyeler ve Köyler olmak üzere üçe ayrıldığı belirtilmektedir.

Bu bakımdan yerel resmi aktörler ya da yerel siyasi otoriteler dört başlık altında toplanabilir. Bunlardan birincisi, merkezi yönetimin yerel temsilcilikleri (valilik, kaymakamlık, muhtarlık); ikincisi il özel idaresi; üçüncüsü belediye başkanlığı ve belediye meclisi; dördüncüsü ise kamu kurumlarının taşra teşkilatlarıdır (Akdoğan, 2008: 10).

Merkezi yönetimin yerel teşkilatlarının ve kamu kurumlarının taşra teşkilatlarının aldığı kararlar yerel politika yapımında önemli etkiye sahiptir. Ancak çalışmada yerel aktörlerin etkide bulunabileceği kurumlar olarak yerel yönetimler ve yerel yönetimler içerisinde en etkili kurumlar olarak belediyeler üzerinde durulacaktır.

2.2.1.1.1. Belediye Teşkilatı

Beldenin ve belde sakinlerinin mahalli ve müşterek ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisine belediye denilmektedir (Tortop vd., 2014: 325). Belediyeler, Türk kamu yönetiminde önemli bir yer işgal etmektedirler. 2012 yılında yapılan yasal değişiklikle büyükşehir belediyelerinin sayısının artması ve sınırlarının il mülki idare sınırı olması nedeniyle ülke nüfusunun %90'dan fazlası artık belediye sınırları içerisinde yaşamaktadır (Eryılmaz, 2014: 191).

Ülkemizde iki çeşit belediye bulunmaktadır. Bunlar 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre kurulan ve varlığını devam ettiren belediyeler ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na göre yalnızca büyük kentlerde kurulan ve varlığını devam ettiren belediyelerdir. Çalışmanın bu kısmında genel olarak belediyeler

üzerinden değerlendirme yapılmakla beraber yeri geldiğinde büyükşehir belediyelerine de değinilecektir.

Belediye yönetimi Belediye Başkanı, Belediye Meclisi ve Belediye Encümeni olmak üzere üç organdan oluşmaktadır. Belediye başkanı, belediye yönetiminin başı ve yürütme organıdır. Belediye sınırları içinde yaşayan seçmenler tarafından tek dereceli ve çoğunluk sistemi ile beş yıllık bir süre için seçilir. Belediye encümeni, belediyenin yürütme ve danışma organıdır. Encümen üyeleri belediye meclisi üyeleri arasından seçimle gelenlerden ve birim amirlerinden oluşmaktadır (Eryılmaz, 2014: 198). Belediye meclisi ise belediyenin karar organıdır. Meclis üyeleri arasından nispi temsil sistemine göre seçilmiş üyelerden oluşmaktadır. Bu çalışmada, STK'ların politika belirleme sürecinde rol oynaması ele alındığından, bu açıdan işlevsel olarak daha çok etkili olabileceği organ olan belediye meclisi ele alınacaktır.

2.2.1.1.1.1. Belediye Meclisi

Belediyenin karar organıdır. Meclis üyeleri nispi temsil yöntemine göre seçilmiş üyelerden oluşmaktadır. Siyasi partiler aldıkları oy oranıyla orantılı bir şekilde belediye meclisinde üye bulundurmaktadırlar (Tortop vd., 2014: 331). Meclis üyeleri, çeşitli toplum kesimlerinin temsilcisi olarak meclise girmişlerdir. Bu bakımdan meclis üyeleri, temsil ettiği kesimlerin taleplerini meclise taşımakta, onların görüşlerini belirtmekte ve çıkarlarını savunmaktadırlar (Arıkboğa, 2012: 2).

Belediye meclisinin en önemli işlevi karar almaktır. Belediyede bir takım işlerin yürütmesi meclisin o konuya ilişkin verdiği karara bağlıdır. Bu açıdan en önemli mesele olarak gerekli harcamaların yapılabilmesi belediye bütçesinin meclis tarafından kabulü ile olmaktadır. Veya yapılacak çeşitli yatırımlar meclisin kabul edeceği yatırım programında yer almaktadır. Belediyenin şirket kurması, taşınmaz alıp satması, borçlanması, imar düzenlemesi yapması veya kendi teşkilat yapısı ile ilgili yapacağı düzenlemeler gibi yapılacak hemen hemen her işlem için meclis kararı gerekmektedir (Arıkboğa, 2012: 3).

Buradan hareketle belediye meclisinin görevlerini şu şekilde sıralayabiliriz: (Belediye Kanunu, 2005: Md. 18)

- Stratejik plân ile yatırım ve çalışma programlarını, belediye faaliyetlerinin ve personelinin performans ölçütlerini görüşmek ve kabul etmek,
- Bütçe ve kesin hesabı kabul etmek,
- Belediyenin imar plânlarını görüşmek ve onaylamak,
- Büyükşehir ve il belediyelerinde il çevre düzeni plânını kabul etmek,
- Borçlanmaya karar vermek,
- Taşınmaz mal alım, satım vb işlemlerine karar vermek,
- Kanunlarda vergi, resim, harç ve katılma payı konusu yapılmayan ve ilgililerin isteğine bağlı hizmetler için uygulanacak ücret tarifesini belirlemek,
- Şartlı bağışları kabul etmek,
- Ortaklıklar kurulmasına veya bu ortaklıklardan ayrılmaya, sermaye artışına ve gayrimenkul yatırım ortaklığı kurulmasına karar vermek,
- Belediye adına imtiyaz verilmesine ve belediye yatırımlarının yap-işlet veya yap-işlet-devret modeli ile yapılmasına; belediyeye ait şirket, işletme ve iştiraklerin özelleştirilmesine karar vermek,
- Meclis başkanlık divanını ve encümen üyeleri ile ihtisas komisyonları üyelerini seçmek,
- Norm kadro çerçevesinde belediyenin ve bağlı kuruluşlarının kadrolarının ihdas, iptal ve değiştirilmesine karar vermek,
- Belediye tarafından çıkarılacak yönetmelikleri kabul etmek,
- Meydan, cadde, sokak, park, tesis ve benzerlerine ad vermek; mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti ve değiştirilmesine karar vermek;beldeyi tanıtıcı amblem, flama ve benzerlerini kabul etmek,
- Diğer mahallî idarelerle birlik kurulmasına, kurulmuş birliklere katılmaya veya ayrılmaya karar vermek,
- Yurt içindeki ve İçişleri Bakanlığının izniyle yurt dışındaki belediyeler ve mahallî idare birlikleriyle karşılıklı iş birliği yapılmasına; kardeş kent ilişkileri kurulmasına; ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirmek amacıyla kültür, sanat ve spor gibi alanlarda faaliyet ve projeler gerçekleştirilmesine;

bu çerçevede arsa, bina ve benzeri tesisleri yapma, yaptırma, kiralama veya tahsis etmeye karar vermek,

- Mücavir alanlara belediye hizmetlerinin götürülmesine karar vermek,
- İmar plânlarına uygun şekilde hazırlanmış belediye imar programlarını görüşerek kabul etmek.

Belediye meclisi her ayın ilk haftası önceden kararlaştırılan günde üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanmaktadır. Meclis toplantıları halka açık toplantılardır. Ancak meclis başkanının veya üyelerden birinin gerekçeli önerisi üzerine toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla kapalı oturum yapılmasına karar verilebilir. Meclis gündemi, belediye başkanı tarafından belirlenir ve üyelere en az üç gün önceden bildirilir. Çeşitli şekillerde halka duyurulur. Meclis üyeleri de belediyeye ait işlerle ilgili konuların gündeme alınmasını önerebilir. Bu öneri toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla kabul edildiği takdirde gündeme alınır. Kararlar salt çoğunlukla alınır (Belediye Kanunu, 2005: Md. 20-23). Karar yeter sayısı, üye tam sayısının dörtte birinden az olmamakta, eşitlik sağlanması durumunda ise meclis başkanının bulunduğu taraf çoğunluk sayılmaktadır (Bayrakçı, 2014: 115). Belediye meclisi aldığı kararları belediye başkanına gönderir. Başkan bu kararı hukuka aykırı bulursa beş gün içerisinde bir defa görüşülmek üzere meclise iade edebilir. Belediye başkanının geri göndermemesi durumunda, karar kendiliğinden kesinleşecektir (Belediye Kanunu, 2005: Md. 20-23).

Belediye Kanunu'nun 24. Maddesine göre belediye meclisi her dönem başı toplantısında üyeleri arasından seçilecek en az üç, en fazla beş kişiden oluşan uzmanlık komisyonları kurabilir. İhtisas komisyonlarının görev alanına giren işler komisyonlarda görüşüldükten sonra belediye meclisinde karara bağlanır. Mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilirler.

2.2.1.2. Gayr-i Resmi Aktörler

Kamu politikalarının oluşum sürecinde resmi kurumlar kadar devletten bağımsız kişi ve kuruluşlar da etkili olmaktadır. Etkili olmasalar dahi demokrasinin gereği olarak etkili olmaları beklenmekte ve bu yönde çalışmalar yapılmaktadır. Gayr-i resmi aktörler kendilerini ilgilendiren politikalarla ilgili resmi kişi ve kurumlarla iletişim haline geçerek yapılacak düzenlemeleri kendi menfaatleri doğrultusunda şekillendirmeye çalışırlar (Çevik ve Demirci, 2012: 39). Yerel kamu politikalarını belirlemede hemşehriler, STK'lar ve yerel medya önemli aktörlerdir. Aşağıda bu aktörler ele alınacaktır:

2.2.1.2.1. Birey/Hemşehri

Bireyin yönetim sürecine katılımı çift taraflıdır. Birey açısından bireyin kendini ifade etmesini, sosyalleşmesini sağlarken; diğer yandan karar verenlere hizmeti alan vatandaşlar tarafından doğrudan bilgi aktarıldığı için hizmet kalitesi ve sunumu daha etkin sağlanır (Çukurçayır, 2012: 56). Aynı zamanda karar vericilerin herhangi bir konuda vatandaşın görüşünü alması kararların meşruluğunu arttırmaktadır. Bu nedenle siyasilerin yerlerini sağlamlaştırmaları için de vatandaş katılımı önemlidir.

Bireylerin her ne kadar kamu politikaları üzerinde doğrudan bir etkileri olmasa da temsili demokrasilerde seçimler yoluyla seçmenler siyasileri belirlediği için dolaylı olarak uygulanacak kamu politikalarını da belirlemiş olacaklardır. Ancak genel ve yerel seçimlerin belirli aralıklarla yapılması bireylerin seçmen olarak kamu politikalarını etkilemelerini yok denecek kadar az hale getirmektedir (Çevik ve Demirci, 2012: 42). Ayrıca oy verme dışında bireyin bireysel olarak ve çeşitli baskı grupları oluşturarak kamu politikalarını etkileme, kendi talep ve çıkarları doğrultusunda karar aldirtmaya çalışmaları yönünde pek çok faaliyet yapabilmektedirler.

Bireyin yerel yönetim faaliyetlerine ve aldığı kararlara katılmasına ilişkin olarak 5393 sayılı Belediye Kanunu'nu 13. Maddesi hemşehri hukukunu ele almıştır. Buna göre “herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye

idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır”.

2.2.1.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları

Kentsel politikaları yapmakla görevli olan yetkililer, kent kaynaklarını kendi malları gibi değil hizmet maksadıyla kentliler adına kullandıkları unutulmaması gereken bir bilgidir. Yeni kamu yönetimi anlayışı gereği kaynakları kullanmaya yetkili kılınanlar kaynakları ne yönde kullanacaklarına karar verirken bu kaynakları üreten, dağıtan, kullanan herkesle işbirliği içerisinde olunmalıdır. Bu anlayış ile sivil toplum kuruluşlarının yerel siyasetteki rolü şüphesiz artmıştır (Sivil Toplum Dergisi, 2007).

Küreselleşme ile beraber bireyin talep ve istekleri ve davranışları da değişmiştir. Bireyler dünyanın bir ucundaki sunulan hizmetten haberdar olabilmekte, ve kendilerine sunulanla yetinmek yerine çeşitli mecralarla taleplerini duyurmaya baskı kurmaya çalışmaktadır. Yerel yönetimler değişen dünyayı, sunulan hizmetleri takip etmekte zorlanmakta ve istenilen bu talepleri karşılayamamaktadır. Bu durumda sivil toplum kuruluşlarını çeşitli projeler üreten ve sunan önemli bir aktör haline getirmiştir.

Snarely ve Desai, yerel yönetimler ile STK’ların toplumsal işlevlerini siyaset, politika ve ekonomi olmak üzere üç ana etkileşim alanında değerlendirmiştir. Yerel yönetimlerle STK’lar arasındaki ikinci etkileşim alanı olan politika alanını ise kamu politikalarının geliştirilmesi ve bu politikaların uygulanması olmak üzere iki kısımda ele almışlardır. Yazarlar kamu kurumlarındaki bürokratik katılıktan ve özel sektörün kârlılık kaygılarından uzak hareket edebilmeleri nedeniyle STK’lar, yenilikçi fikirlerin daha kolay üretilebildiği ve esneklikle uygulamaya aktarılabilirdiği örgütsel yapılar olarak kamu politikalarının oluşumu açısından bazı durumlarda avantaja sahip olduğunu belirtmektedirler. STK’lar esneklik ve çabuk hareket etme gibi

özellikleriyle kamu ve özel sektörün önüne geçmektedir. Yine STK'lar çeşitli projeler üreterek eğitim, çevre, adalet hizmetlerine erişim, sosyal refah ve istihdam konularında hükümet politikalarına alternatif sorumluluklar alabilmektedirler. Adem-i merkeziyetçiliğin yaygınlaşması ile de STK'lar daha fazla sorumluluk almaya başlamışlardır. İkinci kısım olan politika uygulamaya ilişkin ise iki sektörün işlevlerinin kesişim alanı olarak hizmet görünümü üzerinde durmaktadır. STK'lar yerel hizmetlerin kamu kuruluşlarınca yerine getirilmesine bir özel sektör alternatifi teşkil ederken kâr güdüsüyle hareket eden özel sektörün mal ve hizmetlerine de alternatif sunulmuş olunmaktadır. Birçok gelişmiş ülkede merkezi ve yerel yönetimler etkinlik ve ekonomiklik için hizmet sözleşmeleri gibi yöntemlerle genel ve yerel kamusal hizmet temininde STK'lardan yararlanma yoluna gitmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise bu işbirliği daha çok merkezi ve yerel yönetimlerin kaynak ve imkanlarının yetersiz kaldığı sağlık, eğitim, sosyal hizmetler gibi alanlarda, STK'ların sosyal yardım ve dayanışma ilkesi gereği devreye girmeleri şeklinde gerçekleşmektedir (Acar, 2003: 317-23).

Geleneksel hesap verme yönteminde dahi seçilmiş görevliler ve seçmenler sorumluluk sahibidirler. Seçilmiş görevliler, politika uygulamasını kamu kurumları aracılığıyla denetlerler ve seçmenler seçilmiş görevlileri denetlerler. Yani hiyerarşik sistemde hesap sorma zinciri devlet memurlarından, politik yöneticilere, seçilmiş görevlilere, seçmenlere devam eder. Ancak kamu politikaları ve uygulanmaları karmaşıktır. Bu nedenle denetimi de zordur. Vatandaşların sistematik, kapsamlı bir denetim yapması zordur ve zamanları yoktur (Behn, 2003: 60). Burada ise bir sorun temelinde uzmanlaşmış STK'lar devreye girmelidir. Mesela ulaşım konusunda uzmanlaşmış bir STK, bu konu ile ilgili kamu otoritesini izleme, sorgulama ve onunla ortaklık geliştirerek kamu politikalarını uzun vadede ortakça oluşturmalıdır. Bunu sağlamak için ise belediye meclislerine katılımları sağlanabilir ve STK'lar için uzmanlık alt komisyonları oluşturulabilir (Esen, 2002: 79).

Sivil toplum kuruluşlarının siyasi iktidarın politikalarını takip ederek temsil ettiği grubun dezavantajına olacak uygulamalar konusunda kamuoyu oluşturması, ilgi alanlarına konularda yasama faaliyetlerine etki etmeye çalışması, ilgilendikleri

konularda sürekli araştırma yapmaları ve sürece müdahil olmaları kamu politikalarının belirlenme sürecinde önemli bir aktör olduklarını göstermektedir. Demokratik ülkelerde STK'ların politika belirleme süreçlerine katılımı teşvik edilmekte, buna ilişkin mekanizmalar oluşturulmaktadır (Bayrakçı ve Songül, 2012: 14).

2.2.1.2.3. Yerel Medya

Bireylerin kamusal hizmetlerin belirlenmesinde ve sunumu da söz sahibi olması gerektiği fikrini taşıyan modern demokrasilerde (Dağtaş, 2007: 97), yurttaş katılımının derecesi demokrasi seviyesiyle doğrudan ilişkilidir. İnsanların çevreleri hakkında bilgilenmesini sağlayan ve böylece kitleleri haberleşme ağıyla birbirine bağlayan kitle iletişim araçları ulusal düzeyde olduğu kadar yerel düzeydeki politikaların belirlenmesinde de önemli bir aktördür.

Kitle iletişim araçları sahip olduğu özellikler nedeniyle gerek ulusal gerek yerel düzeyde kamu politikalarının belirlenmesinde başat rol oynamaktadır. Çünkü bir yandan devlet otoritesini temsil eden siyasilerden “aşağıya” yurttaşlara doğru bilgi verme işlevini yürütürken; diğer taraftan sivil toplumun hak ve taleplerini “yukarıya” politikacılara iletme işlevi görmektedir (Dağtaş, 2007: 107).

2.2.2. Yerel Politika Alanları

Bir devletin yaptığı ya da yapmamayı seçtiği her şey (Dye, 1984) olarak tanımlanabilen kamu politikalarının tanımından da hareketle geniş bir inceleme alanına sahip olduğu görülmektedir (Çevik ve Demirci, 2014: 24). Yerel düzeydeki kamu politikalarının da çeşitli olduğu söylenebilmektedir. Yerel yönetimler imar ve konut, kültür ve turizm, gençlik ve spor, eğitim ve çevre alanlarında faaliyet göstermekte ve bu alanlarda politikalar üretmektedirler. Aşağıda sırasıyla bu politika alanları ve yerel yönetimlerin sorumlulukları incelenecektir.

2.2.2.1. İmar ve Konut Politikası

Belediyeler bulundukları bölgenin gelişmesinde ve topraklarının kullanımında önemli bir görev üstlenmektedirler. Bu görev belediyenin seçilmiş organlarının

sorumluluğu altında yerine getirilmektedir. Arsa kıt bir kaynaktır. Dikkatli değerlendirilmediğinde hızla tükenir ve yenilenemez bir kaynaktır (Tortop, 2014: 458-9).

Günümüzde belediyelerin karşılaştığı en büyük sorun arsa spekülasyonu sorunudur. Arsa spekülasyonu, taşınmaz malların ticari bir araç olarak kullanılmasını, kamu çıkarını düşünmeden, Kâr amacı ile taşınmaz malların pazar ekonomisinin normal bir sonucu olarak özel çıkar için kullanılmasını ifade etmektedir. Bu durum, sosyal amaçların, düzenli bir şehirleşmenin ve şehir plancılığının gerçekleştirilmesine önemli bir engel teşkil etmektedir. Bu nedenle mahalli idareler bu alana müdahale etmelidirler. Müdahale araçları, toprağın kullanılma biçimini belirlemek, kamulaştırma yapmak, yapı izni ve yıkma kararı vermek olarak sayılabilir (Tortop, 2014: 459-60).

Planların hazırlandığı sırada arsa tüccarları kurnazca arsa kapsamına giren yerlerin değerini sahibinden önce öğrenerek kâr elde etmeye çalışırlar. Bu nedenle mahalli idareler şehir planlarını hazırlarken gizlilik içinde kalmaya dikkat eder. Oysa spekülâtörler bu eğilimleri iyi bilirler. Bu sorunlara neden olmamak için vatandaşların ve STK'ların doğrudan doğruya katılması, yayın yaparak bilgilendirilmesi gerekmektedir (Tortop, 2014: 460). Yine toprak kullanımı için belirli normlar tespit edilebilir (Tortop, 2014: 462). Şehir planlarına ilişkin vatandaş ve STK'ların doğrudan söz sahibi olmaları için net ve somut mekanizmalar kurulabilir.

2.2.2.2.Kültür ve Turizm Politikası

Belediye kanunun ilgili bendine göre belediyelere tiyatro, sinema, müze yapmak ve yönetme görevleri verilmiştir. Ancak bu görevler isteğe bağlıdır (Tortop, 2014: 455). Ayrıca belediyelerin eski tarihi eserlerin onarılması ve bakımı, beldeye büst ve heykeller yapılması, festival ve şenlikler düzenlenmesi, konservatuar, konser, folklor ve bando gibi musiki çalışmalarının yapılması, bayram, kurtuluş gibi önemli olayları kutlamak görevleri bulunmaktadır (Tortop, 2014: 456).

Dünyada genel olarak özel neredeyse tamamen özel sektör işletmelerinin elinde olan turizm sektörünün ise özel sektörün negatif dışsallıklarını ve olumsuz etkilerini düzenleyecek ve bunun için önlem alacak toplumsal bir mekanizmaya ihtiyacı bulunmaktadır. Merkezi otoriteler bilgi sağlamada, plan yapma ve strateji belirlemede yetersiz kalabilmektedir. Turizm olgusu belli bir yerde olduğu için turizm sektörüyle ilgili asıl sorumluluk yerel yönetimlere verilmelidir (Dede ve Güremen, 2010: 48).

Yerel yönetimlerin özellikle belediyelerin turizm sektörü ile ilgili önemli görevleri bulunmaktadır. Bu görevler, altyapı, ulaşım hizmetleri, imar planları, otel, motel, pansiyon, kamping gibi konaklama tesisleri yapmak ve özel girişimciler tarafından kurulan konaklama tesislerine işletme belgesi vermek, yiyecek, içecek tesisleri kurmak ve kurulanlara belge vermek ve denetimlerinin yapılmasını sağlamak, sinema, tiyatro, eğlence tesisleri kurmak ve kurulan tesislere belge vermek ve denetimlerini yapmak, yerel halkı turizm konusunda bilinçlendirmek için seminerler vermek, turizm sektörüne personel yetiştirmek üzere çeşitli mesleki kurslar ve okullar açmak, fuarlar, sergiler, panayırılar kurmak, festivaller düzenlemek, bölgeye gelen yerli ve yabancı turistlere bölge hakkında bilgi verebilmek için broşür, tabela gibi tanıtım mecraları hazırlamaktır (Baş vd., 2007).

Belediye mahalli müşterek nitelikli olmak şartıyla sayılan diğer hizmetlerle beraber turizm ve tanıtım hizmetlerini yapar (Belediye Kanunu, 2005: Md. 14); bununla beraber nüfusu 10.000'i geçen belediyeler meclis kararıyla turizm ve diğer sektör yatırımlarının alt yapı çalışmalarını yapar, yapılan tesise ortak olabilir veya arsa tesis edebilir (Belediye Kanunu, 2005: Md. 15). 442 sayılı Köy Kanunu'nda belirtilen görev ve sorumluluklar arasında kültür ve turizm alanına yönelik bir görev bulunmamaktadır.

2.2.2.3.Gençlik ve Spor Politikası

Mahalli idareler, mahalli ve müşterek ihtiyaçları karşılamak üzere kurulmuş kuruluşlardır. Eğitim, sağlık, çevre gibi spor da mahalli ve müşterek bir hizmet

alanıdır. Mahalli idarelerin spor ile ilgili bir takım görev ve sorumlulukları bulunmaktadır.

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 7. maddesinde büyükşehir belediyelerinin spor alanına ilişkin hizmetleri sıralanmıştır. Bunlar spor yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek, amatör spor kulüplerine malzeme vermek, gerekli desteği sağlamak, amatör takımlar arasında spor müsabakaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarında başarılı olan sporculara ödül vermektir. Ayrıca büyükşehir belediyelerinde kurulan ihtisas komisyonlarının içinde zorunlu olarak kurulanlardan birisi de gençlik ve spor komisyonudur (Can ve Soyer, 2015: 101).

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. Maddesinde de belediyelerin mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla gerektiği takdirde sporu teşvik amacıyla gençlere spor malzemesi verebileceği, amatör spor kulüplerine ayni ve nakdi yardımda bulunabileceği, amatör takımlar arasında spor müsabakaları düzenleyeceği, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarında başarılı olan öğrencilere, sporculara, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül verebileceği belirtilmiştir. Belediyelerin bu görevleri zorunlu ve isteğe bağlı şeklinde ayrılmaktadır. Buna göre belediyeler, yarış yerlerini yapmak, oyun ve spor yerleri yapmak zorunlu görevleri arasında iken; stadyum yapmak, işletmek isteğe bağlı hizmetlerindendir (Tortop, 2014: 456).

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 6. Maddesi ile il özel idaresinin mahalli ve müşterek nitelikte olmak kaydıyla gençlik ve spor hizmetlerini yapmakla yetkili olduğu belirtilmiştir. İlgili kanunun 64. Maddesinde ise il özel idarelerinin, il genel meclisinin kararıyla yapacağı anlaşmaya uygun olarak görev alanlarına gören konularla dernekler ile ortak projeler gerçekleştirebileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda il özel idarelerinin dernek statüsündeki spor kulüpleri ile ortak projeler gerçekleştirebileceğini göstermektedir. 442 sayılı Köy Kanunu'nda ise spor ile ilgili herhangi bir hüküm bulunmamaktadır (Can ve Soyer, 2015: 99-102).

2.2.2.4.Eğitim Politikası

Bölge halkının ortak ihtiyaçlarını karşılamak ve refah seviyesini yükseltmekten sorumlu belediyelerin en temel sorun alanlarından biri olan eğitim ile ilgili de görevleri bulunmaktadır. Belediye kanunun ilgili fıkrasında “beldeye gerekli olan meslek mensuplarını yetiştirecek kurslar, dershaneler açmak” görevi verilmiştir. Ancak bu görevler isteğe bağlıdır. Bununla beraber kütüphane ve okuma salonları açmak her belediye için zorunlu görevdir. 222 sayılı İlköğretim Kanunun 62. Maddesinde, belediyelere ait arsaların okullara parasız tahsisi öngörülmektedir (Tortop, 2014: 455). Belediye Kanunun 14. maddesinde ise “Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir” ifadesi yer almaktadır (Belediye Kanunu, 2005: Md. 14).

2.2.2.5.Çevre Politikası

Çevre sorunlarını çözmek için ileriye yönelik alınan tedbirler ve benimsenen ilkeler bütününe çevre politikaları denilmektedir (Bayram vd., 2011: 34). Çevre politikaları yalnızca insan odaklı değil aynı zamanda çevre odaklı da hazırlanmaktadır. İnsanların refahı ile beraber çevre unsurlarının da korunması ve gelecekteki insanlara aktarılabilmesi hedeflenmektedir (Şeren ve Dedebeek, 2013: 2). Yerel yönetimler, çevre yönetiminin en önemli aktörlerindendir. Çevre ile ilgili yasal düzenlemeleri uygulamaya koymakta birinci derece sorumlu aktörlerdir (Duru, 2015: 14).

Hükümet politikalarında da çevre konusu önemli bir yer tutmaktadır. AK Parti’nin 2011 yılı parti programında, çevre sorunlarının çoğunlukla yerel düzeyde ortaya çıktığından, çevre politikalarının oluşturulması ve hayata geçirilmesinde de yerel yönetimlerin önemi doğrultusunda çevre ile ilgili planlarını merkezden değil, yerinden yönetimler aracılığıyla gerçekleştirmek ve politikalarını katılımcı demokrasi anlayışı ile bütünleştirerek uygulamanın esas alınarak, bu doğrultuda yerel yönetim ağırlıklı bir “Çevre Yönetim Sistemi” geliştirilmesi ve çevre konusunda vatandaşlardan gelen her türlü şikayetin dikkatle incelenmesi, çevre konularında

faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri ile işbirliğine gidilmesi, çevre sorunlarının çözümünde vatandaşların inisiyatif almasının teşvikine gidileceği belirtilmiştir (Şeren ve Dedecek, 2013: 12-3).

Bununla beraber diğer aktörlerle de işbirliği yapılması gerekmektedir. Buna ilişkin olarak onuncu kalkınma planında, çevrenin korunması ve ekonomik sosyal gelişmeler karşısında sürdürülebilirliğinin temin edilmesi adına çevre duyarlılığının artırılması, çevre dostu teknolojilerin geliştirilmesi, çevre yönetiminde özel sektör, yerel yönetim ve STK'ların rollerinin artırılması, ekonomik büyümeyi sağlayan çevreye duyarlı yeni iş alanlarının desteklenmesi amaç ve politikalar arasında yerini almıştır (Şeren ve Dedecek, 2013: 6).

Hızlı nüfus artışı, tüketimin çoğalması doğayı gelecek kuşakları düşünmeden tahrip etmeye neden olmaktadır. Bu durumu mümkün olduğunca engellemek için yerel, ulusal, uluslararası alanda pek çok aktör bulunmaktadır. Çevrenin korunması konusunda özellikle son yıllarda Türkiye'de Türkiye Çevre Vakfı, TEMA, Doğayı Koruma Derneği gibi ulusal düzeyde sivil toplum örgütleri, aynı şekilde Greenpeace uluslararası STK'ların Türkiye temsilcilikleri önemli çalışmalar yapmaktadırlar. Ancak bu çalışmaların devlet eliyle de yapılması büyük önem arz etmektedir. Yine son yıllarda bu konularla ilgili önemli çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Bazı üniversitelere Çevre Bilimi Enstitüleri kurulması ve çeşitli kamu kuruluşlarına çevre ile ilgili birimlerin kurulması buna örnektir. Bununla beraber çevre konusunda en önemli görevin belediyelere düştüğü görülmektedir (Tortop, 2014: 454).

Belediye kanununda belediyelere çevre ile ilgili şu görevler verilmiştir: Genel temizlik; çöp atılacak yerleri saptamak; imar planı yapmak; orman, tarla, bağ, bahçe, çayır ve meraları zarardan korumak, orman yangınlarını önlemek; belediye bahçeleri, fidanlıklar kurmak; fabrika ve benzeri kuruluşların zararlarını önleyici önlem almak; başıboş hayvanları toplamak; hayvan ve bitki bahçeleri yapmak (Tortop, 2014: 452).

Belediyelerle beraber diğer mahalli idarelerin, köy ve il özel idarelerinin de çevre ile ilgili görevleri bulunmaktadır. Köy kanununa göre köylerin; bütün temizlik işleri; yol, içme suyu yapma; köy korusunu koruma; su baskınlarına engel olma;

tarıma zararlı böceklerle mücadele gibi görevleri bulunmaktadır. İl özel idaresi kanununa göre ise il özel idarelerinin; göl ve bataklıkların kurutulması ve ıslahı; fabrikaların kurulması için izin verilme; orman yetiştirme gibi görevleri bulunmaktadır (Tortop, 2014: 452-3). Yerel yönetimler çevre konusuna ilişkin önemli görevler üstlenmekle beraber; çevre politikalarının daha etkin olabilmesi için daha fazla sorumluluk sahibi olmalıdır. Çevre sorunlarının yerel bazda olduğu görülmektedir. Dolayısıyla çevre yönetiminde yerel halkın, çevre ile ilgili STK'ların rolü arttırılmalı, yerel yönetimlerin görev ve yetkileri genişletilmelidir (Şeren ve Dedebeek, 2013: 17).

2.3. Katılım

Çalışmanın bu kısmında öncelikle katılım kavramı ve bireysel katılım ve örgütsel katılım ile yerel katılım kavramları açıklanacaktır. Daha sonra Türkiye'de STK'ların yerel yönetimlerin karar verme sürecine katılımına ilişkin yasal çerçeve ele alınacak ve STK'ların karar verme sürecine ilişkin farklı katılım düzeyleri incelenecektir.

2.3.1. Kavramsal Çerçeve

Katılma eylemi ilk olarak Eski Yunan kent devletlerinde özellikle Atina'da ortaya çıkmıştır. Ancak burada katılma hakkı yurttaşlıkla sınırlıdır. Yurttaşlık hakkı ise sadece belirli bir zümreye aittir. Bununla beraber doğrudan demokrasi uygulanmaktadır. Yurttaşlar katılma hakkını şimdiki gibi temsil usulüyle değil doğrudan kendileri uygulamaktadır. Buna göre Eski Yunan'da demokrasinin daha sınırlı ama daha yoğun olduğu sonucuna varmaktayız (Eroğul, 1999: 19-21).

Günümüzde ise tam tersi durumun geçerli olduğu söylenebilir. Yani demokrasi daha geniş, yurttaşlık hakları daha geniş ama doğrudan demokrasi uygulanamadığı için demokrasi yoğun olarak uygulanamamakta, bu nedenle temsili demokrasi sürekli tartışılmaktadır. Çare olarak ise daha katılımcı ve çoğulcu demokrasi kavramları öne çıkmaktadır.

Katılma ile ilgili pek çok farklı tanım olmakla beraber özü itibariyle; sistemi yönlendirecek politikaların belirlenmesi ve uygulanması işlemlerine halkın aktif olarak dahil edilmesi olarak tanımlanabilir (Öner, 2001: 3). Dünya Bankası'nın tanımına göre ise iştirakçilerin hayatlarını etkileyen meselelerde kararlar ve kaynaklar üzerindeki denetimi etkileyip paylaştıkları süreci katılım olarak tanımlamaktadır. Bu tanımdan vurgulanan noktanın 'karar alma süreçlerine katılım' olduğudur. Yasalar ve kararlar çıktılar sonra değil, oluşturulma aşamasında sivil toplum kuruluşlarının ve bireylerin görüşlerinin alınması ve karar alma süreçlerine dahil edilmesidir (Erkal, 2006: 8).

Eroğul (1999: 45-7) her şeyden önce katılma olabilmesi için varlığı kaçınılmaz olan şeyin tarafların belirli olması gerektiğini belirtmiştir. Katılanacak taraf, devlet; katılacak taraf ise bir insan topluluğudur. Katılmanın olmazsa olmaz koşullarını; bağımsızlık, can güvenliği, eğitim, tüzel çerçeve, düşüncü ve iletişim olarak belirtmiştir. Devletin bağımsızlığı, bireylerin can güvenliği ve eğitim düzeyleri katılımın niteliği ile ilgili özelliklerdir. Son üç koşul katılma ortamı ile alakalıdır daha çok. Buna göre en düşük düzeyde de olsa katılmaya imkan verecek bir tüzel çerçeve olması gerekmektedir. Bunun dışında eğer bir toplumda katılmayı tümüyle dışlayan bir düşüncü egemense, katılmaya olanak bulunamayacaktır. Son olarak ise insanların yönetime katılabilmesi için yönetimle ilgili işler hakkında çok az da olsa bilgi sahibi olmaları gerekir. Bir toplumda hiçbir iletişim aracı yoksa katılma da olamaz. Tüm bunların dışında bazı koşullar katılmayı olumlu etkileyebilir. Mesela katılmaya önem veren yöneticilerin varlığı gibi. Ancak bu zorunlu bir koşul değildir. Oysa belirtilen altı koşuldan herhangi biri olmazsa katılma olmaz.

Kışlalı ise katılımın var olabilmesinin her şeyden önce yönetilenler ile yönetim arasındaki ilişkinin niteliği ile ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Bu ilişkinin demokratik bir nitelikte olması için yönetilenlerin yönetenleri etki altına alabilecekleri mekanizmaların sağlıklı işletiliyor olması gerektiğini belirtmektedir. (Öner, 2001: 4).

2.3.2. Bireysel Katılım-Örgütsel Katılım

Kişiler katılma eylemine ya birey olarak, ya kümeleşerek, ya yığın oluşturarak ya da örgütler halinde girmektedirler. Bireysel düzeyde ve devletçe resmen “taraf” olarak tanınma çerçevesinde yürütülen eylemler sınırlıdır. Bunlar oy verme, seçimlerde aday olma, devlete karşı dava açma gibi eylemlerden ibarettir (Eroğul, 1999: 178). Tartışma toplantıları, panel, sempozyum, konferans düzenlemek kümeleşerek etki gösterme biçimi iken çeşitli gösteri yürüyüşleri yığınların etkileme biçimleridir. Diğer bir katılım biçimi ise örgütlenmedir. Örgütlenen bireyin, bireyselliğini yadsıdığı ve birey olmaktan çıktığı görülmektedir. Katılma ilişkisine taraf olan birey değil üye sayısı kaç olursa olsun örgüttür. Burada artık bireysel değil örgütsel ilişki vardır. Genellikle demokratik ülkelerin hepsinde örgütler gittikçe önemli bir hale gelmektedir. Çoğu yerde bu oluşumları devlette desteklemektedir. Çünkü danışma, çağcıl devlet için değeri giderek büyüyen bir gereksinimdir. (Eroğul, 1999: 183-4). Hatta bireyselden ziyade kurumsal ve örgütlü katılım daha önemli olduğu söylenebilir. Çünkü bireysel görüşler bireysel yararı öncelerken, kurumsal görüşler toplumu önceler (Kutlu, 2012: 6).

Örgütlü katılım demokrasinin sağlanabilmesi için olması gereken şartlardan iken, var olan örgütlerin kendi içindeki demokrasinin yetersizliği görülmekte bu durum demokrasinin niteliğini azaltmaktadır. Kimi örgütler öylesine büyümüştür ki birey burada örgüt yöneticileri tarafından ezilmekte, örgüt içerisinde dahi sesini duyuramaz hale gelmektedir. Bireyi güçlü kılmak için yaratılan örgüt yöneticilerin eline geçtiğinde yöneticilerin yönetilenlerin talepleri konusunda devleti yanlış bilgilendirmesi sorunu vardır. Bu durum örgütlerin kendi içinde katılma sorunu, devlet yönetimine katılmanın bir önkoşulu haline getirmektedir (Eroğul, 1999: 184-5).

2.3.3. Yerel Katılım

Yerel yönetimlerde yeni yaklaşım, tüm yerel paydaşların katılım sağlayabileceği politika ağlarının kurularak, karar verme ve uygulama aşamalarında tüm aktörlerin sürece proaktif katılımını öngörmektedir. Yerel yönetimlerde daha

çok karşılaşmakla birlikte tüm kamu yönetimi birimlerinde, değişen paradigmaya uygun olarak, yönetim birimleri politika üreten olmaktan çıkıp tüm paydaşların katılımını sağlayan bir moderatör konumuna evrilmektedir (Löffler, 2003: 163-167).

Yerel yönetimlerde katılım genelde yerel meclislerde bir takım kararlar alınması ile sınırlı kalmaktadır. Daha sonra günümüzde uygulamalarda yine STK katılımı söz konusu değildir. STK'ların ve diğer paydaşların karar verme süreçlerine katılması sağlanmakla kalmamalı; yönetim sürecinin uygulama ve denetleme aşamalarında da katılımı sağlayacak mekanizmalar oluşturulmalıdır (Kutlu, 2012: 6). Ancak genel olarak karar alma süreçlerine katılım artmakta iken, uygulama aşamalarında STK katılımı çok azdır. Dolayısıyla uygulama sürecinin denetimi yetersizdir ve yeterince demokratik değildir.

Yerel yönetimlere katılma ülkelerin siyasi, ekonomik yapılarına göre farklılaşmakla beraber dolaylı ve doğrudan olarak gerçekleşmektedir. Bizde halk, sivil toplum kuruluşları ve diğer kuruluşlar genelde danışma organı olarak görülmektedir. Ancak Batı ülkelerinin çoğunda başka örgütlerde, fiili bir organ olarak yer alabilmektedirler. Mesela İngiltere'de tam olarak sivil toplum kuruluşu olarak adlandırılmasa da (Kamu kurumu olarak da adlandırılmaktadır) literatürde bir STK türü olarak belirtilen "Quango" (quasiautonomous non-governmental organizations) adı verilen özerk kuruluşlar bulunmaktadır. Bu kuruluşlar yerinden yönetim kuruluşları olup; kamu hizmetlerinin yürütülmesi, danışmanlık, denetleme gibi çeşitli işlevleri vardır (Karasu, 2009: 209). İsveç'te de bölgesel yönetim ve belediyeler faaliyetlerini limited şirketler, ticari kuruluşlar, kâr amacı gütmeyen organizasyonlar, dernekler ve kişiler tarafından yapılmasına karar verebilmektedir.

Ülkemizde yerel yönetimlere klasik katılma mekanizmaları olan dilekçe verilmesi, imza toplanması, ilgiliyi ziyaret ederek anlatma, yeni medya araçlarının etkin olarak kullanılması, afiş hazırlanması, bildiri dağıtılması, para toplanması, medyayı aracı olarak kullanma, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme gibi faaliyetlerle devlet hesap verilebilir kılınmaktadır (Okutan, 2008: 91-4). Bununla beraber vatandaşın ve sivil toplum kuruluşlarının devleti hesap verebilir kılmak için

kullandığı mekanizmalar, yönetimin karar alma süreçlerinde kullandığı benzer katılım mekanizmalarıdır: vatandaş komiteleri, halk oylaması, kamuoyu yoklamaları, danışma kurulları, meclis toplantıları, kent konseyi, Yerel Gündem 21, forumlar ve kamuoyu yoklamaları gibi (Cendon, 2004: 44).

Ayrıca yerel yönetimlerde STK'ların bizzat katılabileceği mekanizmalarla birlikte uzaktan bilgi teknolojileri vasıtasıyla katılım sağlayabileceği mekanizmalar da bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi merkezi ve yerel düzeyde katılımcılık ve hesap verebilirliğin ilk aşaması olarak görülebilecek 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'dur. Bunun dışında belediyelerin web sayfaları, yerel net projeleri gibi mekanizmalar, büyük belediyelere ulaşım kolaylaştırmakta, saydamlığı arttırmakta ve bilgi edinmeyi kolaylaştırmaktadırlar (Kalaycıoğlu, 2002: 60-2).

Çeşitli uluslar arası metinlerde yerel yönetimlere katılım ile ilgili önemli düzenlemeler yer almaktadır. Mesela İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 21. Maddesi vatandaşlara kamu işlerinde yönetime katılma hakkı vermektedir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı halkın yerel karar alma süreçlerine katılımı için “yurttaş meclisleri ve halk oylaması”, referandum yoluyla halkın yönetime katılması ve danışma modellerinin uygulanabileceğini belirtmiştir. Avrupa Kentsel Şartı'nda da hemşehri katılımı demokratik işleyiş çerçevesinde hak ve ödev olarak ele alarak yerel yönetimlerde katılımı ön plana çıkaran uluslar arası bir metindir (Öner, 2001: 51; Bayrakçı, 2014: 36).Yine STK'ların merkezi ve yerel yönetim kararlarına katılımı ve birlikte yönetim anlayışının kurumsallaşması Paris Şartı'nda yer almıştır. Habitat toplantılarında yerel halkın karar alma sürecine katılımı vurgulanmıştır (Öner, 2001: 51). Katılım ve hesap verebilirlik kavramları ayrıca Avrupa ülkelerinin de takip ettiği 2001 yılında kabul edilen iyi yönetim ilkeleri arasında yer almaktadır (Kutlu, 2012: 4).

Yerel katılım yerel bazda yerel yöneticilerin halkın desteğini sağlaması ve yerlerini sağlamlaştırmaları için de önem arz etmektedir. Seçim yoluyla işbaşına gelen yöneticiler tekrar seçilebilme şanslarını koruyabilmek için halkın anlık değişen taleplerine cevap vermek zorundadır. Bunu başarmanın yolu başta isteklerini net ve gür bir şekilde dile getiren örgütlü bir yapı olarak STK'ların, medyanın, bireylerin

vb. diğer paydaşların karar mekanizmalarına ve uygulama sürecine katılımı sağlamaktan geçmektedir (Okutan, 2008: 91-94). STK'lar, bireyler ve diğer kamu yönetimi dışından aktörleri içeren güçlü bir sivil toplum, yerel yönetimlerin demokratikleşmesi için gerekli olan katılımcı yönetim anlayışını benimseyerek bu doğrultuda girişimlerde bulunmalıdır (Keese ve Argudo, 2006: 115). Yerel yönetimlerin yerel katılımı güçlendirme çalışmaları gerek ulusal demokrasi gerek yerel demokrasinin gelişmesine ve buna bağlı olarak eşitliğin, özgürlüğün sağlanmasına, bireylerin, inanç, tutum, davranış ve bilgi düzeylerini geliştirmelerine yol açacaktır (Görün, 164).

2.3.4. Türkiye'de STK'ların Yerel Yönetimlerin Karar Verme Sürecine Katılımına İlişkin Yasal Çerçeve

Karar verme sürecine katılım, sektörler arası işbirliği ve hizmet ve proje sunulmasında etkili ortaklık için ön koşuldur. STK'ların karar verme sürecine katılımı yerel yönetimler için bir yönden avantaj oluştururken diğer yönden dezavantaj oluşturmaktadır. Avantajları; STK'ların sahipleniciliğinin artması ve onların aracılığıyla hedef seçmenlerin artması ve bunun sonucu olarak politika uygulanmasında daha az dirençle karşılaşılması, söz konusu alanda devletin ek bilgi ve uzmanlıklara ulaşmasını ve daha yüksek kalite de politika sürecinin oluşmasını sağlamak gösterilebilir. Dezavantajları ise; görüş alış verişinde bulunmak fazla zaman almakla birlikte yönetime ek külfetlerde getirmektedir. Bu nedenle STK'lara karar verme sürecine katılım için fırsat verilmesi çoğu zaman yeterli olmamaktadır. Bir yükümlülük ve açık prosedürler olmadıkça, her türlü devlet bürokrasisi STK'ların bu gücünü ve müdahalesini azaltma eğilimi gösterecektir (Bullain, 2006: 23).

Türkiye'de güçlü devlet geleneğinin de etkisiyle vatandaş merkezi yönetim ağırlıklı bir hükümet anlayışına sahiptir. Bu manada halkın büyük çoğunluğu belediyeyi de hükümetin bir parçası olarak görmekte (Kalaycıoğlu, 2002: 63) ve çıkarlarını belediye başkanının temsil ettiğini düşünmektedir. Belediye meclisinin temsil ettiğini düşünen kişi sayısı çok azdır (TÜSEV, 2011). Bu ise katılımı etkileyen

bir bakış açısidir. Yine Türkiye’de yerel düzeydeki bazı STK’lar politik yaşamdan uzak durmuşlardır. Mesela spor dernekleri, sağlık dernekleri, hemşeri dernekleri genelde yerel siyasetle ilgilenmezler. Genellikle boş zaman etkinlikleri ve bazı sosyal etkinliklerde bulunarak önemli işlevler görürler. Yerel düzeyde yaşam kalitesini ilgilendiren ve yerel siyaseti biçimlendiren konulardan uzak durur, yerel kararların oluşumunda etkisiz kalırlar (Akbal ve Karasoy, 2012: 370).

Son dönemlerde dünyada ve Türkiye’de yapılan yerel yönetim reformları katılımcılığı artırma konusuna eğilmektedir (Önder Kutlu, “Yerel Kamu Politikaları”, Yeni Haber, 14.01.2015). Türkiye’de de bu adımlar sınırlı olsa da görülmektedir. Kamu sektörü ve STK’lar arasında işbirliği yapılmasına yönelik son zamanlarda özel kanun ve yönetmelikler yasalaşmıştır. Bu hükümler öncelikle mahalli düzeyde getirilmiştir. Bu durum hizmet sunumunun adem-i merkeziyetçileşmesi için önemli bir gelişmedir. Bu yönetmelik ve yönergelerle STK’lara ilk kez danışma paydaşı olarak atıfta bulunuldu (Bullain, 2006: 19). Ancak bu olumlu gelişmelere rağmen yasal çerçeve katılımın etkinliği için bir garanti olabilecek uygulama prosedürlerinden yoksundur (Bullain, 2006: 20).

Ülkemizde 5393 sayılı Belediyeler Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdareleri Kanunu mahalli düzeyde STK’ların karar verme sürecine katılımı sağlamaktadır. Bu kanunlara göre sivil toplum kuruluşlarının yerel yönetim kuruluşlarıyla ilişkilerinde danışman olarak yer alabileceği ve karar alma, politika oluşturma süreçlerine katkıda bulunabileceği başlıca alanlar; kent konseyleri, belediye meclisleri ve komisyonlardır (Tüsev, 2011: 24). STK’ların mahalli düzeyde karar alma sürecine katılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir (Bullain, 2006: 24).

Tablo 2. 1: Yerel Düzeyde Katılım: Yasal Çerçeve

	BELEDİYELER KANUNU (BK)	BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ KANUNU (BBK)	İL ÖZEL İDARELERİ KANUNU (İÖİK)
Meclis ve ihtisas komisyonlarına katılım	<u>Madde 20:</u> Meclis toplantıları açıktır. <u>Madde 24:</u> “Gündemdeki konularla ilgili” sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. <u>Madde 76:</u> Belediyeler, ilgili sivil toplum örgütlerinin, temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda “yardım ve destek sağlar”.	<u>Madde 15:</u> Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanılabilir. Gündemdeki konularla ilgili olmak üzere; kurum temsilcileri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversitelerin ilgili bölümlerinin, sendikalar (oda üst kuruluşu bulunan yerlerde üst kuruluşun, sendika konfederasyonunun bulunduğu yerde konfederasyonun) ve uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ile davet edilen uzman kişiler, oy hakkı olmaksızın ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir.	<u>Madde 16:</u> Kaymakamlar ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ve ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversite ve sendikalar ile gündemdeki konularla ilgili köy ve mahalle muhtarları ile sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir.
Stratejik plana katılım	<u>Madde 41:</u> Stratejik plân, varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanır ve belediye meclisi tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girer.	Stratejik planlardan özellikle bahsedilmemekte, ancak Belediyeler Kanununun 41. Maddesi, 27. Madde gereğince Büyükşehir Belediyeleri için de geçerli olabilir.	<u>Madde 31:</u> Stratejik plân, varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanır ve il genel meclisinde kabul edildikten sonra yürürlüğe girer.

Kaynak: Bullain, 2006: 24 ve 5393, 5216, 5302 sayılı Kanunlar

İhtisas Komisyonları; Belediye meclisi üyeleri arasından en az üç en fazla beş kişiden oluşan gruplar şeklinde kurulmaktadır. İhtisas komisyonlarının görev alanına giren işler bu komisyonlarda görüşüldükten sonra belediye meclisinde karara bağlanmaktadır. Yukarıdaki tabloda belirtildiği gibi mahalle muhtarları, ildeki kamu kuruluşlarının amirleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, gündemdeki konularla ilgili sivil toplum kuruluşu temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir (5393/24). Eski kanunda ihtisas komisyonları sadece izlenebilmekte iken 5393 sayılı kanunla paydaşlara ihtisas komisyonlarında görüş bildirme hakkı verildi (Dalgıç, 2007: 65). Bu durum katılım konusunda bir ilerleme sağlandığını göstermektedir. Ancak bununla beraber yasalarda yapılan düzenlemelerin ne kadarının hayata geçirildiği de şüphelidir. Uygulamaya baktığımızda belediye hizmetleri hala bir lütuf gibi sunulmakta komisyon çalışmaları genellikle ‘kapalı kapılar ardında’ yürütülmekte, halka kendilerine hizmet sunulan insanlara kapalı olarak gerçekleştirilmektedir (Önder Kutlu, “Yerel Kamu Politikaları”, Yeni Haber, 14.01.2015).

Stratejik Planlar; aynı şekilde stratejik planların hazırlanmasında STK’lar dahil diğer paydaşlara danışılması gerekliliği vurgulanmakta, STK’ların rolü danışmadan öteye gidememektedir. 5393 sayılı Belediye kanununun 41. Maddesinde stratejik planın varsa üniversiteler, meslek odaları ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının görüşlerini alarak hazırlandığı ve belediye meclisi tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girdiği belirtilmektedir.

Bütçe Planlaması; vatandaşların ve STK’ların bütçe planlama sürecini anlayarak buna katkıda bulunması mahalli işbirliği ve katılımın kilit unsurlarından birisidir. Belediye kanunlarında bütçe planlamasının stratejik plana ve ilgili plana uygun hazırlanacağı belirtilmiştir (Bullain, 2006: 25). Bu durum dolaylı olarak STK katılımını sağlasa da doğrudan etkileyecek mekanizmalar oluşturulması şarttır.

Hemşehri hukuku; Belediye kanununda katılıma ilişkin yer alan diğer bir maddedir. Buna göre belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar.

Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır (Belediye Kanunu, 2005: Md. 13).

Kent konseyi; 5393 kanunun 76. Maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir: “Kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, üniversitelerin, ilgili sivil toplum kuruluşlarının, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar. Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir. Kent konseyinin çalışma usul ve esasları İçişleri Bakanlığı’nca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir”.

Kent konseyi yönetmeliğinde belirtilen sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak; kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde katkıda bulunmak; katılımcılığı, demokrasi kültürünü geliştirmek; kentin kimliğine ilişkin tarihi, doğal tüm değerlere sahip çıkmak; kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanımına katkıda bulunmak; kent konseyinde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamak gibi görevleri yanı sıra yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşehrilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak; sivil toplumun gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunmak; çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak görevleri bulunmaktadır (Dalgıç, 2007: 66). Bu konseyler, Türkiye’ye özgü bir yapılanma ile merkezi yönetimi, yerel yönetimi ve sivil toplumu bir işbirliği çerçevesinde bir araya getiren mekanizmalardır (Kutlu, 2012: 33; Tüsev, 2011: 24).

Kutlu'ya göre ("Yerel Kamu Politikaları", Yeni Haber, 14.01.2015) kent konseyleri tam olarak etkin değillerdir. Çoğu kent konseyi görevini layıkıyla yerine getirememektedir. Burada mevcut yöneticilerin, kent konseylerinin etkin olmasını istememelerinin payı bulunmaktadır. Bununla beraber yasanın bütün belediyelerde bu oluşumun kurulmasını zorunlu tutması, belediyelerin ve katılımcıların niçin böyle bir oluşumda yer aldıklarını kavrayamamalarına ve katılmak zorundaymış gibi davranmaları da bu konseylerin etkinliğini azaltmaktadır (Çukurçayır ve Eroğlu, 2009: 245).

Kısaca bu kurumların stratejik ve kalkınma planlamasında, sosyal politika ve hizmet temininde sivil toplum kuruluşlarının danışmanları olarak ve kent konseylerinde üye olarak katılabileceğine dair hükümler bulunmaktadır. Bununla beraber STK'lar oy hakları olmamakla beraber sosyal hizmetler ve yıllık bütçenin yönetilmesi konusunda komisyon toplantılarına katılabilirler. Belediye meclislerinde danışman ve kent konseylerinde ise üye olarak katılım sağlayabilirler. STK'lar genelde danışma rolünde bulunmakla beraber danışma sürecine katılımları ile ilgili bir zorunluluk bulunmamakta, katılım süreci kamu otoritesi tarafından belirlenmektedir (TÜSEV, 2011: 24). Bununla beraber belirtilen kanunlara bakıldığında STK katılımı için bazı kısıtlamalar olduğu görülmektedir. Mesela bu kurullara sadece gündemdeki konuyla ilgili olan STK'ların katılabileceğini ve bunların kendi meselelerinin tartışıldığı komisyona katılabileceği belirtilmektedir. Yine belediyelerin hangi STK'ları nasıl davet edeceğine ilişkin somut bir prosedür yoktur. Bu durum bazı STK'ların yerel konseye erişimi tekelleştirmesi ve diğer STK'ları dışarıda bırakması riskine neden olmaktadır (Bullain, 2006: 25).

Büyükşehir Belediye Kanunu, Belediye Kanunu ve İl Özel İdaresi Kanunlarında belirtildiği üzere, Türkiye'de Kamu-STK arasındaki işbirliğini teşvik eden yasal hükümler bulunmasına rağmen, bu yasaların hayata geçirilmesine ilişkin mekanizmaların mevcut olmaması, yapılacak işbirliklerinin kamu kurumlarının istek ve ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmesine neden olmakta ve uzun süreli işbirliklerinin geliştirilmesine engel olmaktadır (TÜSEV, 2011: 28).

STK'ların karar alma süreçlerine katılımını teşvik eden yasal düzenlemelerde

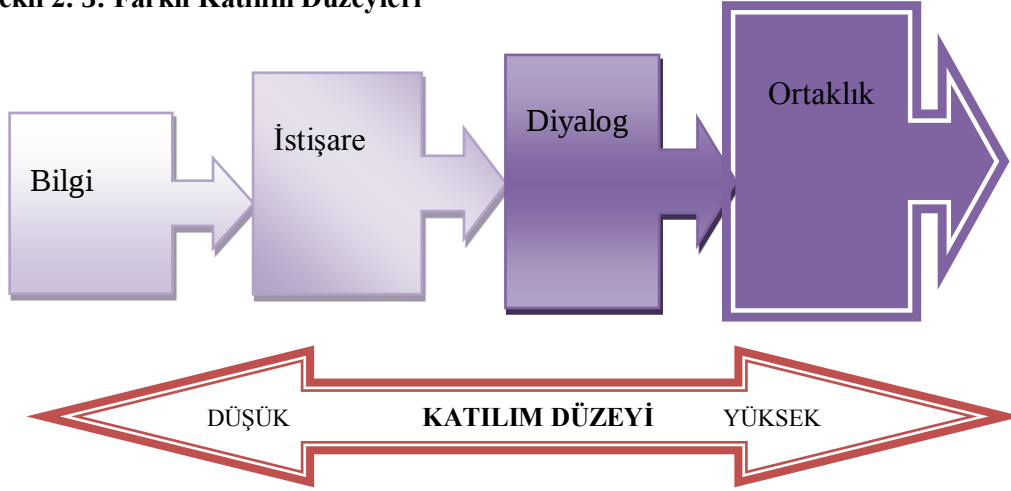
STK'ların yerel yönetimlerle “ortak çalışma ve işbirliği yapabileceğini” belirten bir düzenleme bulunmaktadır. Bu ifade STK'lar arasında Kamu-STK ilişkilerinin genel düzenlemelerden bağımsız ve kişisel ilişkiler bazında ve kuruma göre belirlenen kriterler ile yürütüldüğü izlenimini yaratmaktadır. Yani Kamu-STK işbirliğine yönelik yasal çerçeve yalnızca bir öneri niteliğindedir ve olası işbirliğinin çerçevesine dair bilgi içermemektedir (TÜSEV, 2011: 28-9). Mesela 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda da BB'lerin görev ve sorumluluklarının açıklandığı 7. Maddenin v bendinde “Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, “kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak” hükmü bulunmaktadır. STK'ların kamu ile işbirliği yaptığı ya da ortak yürüttüğü projelerin genellikle hizmet odaklı olduğu ve kamunun sırtından yük alan aktiviteler içerdiği gözlemlenmektedir (TÜSEV, 2011: 28-9).

Her ne kadar sivil toplum kuruluşlarının karar alma, alınan kararları uygulama ve daha sonrasında kontrol ederek hesap sorma süreçlerinde etkin olabilmeleri için yasal zemin oluşturulsa da, yerel yönetimlerde katılımın sağlanması sadece kanuni değişikliklerle gerçekleştirilemez. Bunun sağlanması her şeyden önce yerel yönetimlerde, yerel halkta ve STK'larda zihniyet yapısının katılımcı demokrasiye uygun bir yapıya dönüşmesine bağlıdır.

2.3.5. STK'ların Karar Verme Sürecine İlişkin Farklı Katılım Düzeyleri

Kamu kurumlarının karar verme sürecinin gündem belirlenmesi, karar alınması, uygulanması gibi farklı aşamalarında STK'ların bu süreçlere dahil olması katılımın yoğunluk derecesine göre değişmektedir. Katılım en alt düzeyden en katılımcı düzeye kadar değişen dört kademesi vardır. Bunlar; bilgi, istişare, diyalog ve ortaklıktır (COE, 2009: 8-10):

Şekil 2. 3: Farklı Katılım Düzeyleri

Kaynak: COE, 2009: 7

Bilgi: STK’ların karar verme sürecine katılımlarında diğer aşamaların hepsinin temelini bilgiye erişim aşaması oluşturmaktadır. Bu aşama genellikle kamu yetkililerinden tek taraflı olarak bilgilerin toplandığı, STK’ların sürece dahil olmalarının beklenmediği aşamadır. Karar verme sürecinin her aşamasında bilgi edinme olması gereklidir. Politika belirleme aşamasında bir STK’nın, gündemdeki bir sorunu anlayabilmek için araştırma yapması ve çözüm önerileri getirmesi; kampanyalar ve lobi faaliyetleri yaparak, mesela politikaya ilişkin raporlar, poster ve broşürle, web siteleri, medya açıklamaları, halka açık gösteriler hazırlayarak farkındalığı arttırması; önemli belgelere kapsamlı erişim sağlayan ve toplumsal olayların kolayca duyurulabileceği bir web sitesinin bulunması; politika süreci, belgeler ve karar verme mercileri hakkında konuyla alakalı, bilgiye kolay ve açık erişim sağlanması mesela ‘online’ veri tabanlarının bulunması karar verme sürecine bilgi düzeyinde bir katılım sağlandığını göstermektedir.

İstişare: Kamu yetkililerinin STK’ları mevcut politika oluşumlarından haberdar etmeleri, belirli bir politika alanında STK’ların görüşlerini istemesi istişaredir. Ana fikirleri STK’lar değil kamu yetkilileri ortaya koymaktadır. E-dilekçe ya da web-forumlar vb. online araçlarla herhangi bir konu veya mesela hakkında başvuruda bulunma; diğer paydaşlarla ilgilendikleri konuları ve görüşlerini öğrenmek için

online veya başka yollarla istişarede bulunmak, politika belirleme aşamasında bir STK'nın istişare düzeyinde olduğunu göstermektedir.

Diyalog: Diyalog her iki taraftan başlatılabilmektedir. Geniş ve işbirliğine dayalı olmak üzere iki şekilde gerçekleşir. Geniş diyalog, düzenli aralıklarla görüş alış verişini sağlamak için ortak ilgi alanları ve amaçlar üzerine kurulan iki yönlü iletişimdir. STK'lar ve kamu yetkilileri arasında yapılan kamuya açık toplantılar, özel toplantılar şeklinde gerçekleşir. Geniş kapsamlı görüşmeler yapılır illa yürütülen politika ile ilişkili olmak zorunda değildir. İşbirliğine dayalı diyalog ise, oluşturulacak belirli bir politika hakkında ortak ilgi alanları esas alınarak kurulmaktadır. Ortak diyalog bitiminde genellikle ortak bir tavsiye kararı, strateji ya da yasa üzerinde mutabık kalınmaktadır. Politika stratejilerinin özünü belirlemek için birleşik ve genelde sık aralıklarla toplantılar yapılır. İşbirliğine dayalı diyalog geniş diyalogdan daha etkilidir, genellikle üzerinde mutabık kalınan kararlarla sonuçlanmaktadır. Karar verme sürecinin her aşamasında önemli olmakla birlikte özellikle gündem belirleme, taslak hazırlama ve yeniden düzenleme aşamalarında önemlidir.

Farklı grupların hassasiyetlerini, çıkarlarını tespit etmek amacıyla ilgili paydaşlarla yapılacak oturumlar ve halka açık forumlar; yurttaşlarla ve STK'larla meseleleri ele almak için düzenlenen yurttaş forumları ve konseyler; güncel politika girişimleri hakkında sivil toplumun bilgiye erişebilmesini mümkün kılacak kilit hükümet irtibat görevlisi bulunması durumlarında politika belirleme aşamasında bir STK diyalog düzeyinde katılım göstermektedir.

Ortaklık: Katılımın en yoğun şeklidir. Karar verme sürecinin her aşamasında; gündem belirlemede, taslak hazırlamada, karar vermede, politika girişimlerini uygulamada sorumluluğun paylaşılması demektir. STK'ların bağımsızlıklarının korunması teminat altına alınarak kamu yetkilileri ve STK'lar yakın işbirliği yapmak için bir araya gelirler. Ortaklık bazı faaliyetleri içermektedir. Bir STK'ya bazı hizmetleri yürütmek gibi görevler verilebilir, katılımcı forumlar düzenlenir, kaynakların tahsisine de karar veren ortak karar verme birimleri oluşturulabilir. Ortaklık, karar verme sürecinin her aşamasında yapılabilmektedir. Bununla beraber

gündem belirleme ve uygulama aşamasında özellikle yararlı olacağı düşünülmektedir.

Politika tercihleri hakkında tavsiyelerde bulunmak için sabit ya da geçici uzman grubu olarak çalışma grubu ya da komitesi oluşturulması STK'nın işbirliği düzeyinde katılım gösterdiğini belirtir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEREL POLİTİKALARIN BELİRLENMESİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI'NIN ROLÜ: KONYA İLİ ÖRNEĞİ

Çalışmanın bu bölümünde; algı esaslı olmak üzere STK'ların yerel kamu politikalarını belirleme de ne derecede etkili oldukları belirlenecek, çalışmanın amaç ve önemine değinilecektir. Araştırmada kullandığımız yöntem, araştırma modeli ve örneklem sunulacaktır. Ayrıca alan çalışmasının analizinde kullanılan istatistikî yöntemler ve elde edilen bulgular gösterilecek ve değerlendirilmesi yer alacaktır.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

İlk olarak Birleşmiş Milletler sözleşmesinde yer alan ve o dönemde sadece BM ile ilişkili olan toplumsal aktörleri ifade etmek için kullanılan sivil toplum kuruluşları kavramı, 1980'lerden sonra tüm dünyada yaygın olarak kullanılmaya başlanmış, BM dışındaki toplumsal aktörleri de kapsar hale gelmiştir. Türkiye'de de ilk olarak 1996 yılında İstanbul'da düzenlenen Habitat II zirvesinde, NGO kavramının karşılığı olarak kullanılan sivil toplum kuruluşları kavramı aslında 1980'lerden itibaren etkinliğini arttırmakla beraber hala istenen düzeye ulaşamadığı görülmektedir. Günümüzde demokrasinin temel şartlarından olarak görülen sivil toplum kuruluşlarının sivil alanda ne kadar görünür olsalar da politika sürecine katılım mekanizmalarının yetersiz olduğu görülmektedir. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarının politika belirleme süreçlerine katılımları için gerekli koşulların bulunup bulunmadığı, ne gibi mekanizmaların var olduğu, bu kuruluşların herhangi bir konu ile ilgili herhangi bir zamanda görüşlerini bildirip bildiremedikleri, öne sürdükleri görüşlerin sonucunda ne olduğu ve bu bağlamda bu kuruluşların katılımlarının ne derece etkili olduğu bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Yönetimin demokratikliğini ölçmede temel ölçütlerden biri de politika belirleme sürecin katılıma ne kadar izin verdiğidir. Günümüzde pek çok ülkede sivil toplum kuruluşları karar alma mekanizmasını hem yerel hem merkezi düzeyde etkileyerek, sosyal politik sorunların çözümüne katkı sağlamaktadırlar. Üstelik küreselleşme ile beraber sivil toplum kuruluşları artık sadece yerel ve merkezi düzeyde değil uluslar arası düzeyde de karar alma mekanizmalarına katılmaktadırlar.

Türkiye’de STK’ların yerel kamu politikalarını belirleme sürecine katılmalarını sağlayacak mekanizmaların hala oluşturulamadığı görülmektedir. Bunun yerine transandantal devlet geleneğinin de etkisiyle devlet tarafından davet edilerek fikir sunulması söz konusudur. Bununla beraber son yıllarda yapılan yerel yönetim reformları ile beraber yerel yönetimler güçlenmiş, bu da sivil toplum kuruluşlarının yerel bazda gücünü ve karar almaya etkisini arttırmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Hegel’in “yönetimin kalbi” olarak ifade ettiği karar verme sürecine, Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının ne derecede etkide bulunabildiğini incelemektir. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarının karar verme süreçlerine dahil olup olmadıkları, dahil oldukları süreçlerde bildirdikleri önerilerin sonucunda ne olduğu, hangi ölçüde görüş ve önerilerini ifade etme olanakları bulabildikleri ve hangi mekanizmalarla bunu sağlayabildikleri irdelenecektir.

3.2. Araştırmanın Varsayımları

Araştırma,

- Ankete katılan katılımcıların ankette yer alan ifadeleri ve soruları doğru bir şekilde algıladıkları ve cevapladıkları,
- Seçilen örneklemin evreni temsil ettiği,
- Kullanılan ölçeklerin ve uygulanan araştırma yönteminin bu araştırmanın amacına uygun olduğu ve
- Kullanılan istatistiki yöntemlerin ve yapılan analizlerin araştırmanın amacına uygun olduğu varsayımlarına dayanmaktadır.

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları şu şekildedir:

- STK’ların her ne kadar bağımsız olsalar da muhalif düşüncelerini saklamak için ve kurumlarının imajını bozmamak için katılımcıların sorulara objektif cevap vermeme ihtimali,
- Katılımcıların sorulan soru ve ifadelere ilişkin bilgisinin kısıtlı olabilmesi nedeniyle sorulara net cevap verememe ihtimali,

- Konya'daki STK'ların kaynak sıkıntısı nedeniyle kurumsallaşamamış olması ve ofislerinde eleman bulundurmamaları gibi nedenlerle ulaşım sağlanamaması.

3.4. Araştırma Yöntemi

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın örnekleme, anket formunun oluşturulması, anketin uygulanması ve verilerin analizi bölümleri yer almaktadır.

3.4.1. Araştırmanın Örnekleme

Çalışmanın örnekleme Konya ilinde bulunan ve ulusal çapta olup Konya şubesi bulunan sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. Denekler, belli bir değişkenin dikkate alınarak bu değişkene ait evrende var olan özelliklerin örnekte de aynı oranda temsil eden tabakalı (zümrelere göre) örnekleme yönteminden faydalanılmıştır (Altunışık vd., 2012: 140). Anket uygulaması internet ve yüz yüze görüşme yoluyla 10.11.2014-06.02.2015 tarihleri arasında yapılmıştır.

3.4.2. Anket Formunun Oluşturulması

Ankette kullanılan ölçeğin belirlenmesinde 1 Ekim 2009 tarihinde tarihinde Avrupa Konseyi USTK'lar Konferansında kabul edilen Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkelerinden, ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğretim Üyesi Bahattin Akşit ve öğrencileri Ayşe Serdar ve Bahar Tabakoğlu tarafından Türkiye'de sivil toplum ve STK'ların rolünü belirlemek üzere yapılan araştırma raporu (2003), Yukiko Hirai tarafından "Japon Perspektifinden Türkiye'de Sivil Toplumun Yapısı: Sivil Toplum Araştırmaları Çerçevesinde Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Ana Hatları ve Faaliyetleri" (2007) çalışmasından, John Casey tarafından hazırlanan "Politika Aktörü Olarak Sivil Toplum Kuruluşları: İspanya'daki Göç Politikası Uygulaması" doktora tezi çalışmasından (1998) yararlanılmıştır. Ayrıca Ümrân Erdoğan tarafından hazırlanan "Sivil toplum kuruluşlarının yerel yönetimlerin karar alma sürecindeki rolü: Aydın ili örneği" (2011) ve Bilal Şahin tarafından "Gençlerde demokrasi ve katılım algısının oluşmasında sivil toplum kuruluşlarının rolü" (2013) yüksek lisans tezi çalışmalarından yararlanılmıştır. Çalışmada kullanılan anket soruları ön değerlendirmeye tabi tutularak sorulara son şekli verilmiştir.

Anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde anket formunu dolduran kişinin ve kurumunun demografik bilgileri sorulmuştur. Ayrıca kuruma dair genel sorular

sorulmuştur. Kişilere dair mesleği, yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, en son mezun oldukları okulu ve kuruluşlarının türü, yılı, üye sayısı sorulmuştur. Ayrıca kurumda kararları genelde kimin aldığı, temel faaliyet amacı, ilgi duyduğu politikalar ve yerel yönetimlerle ilişki kurma sebepleri ile ilgili sorular sorularak kurum hakkında genel bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Bu bölüm biri açık uçlu soru olmak üzere toplam 14 sorudan oluşmaktadır.

Anketin ikinci bölümünde STK temsilcilerinin Türkiye’de STK’ların mevcut durumuna ve yerel yönetimlerle STK’lar arasındaki ilişkinin yapısına yönelik fikirlerini öğrenmek amacıyla hazırlanan genel sorular yer almaktadır.

Anketin üçüncü bölümü toplam 43 sorudan oluşmaktadır. Bu bölümde yer alan tüm ifadeler, anket uygulanan kişinin araştırma ile ilgili yargılara ne derece katıldığını tespit etmekte kullanılan ve anketlerde sık kullanılan güvenilirliği yüksek bir ölçek olan 5’li likert ölçeğine (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kısmen Katılıyorum, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) göre hazırlanmıştır. Anket uygulanan kişilerden bu ölçeklerden kendilerine en uygun gelen seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.

Anketin üçüncü bölümünde kullanılan ve model doğrultusunda oluşturulan farklı ölçekler vardır. Bu ölçekler Avrupa’da pek çok STK temsilcisinin kamu kurumları ve görevlileriyle etkileşimleri neticesinde ortaya çıkan ve 1 Ekim 2009 tarihinde Avrupa Konseyi USTK’lar Konferansında kabul edilen “Sivil Toplumun Karar Verme Süreciyle İlgili İyi Uygulama İlkeleri” belgesine dayanarak hazırlanmıştır. Bu belgeye göre STK’ların karar verme süreçlerinde daha etkin olmasına ilişkin birbiriyle bağlantılı iki boyut vardır. Bunlardan biri katılım düzeyleridir. Diğer boyut ise karar verme sürecinin aşamalarından (gündem oluşturulması, politika taslağının hazırlanması, karar verme, uygulama, izleme ve politikanın yeniden oluşturulması) oluşmaktadır (COE, 2009).

Katılım düzeyleri, Kamu-STK bileşenleri olarak da kabul edilebilen (Tüsev, 2011: 22) *bilgi, istişare, diyalog ve işbirliğidir*. İkinci bölümde “Kamu-STK İşbirliğinde Katılım Düzeyleri” başlığında açıklanan bu dört unsur altında oluşturulan sorularla STK’ların kamu politika belirleme süreçlerine katılım düzeylerini belirlemeyi amaçlanmaktadır.

Politika belirleme sürecinin her aşaması çok önemlidir. Bu aşamalar verilen karar neticesinde sunulan hizmetlerin kalitesini doğrudan etkilemektedir (Kaptı, 2013: 17). Bu nedenle her aşamaya önem verilmesi gerekmektedir. Kamu politikasının, toplumsal ihtiyaç ve taleplere çözüm yolları belirlenmesi olduğu göz önüne alındığında, daha iyi

politika üretilmesi için halkın sorun ve taleplerini en iyi iletebilecek kurumlar olan STK'ların karar verme sürecinin her aşamasında yer alması ayrı bir önem arz etmektedir.

Çalışma kapsamında her bir aşamada belli başlıklar altında STK'ların ne tür katkılarda bulunabileceği ve kamu kurumlarının ne tür sorumlulukları bulunduğu belirtilmiştir. Aşağıda bu başlıklardan bazıları “savunuculuk, yenilikçi girişimler, prosedür, mali destek” ele alınmıştır. Ayrıca farklı bir takım katkı ve sorumlulukların bulunabileceği düşünüldüğü için “ağ bağlar ve önyargılı olmama” başlıkları ilave edilmiştir.

a) STK'ların Katkıları:

STK'lar kamu kurumları tarafından yapılan politikaları kendilerinin ve toplumun menfaatleri doğrultusunda şekillendirebilmektedirler. Böylece politika belirleme sürecinde siyasal görüşmeleri tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir (COE, 2009). Bu kapsamda STK'lar savunuculuk faaliyetleri yürütmek, yenilikçi girişimlerde bulunmak gibi katkıları neticesinde politikaları şekillendirilmesinde daha etkili olabilmektedirler. Bununla birlikte STK'ların belirli politikalara etki edebilmek için geliştirdiği ilişkiler sonucunda oluşan ağ bağları (Klijin ve Koppenjan; 2000: 153 akt. Babaoğlu, 2014: 173) politika belirleme sürecinde etkide bulunmaları açısından önemlidir.

Savunuculuk: Savunuculuk, toplumda belirli bir grubun sorunlarını, çıkarlarını, ihtiyaçlarını, görüş açısını veya yasalarda ya da politika belirleyen diğer belgelerde, araçlarda ya da tedbirlerde henüz ele alınmamış bir kamu menfaatini gündeme getirmektir (COE, 2009: 9). Bununla birlikte STK'ların ortak bir çıkar için herhangi bir politikayı etkileme girişimi veya yasaları, yasaların uygulanması, uygulamaların bütçeleri veya genel olarak siyaseti toplumun dışlanmış kesimler lehine değiştirmek için bilgiyi stratejik kullanma süreci olarak tanımlanabilir. Savunuculuk sürecinde yerel, bölgesel, ulusal veya uluslar arası düzeyde atanmış veya seçilmiş aktörler etkilenmeye çalışılır. Savunuculuk faaliyet yürüten STK'lar kamu çıkarları için, insan merkezli ve katılımcı savunuculuk olmak üzere üç farklı amaç güderler. Kamu çıkarları için savunuculuk, özellikle yasalarda değişikliği amaçlamaktadır. Bu tür savunuculuk yaklaşımı geniş çaplı kamu çıkarları için kamu kaynaklarını yönlendirmeye çalışan yaklaşımdır. Lobiciler, medya uzmanları yoluyla yürütülür. Uluslar arası Af Örgütü ve Greenpeace'in farklı konularda yürüttüğü çalışmalar örnek verilebilir. İnsan merkezli savunuculuk, özellikle toplum dışına itilmiş

kişilerin kendilerini ilgilendiren politikaları etkileyebilmeleri için güçlendirilmesini amaçlar. Katılımcı savunuculuk ise sivil toplumun farklı kesimlerini karar alma süreçlerine dahil etmeyi hedeflemektedir (Aksakoğlu, 2010: 19-20).

Yenilikçi Girişimler: Yenilik, sosyal, kültürel ve idari ortamlarda yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanması ve böylece bilginin faydaya dönüştürülmesidir. Yine yenilik bir takım durum ve sorunlara farklı bakış açısıyla yaklaşarak farklı ve etkili çözümler bulmak olarak da tanımlanabilir (Cansız, 2013: 16). STK'ların politika belirleme sürecinde yenilikçi girişimlerde bulunması ise yeni çözüm ve yaklaşımlar oluşturarak bunların siyasal gündeme dahil edilmesi gerektiğini göstermektedir (COE, 2009:9). İşletmeler açısından yenilik, verimliliğin ve kârlılığın artmasını sağlarken (Cansız, 2013: 16); STK'ların yenilikçi girişimlerde bulunması verimliliği ve toplumsal faydayı arttıracaktır.

Ağ bağlar: Küreselleşme ve yönetim yaklaşımlarının karar alma süreçlerindeki aktör sayısını arttırması ağ bağ yaklaşımının önemini arttırmıştır. Yukarıda belirttiğimiz gibi Klijin ve Kopenjan'ın tanımından yola çıkarak ağ bağ yaklaşımını kısaca bağımsız aktörlerin belirli politikalara etki edebilmek adına geliştirdikleri düzenli ilişkiler bütünü şeklinde açıklayabiliriz. Bununla beraber ağ bağların diğer ağ bağlarla ilişkilerinin aktörlerin etkinliğini ve dolayısıyla politika belirleme sürecine etkisini belirlemektedir. Uluslararası STK'larla ortak ağ yaratabilen yerel STK'lar politika değişiminde daha belirleyici olabilmektedir (Babaoğlu, 2014: 173).

Etkinlik: Örgütün amaçladığı hedeflere ulaşmasını ifade etmektedir. Buna göre bir örgüt önceden saptadığı hedeflere ne kadar ulaşabilirse o kadar etkindir (Yükçü ve Atağan, 2009: 3). STK'ların örgütsel hedeflerine yaklaşarak etkin olmaları dolayısıyla politika belirleme sürecindeki etkinliklerini de arttıracaktır.

b) Kamu Kurumlarının Sorumlulukları

Herhangi bir durum ya da sorun ile ilgili politikaları belirlemek ve belirlediği politikaları uygulamakla yükümlü kamu kurumları, yönetim yaklaşımının da etkisiyle diğer aktörleri de paydaş olarak kabul etmek zorundadır. Bununla birlikte bu aktörlerin katılımını kolaylaştırmak için bir takım yasal düzenlemeleri ve yeni katılım mekanizmalarını sağlamakla sorumludur. Kamu kurumlarının STK'ların politika belirleme sürecine katılımı sağlamak için üstlenmesi gereken sorumluluklar aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

Prosedür: Kamu kurumları, şeffaf bir karar verme süreci oluşturmali ve buna sadık kalmalıdır. Bununla beraber STK'ların politika belirleme sürecine katılımını sağlamak için açık, net ve erişilebilir prosedürler sunmalıdır. Bullain (2006: 23) STK'ların katılımı için açık prosedürler olmadıkça her türlü devlet bürokrasisinin bu fırsatları azaltma eğilimi gösterdiklerini belirtmektedir.

Mali destek: STK'ların hedeflediği faaliyetleri gerçekleştirebilmeleri ve politika belirleme sürecine aktif katılımını sağlamak için fon sağlanması gerekmektedir. STK'lar rutin eylemlerini aidat gibi çeşitli finansman kaynakları ile sağlamaktadır. Ancak amaçlarını gerçekleştirebilmek ve politika belirleme süreçlerinde etkinliklerini sağlamak için daha fazla finansman kaynağına ihtiyaç duymaktadırlar (Akatay ve Harman, 2014: 216-7). STK'ların diğer kurum ve kuruluşlardan sağladığı çeşitli fonlar ile birlikte kamu kurumları tarafından mali bir destek sağlanmalıdır. Ancak bu destek sağlanırken STK'ların bağımsızlıklarını korumalarına ve yasal sürece uygun olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de kamu kurumlarının STK'lara verdiği mali destek çeşitli yasaların ilgili maddelerinde geçmektedir. Kamu mali yönetimi ve kontrol kanunun 29. Maddesinde "Genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin bütçelerinde öngörölmüş olmak kaydıyla; kamu yararı gözetilerek dernek, vakıf, birlik, kurum, kuruluş, sandık ve benzeri teşekküllere yardım yapılabilir" denilmektedir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. Maddesinde "Gerektiğinde öğrencilere, amatör spor kulüplerine malzeme verir ve gerekli desteği sağlar..." ve 75. Maddesinin c bendinde "Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler, özörlü dernek ve vakıfları, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınmış vakıflar ve 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilir." Son olarak 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 64. Maddesinin c bendinde ise "Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, dernekler, vakıflar ve 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirilebilir" denilmektedir (www.dernekler.gov.tr).

Önyargılı Olmama: Hem STK'lardan hem de kamudan kaynaklı iki taraflı iletişimsizlik önyargıyı doğurmaktadır. STK ve Kamu kurumlarının aralarındaki iletişimsizlikte iki tarafta sorumludur. Kamu yöneticilerine göre iletişim eksikliği ile birlikte güvensizlik ve "STK'ların toplumdan kopuk, toplumun değeri ve ihtiyaçlarını

yansıtmayan yapılar” olduğu görüşü ve kurumsallaşmamış olmaları kamu kurumlarının STK’ları muhatap almamaları sonucunu doğurmaktadır. Aynı şekilde kamunun otoriter yapısı, iş yükü ve mevzuat sınırlılıkları da bu ilişkinin kurulmasını güçleştirmektedir (www.bianet.org). Bununla birlikte STK’ların kendisini devletten uzak tutarak “İşime karışmasın yeter” anlayışında bulunmaları da bu iletişim kopukluğunu sürdürmektedir.

Casey (1998: 57-8) STK’ların demokratik ülkelerde görünüşte politika sürecinin bir parçası olduklarını ancak diğer aktörler üzerinde etki bırakabilen gerçek bir aktör olup olmadığının sorulması gerektiğini belirtmektedir. Bunun için ise politika sürecinde STK’ların rolünü inceleyecek analitik araçlara gerek olduğunu belirtmektedir. Casey (1998: 63-4) STK’ların politika belirleme sürecine katılımını etkileyen faktörleri 4’e ayırmıştır. Bunlar siyasi ve sosyoekonomik çevre, söz konusu politikalar, STK’ların örgütsel özellikleri ve aktörlerin ağ bağlarıdır. Sosyoekonomik gelişim, siyasi kültür ve ideolojiler STK’ların faaliyetlerini yürütebilmesi açısından önemli bir etkidir. Düşük sosyoekonomik gelişim güçlü STK’ların gelişimini engeller. Kapalı politikalar STK’ların politika sürecini engelleyebilir. Geçerli olan sert politikalar, STK’ların etkin olmasına fırsat tanımaz, kemikleşmiş politika ajandaları ve yürütülen prosedürler değişikliği zorlaştırır. STK’ların ideoloji ve kültürü, kurumsal kapasitesi, kaynak seferberliği, üyelik ve temsili, statüleri önemli etkenlerdir. Az kaynaklı STK’ların muhtemelen etkisi de az olacaktır. Aktörlerin ağ bağları önemlidir. Etkili yaratıcı ağ bağların yetersizliği, politika sürecine etki çabalarına engel olacaktır.

Akbal ve Karasoy (2011: 360-2) STK etkinliğini içsel ve dışsal etkenlere bağlanabileceğini belirtmektedirler. İçsel etkenler üye sayısı, mali kaynak gibi etkenler iken dışsal etkenler siyasal kültür gibi etkenlerdir. Akbal ve Karasoy, STK’ların üye sayısı ve mali kaynaklarının önemli olduğunu ve ne kadar çoksa o kadar etkili olacaklarını belirtmiştir. Örgütlenme özellikleri, iyi iletişim kanalları, örgüt içi demokrasi, dayanışma ve STK’ların toplumsal statüleri ne kadar yüksekse o kadar etkili olacaklarını söylemektedirler.

Yukarıda verilen örnekler ve literatürdeki benzeri çalışmalardan yola çıkılarak anketin üçüncü bölümünde *savunuculuk, yenilikçi girişimler, ağ bağlar, prosedür, önyargı, mali destek* ölçekleri belirlenmiş ve bunlara ilişkin sorular sorulmuştur.

3.4.3. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 16,0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Anket verilerinin güvenilirliğini ölçmek için SPSS programı üzerinden Cronbach's Alpha testi uygulanmıştır. Demografik verilerin ve katılımcılara sorulan genel soruların dağılımını ölçmek amacıyla frekans ve yüzde analizinden yararlanılmıştır. İkinci bölümde STK yönetici ve üyelerinin yerel politika belirleme sürecine etkide bulunup bulunmadıklarını ölçmek için tanımlayıcı istatistik yöntem kullanılmış, cevapların ortalamaları ve standart sapmaları değerlendirilmiştir. Demografik bağımsız değişken grupları ile bağımlı değişken olan anket sorularına verilen cevaplar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına dair analiz One-Way Anova testi ile yapılmıştır. Değişkenler arası ilişkileri tanımlamak ve hipotezleri test etmek için korelasyon analizleri kullanılmıştır.

3.5. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

Güvenilirlik, bir testin veya bir ölçeğin ölçmek istediği şeyi tutarlı ve istikrarlı bir biçimde ölçme derecesidir. Bir test veya ölçeğin güvenilirlik derecesi ondan elde edilen verilerin de güvenilirlik derecesini göstermektedir. Bir ölçeğin güvenilirliğini ölçmede çeşitli yaklaşımlar söz konusudur. Bunlar; test- yeniden test, alternatif formlar yaklaşımı ve içsel tutarlılık analizidir. İçsel tutarlılığın ölçümünde en yaygın kullanılan yöntem Cronbach alfa olarak da bilinen alfa katsayısıdır. Alfa değeri 0 ile 1 arası değerler alır ve kabul edilebilir bir değerin en az 0.7 olması istenmektedir (Altunışık vd., 2012: 124-6). Araştırmanın güvenilirliğini ölçmek için Cronbach Alfa (α) katsayısı kullanılmıştır. Ankette kullanılan ölçeğin güvenilirlik analizi sonucunda belirlenen Cronbach Alfa katsayısı Tablo-3.1'de gösterilmiştir.

Tablo 3. 1: Kullanılan Ölçeğin Güvenilirlik Analizi Sonucu

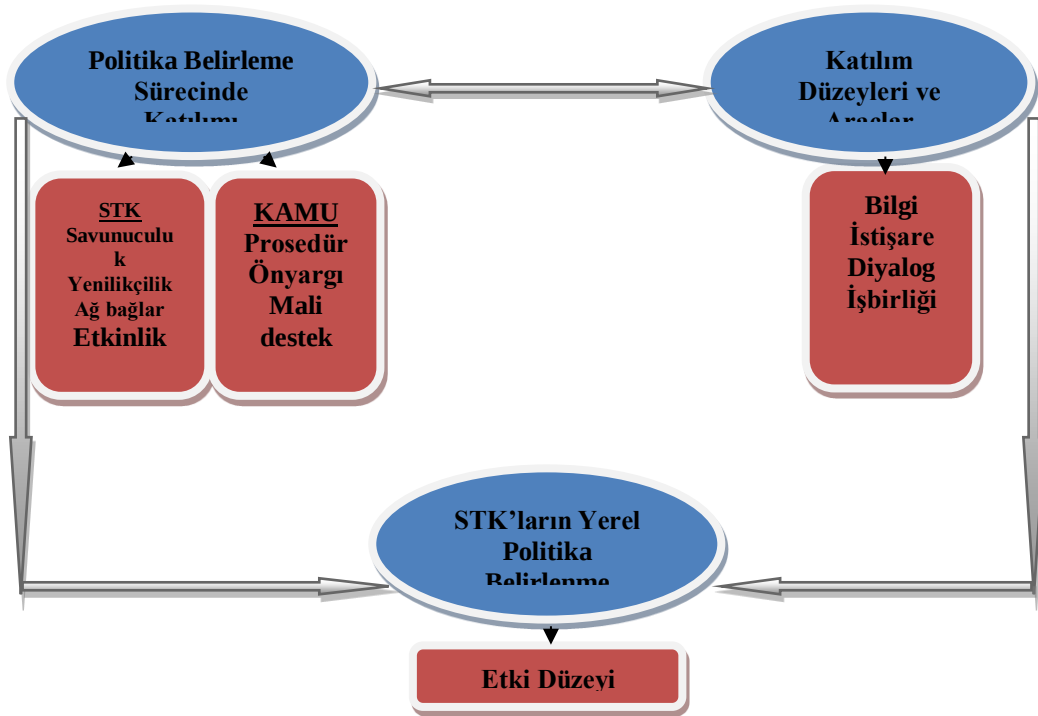
Ölçek	İfade Sayısı	Cronbach's Alpha (α)
Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Kamu Politikası Belirleme Sürecine Etkisi	43	0,934

Tablo 3.1'de görüldüğü üzere kullanılan ölçeğin Cronbach Alfa katsayısının Katılım Düzeyleri ve Katılıma Etki Eden Unsurlar için 0,934 olduğu gözlenmiştir. Bu sonuçta göre ölçeğin yüksek düzeyde (alfa 0,70) güvenilir olduğu görülmektedir.

3.6. Araştırma Modeli ve Hipotezi

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın temelini oluşturan STK'lara ilişkin yerel politika belirleme sürecine katılımı etkileyen unsurlar ve katılım düzeyleri ve araçları ile STK'ların yerel politika belirleme sürecindeki etkileri arasındaki ilişki incelenecektir. Değişkenler arasındaki ilişkileri saptamak için kurulan hipotezler korelasyon analizi ile test edilmiştir. Ayrıca değişkenlerin birbirleriyle uyumu, birbirlerini açıklama güçleri, değişkenlerin ve modelin istatistiksel anlamlılıklarını test etmek için korelasyon analizi ve regresyon analizi çıktılarından faydalanılmıştır. Buradan yola çıkarak araştırma modeli aşağıdaki şekilde açıklanabilir:

Şekil 3. 1: Araştırma Modeli⁶

Modelde bağımsız değişken olarak ele alınan Politika Belirleme Sürecinde Katılımı Etkileyen Unsurlar (STK katkıları: Savunuculuk, Yenilikçilik, Etkinlik, Ağ bağlar; Kamu kurumu sorumlulukları: Prosedür, Önyargı, Mali Destek) ve Katılım Düzeyleri ve Araçları (Bilgi, İstişare, Diyalog, İşbirliği) ile STK'ların yerel politika belirlenme sürecindeki rolleri (Etki Düzeyi) değişkeni arasında doğrudan bir ilişki olup olmadığı saçılma diyagramı ile incelenmiştir. Bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasında doğrusal regresyon analizi tekniği uygulanmıştır. Araştırmada, anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

⁶ Bu model Avrupa Konseyi Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkelerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Yapılan araştırma ile bu model Konya ili düzeyinde analiz edilecektir. Araştırmanın ana hipotezi “*yerel STK’lar yerel kamu politikası belirleme sürecinde etkili değildir*” şeklindedir. Ana hipotez araştırma bulguları kısmında verilen yardımcı hipotezler doğrultusunda sınanmıştır.

3.7. Araştırmada Elde Edilen Bulgular ve Değerlendirme

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle araştırmaya katılanların kişisel ve temsil ettikleri kurumların demografik özelliklerine ilişkin bilgilere yer verilecektir. Ayrıca araştırma hipotezlerinin açıklanmasını sağlayacak analiz sonuçları yer alacaktır.

3.7.1. Örneklemen ve Temsil Ettiği Kurumun Demografik Özellikleri

Araştırma kapsamında ankete katılanların demografik özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 3.2’de gösterilmektedir.

Tablo 3. 2: Örneklemen Demografik Özellikleri

Özellikler	f	%	Özellikler	f	%
Meslek			Yaş		
Devlet memuru	25	22,73	18-25 yaş arası	4	3,64
Kamu sözleşmeli	2	1,82	26-39 yaş arası	32	29,09
Özel sektör işçi	8	7,27	40-49 yaş arası	33	30,00
Kamu işçisi	2	1,82	50-60 yaş arası	29	26,36
Emekli	21	19,09	61 yaş ve üzeri	12	10,91
Öğrenci	2	1,82	Cinsiyet		
Öğretmen	10	9,09	Kadın	11	10,00
Esnaf	2	1,82	Erkek	99	90,00
Kamuda yönetici	2	1,82			
Özel sektör yönetici	12	10,91			
Serbest meslek	20	18,18			
Akademisyen	4	3,64	Eğitim Durumu		
Medeni Durum			Lise	14	12,73
Evli	97	88,18	Üniversite	78	70,91
Bekar	13	11,82	Lisansüstü	18	16,36
Toplam	110	100	Toplam	110	100

Ankete katılan başkan veya üyelerin demografik özellikleri ile ilgili analiz sonuçlarına bakıldığında; katılımcıların %90’nun erkek ve %10’nun kadın olduğu

görülmektedir. Katılımcıların STK üye ve yöneticilerinden oluştuğu göz önüne alındığında kadınların STK'larda çok fazla yer almadığı, erkeklerin baskın olduğu söylenebilir. Yaş açısından baktığımızda katılımcıların yalnızca %3,6'sının 18-25 yaş arasındadır. %29'u 26-39, %30'u 40-49, %26,3'ü 50-60 yaş arası ve %10,9'u 61 yaş ve üzeridir. En düşük kitlenin 18-25 yaş arasında olduğu daha sonra ise 61 yaş ve üzerinin geldiği görülmektedir. Katılımcıların 61 yaş ve üzeri katılımcıların dahi 18-25 yaş üzerinden çoğunlukta olması, STK'larda gençlere çok fazla alan bırakılmadığını veya gençlerin çok fazla istekli olmadığı söylenebilir. Medeni durum açısından bakıldığında %88,1'i evli ve %11,8'i bekardır. Eğitim durumları açısından %12,7'si lise, %70,9'u üniversite ve %16,3'ü lisansüstü mezundur. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun üniversite eğitimi almış olması eğitim düzeyi ile STK'lar arasında bir ilişki olduğunun göstergesidir. Meslekler açısından baktığımızda %22,7 çoğunlukla devlet memuru olduğu daha sonra %19'unun emekli olduğu, %18,1'inin serbest meslek, %10,9'u özel sektörde yönetici ve diğer meslek sahipleridir.

Tablo 3. 3: STK'lara İlişkin Özellikler

Üyesi olduğunuz STK'nın kuruluş türü	f	%
Vakıf	8	7,27
Dernek	79	71,82
Kamu yararına çalışan dernek	12	10,91
Sendika	11	10,00
Üyesi olduğunuz STK'nın kuruluş yılı		
1950-1979 yılları arası	15	13,64
1980-1989 yılları arası	9	8,18
1991-2000 yılları arası	28	25,45
2001-2010 yılları arası	30	27,27
2011 ve sonrası	28	25,45
Üyesi olduğunuz STK'nın üye sayısı		
50'den az	29	26,40
51-100	23	20,90
101-300	21	19,10
301-500	3	2,70
501-1000	12	10,90
1001 ve üzeri	22	20,00
Toplam	110	100

Ankete katılan başkan veya üyelerin temsil ettiği STK'nın demografik özellikleri ile ilgili analiz sonuçlarına bakıldığında; %7,2'nin vakıf, %71,8'nin dernek, %10,9'nun kamu yararına çalışan dernek ve %10'nun sendika olduğu görülmektedir. Bu dağılımın evrendeki dağılım ile paralel bir seyir gösterdiği söylenebilmektedir. STK'ların üye sayısına ilişkin ise %26,4'nün 50'den az, %20,9'nun 51-100, %19,1'nin 101-300, %2,7'sinin 301-500, %10,9'nun 501-1000 ve %20'sinin 1001 ve üzeri üyeye sahip olduğu görülmektedir. Örneklemede en az 301-500 üyeye sahip STK bulunması, genelde STK'ların ya az sayıda ya da çok sayıda olduğu orta büyüklükteki STK'ların çok bulunmadığını göstermektedir.

Kuruluş yılı dağılımlarına bakıldığında, STK'ların %13,6'sının 1950-1979 yılları arasında kurulmuş olduğu görülmektedir. Bu dönemde çok partili yaşama geçiş, siyasal katılımın yaygınlaşmasını da sağlamış ve STK sayısında büyük bir artış meydana gelmiştir. Köyden kente göçün bu dönemde hızlanmış olması da önemli bir etkidir. Ancak 12 Mart ile beraber STK'ların üzerindeki baskı artmış ve 1980 darbesi ile beraber 1980-1989 döneminde kurulan STK'ların sayısında bir azalma yaşanmıştır. Bu dönem kurulan STK'ların oranı %8,1'dir. Ancak tüm dünyadaki gelişmeler Türkiye'yi de etkilemiş ve 1980 sonrası yaşanan liberal eğilimle beraber sivil toplum kuruluşları da yaygınlaşmaya başlamıştır. Tabloya göre örneklemedeki STK'ların %25,4'ü 1991-2000 yılları arasında, %27,2'si 2001-2010 yılları arasında ve %25,4'ü 2011 ve sonrasında kurulmuştur. Türkiye'de sivil alanın yaygınlaşmasının daha çok 1990'lardan sonra olduğu görülmektedir. Bunu tablodan da görebilmekteyiz. 1996 yılında İstanbul'da düzenlenen BM Habitat II konferansı ile ilk kez farklı kesimlerden STK'lar buluşmuş ve STK kavramı kullanılmıştır. 1999 depremi ile beraber yeni bir kırılma noktasıdır. En fazla STK'nın 2001-2010 yılları arasında %27,2 kurulduğu görülmektedir. 2000'li yıllarla beraber Türkiye-AB ilişkilerindeki gelişmeler ve demokratikleşme reformları STK sayısında artış sağlamıştır. 2005 yılından itibaren yapılan yerel yönetimlerde yapılandırma çalışmaları ile beraber yerel yönetimlerin güçlenmesi ile beraber yerel bazdaki STK'lara daha fazla alan açılmış ve var olan STK'larda güçlenerek karar alma mekanizmasına katılmaya başlamışlardır.

Tablo 3. 4: Örgüt içindeki Etkinliklere Karar Verme

Üyesi olduğunuz bu STK'da yürütülecek etkinliklere, projelere ve genel politikalara ilişkin alınacak kararları genellikle kim(ler) belirler?	f	%
Başkan/Yönetim Kurulu	94	85,5
Üyeler	16	14,5
Toplam	110	100

Katılımcıların %85'i üyesi oldukları STK'da yürütülen faaliyetlerin ne olacağına ve alınacak kararlara başkan veya yönetim kurulunun karar verdiğini söylerken; yalnızca %15'i üyelerle beraber karar verildiğini belirtmektedir. Bu durum katılımcı bir kültür geliştirmekle görevli STK'ların kendi içlerinde ne kadar katılımcı ve demokratik yapıya sahip olduğunu sorgulama ihtiyacı hissettirmektedir.

Tablo 3. 5: STK'ların İlgi Duyduğu Politikalar

Kurumca ilgi duyduğunuz politikalar içinde en çok ilgi duyduğunuz ilk üç seçenek nedir?		İlk sırada	İkinci Sırada	Üçüncü Sırada
Altyapı Politikaları	f	15	8	4
	%	55,6	29,6	14,8
Eğitim Politikaları	f	62	11	10
	%	74,7	13,3	12,0
Sosyal Hizmet Politikaları	f	32	23	15
	%	45,7	32,9	21,4
Sağlık ve Refah Politikaları	f	20	13	13
	%	43,5	28,3	28,3
Aile Politikaları	f	11	14	12
	%	29,7	37,8	32,4
Çevre Politikaları	f	9	8	9
	%	34,6	30,8	34,6
Dayanışma-Yardım Politikaları	f	22	18	19
	%	37,3	30,5	32,2
İnsan Hakları Politikaları	f	23	7	9
	%	59,0	17,9	23,1

Örneklemdaki STK'ların birinci derecede %74,7 oranında eğitim politikalarına, %59 oranında insan hakları ile ilgili politikalara, %55,6 oranında da altyapı politikalarına en çok ilgi duydukları görülmektedir. İkinci sırada olarak %37,8'i aile politikalarına %32,9'u sosyal hizmet politikalarına, %30,8'i çevre ve %30,5'i dayanışma ve yardım

politikalarına, üçüncü sırada olarak %34,6'sı çevre, %32,4'ü aile ve %32,2'sinin dayanışma politikalarına ilgi duyduğu görülmektedir. Eğitim politikalarına önemli bir oranda ilgi duyulduğu görülmektedir. Bu durum STK'ların türüyle ilgili olabileceği gibi bu konudaki eksiklikleri gördükleri veya bu konuya daha fazla önem verdikleri için olduğu söylenebilir. Eğitim politikalarının ardından en çok insan hakları politikalarına ilgi duyulduğu görülmektedir. Konya'daki STK'ların özellikle son yıllarda insan hakları ihlallerine karşı gerçekleştirdiği yürüyüşler ve çeşitli durumlar nedeniyle mağdur olanlara ilişkin yaptıkları faaliyetlerin göz önüne alınması bu durumu açıklamaktadır.

Tablo 3. 6: STK'ların Temel Faaliyet Amaçları

Kurumunuzun temel faaliyet amacı olarak benimsediğiniz ilk üç seçenek nedir?		İlk sırada	İkinci Sırada	Üçüncü Sırada
Üyelere bilgi vermek	f	20	6	6
	%	62,5	18,8	18,8
Üyelerin ekonomik çıkarlarını düşünmek	f	8	7	11
	%	30,8	26,9	42,3
Üyelerin yaşam standartlarını yükseltmek, haklarını savunmak	f	23	8	9
	%	57,5	20,0	22,5
Toplumda belirli bir grubun sorunlarını, ihtiyaçlarını ve menfaatlerini savunmak	f	25	15	8
	%	52,1	31,2	16,7
Üyelere Eğitim Vermek	f	21	12	5
	%	55,3	31,6	13,2
Halka hizmet etmek	f	37	20	9
	%	56,1	30,3	13,6
Toplumsal sorunlarla ilgili halkı aydınlatmak	f	20	17	20
	%	35,1	29,8	35,1
Bireylerin sosyal, ekonomik ve siyasal katılımlarını sağlamak	f	19	14	16
	%	38,8	28,6	32,7

Örneklemdaki STK'ların temel faaliyet amaçlarına baktığımızda; ilk sırada faaliyet amacı olarak görülen seçenekler arasında %62,5'luk bir oranla en önemli amaçlarının üyelere bilgi vermek olduğunu, daha sonra ise %57,5 oranında üyelerin yaşam standartlarını yükseltmek ve haklarını savunmak ve %56,1 oranında halka hizmet etmek gelmektedir. Soru tarzının alındığı makalede (Hirai, 2007: 116-7) soruda STK'ların faaliyet amaçlarının üyelere hizmet amacıyla ne gibi çalışmalar yapıldığına ilişkin içsel faaliyetler ve üye olmayanlara ne gibi hizmetlerde bulunulduğuna dair dışsal faaliyetlerde bulunulduğuna ilişkin sorular yer aldığı belirtilmiştir. Buna göre %62,5 oranında STK

birinci derecede temel faaliyet amacını üyelere bilgi vermek olarak görmektedir. Bu sonuçtan hareketle STK'ların kurulmadaki asıl amaçlarının üyelere fayda sağlamak olduğu görülmektedir. Ancak bununla beraber STK'ların %56,1'i birinci derecede benimsedikleri faaliyet olarak halka hizmet etmeyi görmektedirler. Görüldüğü üzere içsel faaliyeti amaçlamanın yanı sıra dışsal faaliyetlerde de bulunmayı hedef edinen çok sayıda STK vardır. Hırai'nin (2007: 117) çalışmasında da analiz sonuçlarının bu yönde çıktığı görülmüştür.

Tablo 3. 7: STK'ların Yerel Yönetimlerle İlişki Kurma Sebepleri

Kurumunuzun yerel yönetimlere en fazla başvurduğu neden ilk üç seçenek nedir?		İlk sırada	İkinci Sırada	Üçüncü Sırada
İzin alınması durumunda	f	35	16	18
	%	50,7	23,2	26,1
Hukuki zorunluluk gereği	f	34	9	10
	%	64,2	17,0	18,9
Mali yardım istenmesi halinde	f	12	6	14
	%	37,5	18,8	43,8
Destek sağlamak amacıyla	f	30	26	8
	%	46,9	40,6	12,5
Denetlenme durumunda	f	8	9	19
	%	22,2	25,0	52,8
İstişarede bulunmak amacıyla	f	29	14	15
	%	50,0	24,1	25,9

Tablo 3.7'de görüldüğü üzere örneklemdaki STK'ların yerel yönetimlere birinci sırada olarak en fazla başvurduğu neden %64,2 oranında hukuki zorunluluk gereği olmaktadır. Bu durumu ise izin alınması durumunda (%50,7) ve istişarede bulunmak amacıyla (%50) seçenekleri izlemektedir. Tablo yerel yönetimlerle STK'ların ilişkilerini kabaca göstermektedir. Buna göre STK'lar öncelikle hukuki zorunluluk nedeniyle mecburen yerel yönetimlere başvurmakta iken bunun yanında istişarede bulunmak ve destek sağlamak amacıyla da başvurabilmektedirler. Mali yardım istenmesi ve denetlenme durumunda ise daha az başvuru yapıldığı görülmektedir.

Tablo 3. 8: Türkiye’de STK’ların İşlevleri

Sizce, Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının işlevi nedir?	f	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Toplumsal uzlaşmaya katkıda bulunmaktadır	21	26,2	26,2
Toplumsal muhalefetin sesini dile getirmektedir	8	10,0	36,2
Her ikisini de sağlamaktadır	25	31,2	67,5
Her ikisini de sağlayamamaktadır	26	32,5	100

Tablo 3.8 katılımcıların Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının işlevlerini açıklayan bir soruya seçenekler arasından verdikleri cevapları göstermektedir. Sonuçlara göre %32,5 geçerli oranda bir çoğunlukla ne toplumsal uzlaşmaya katkıda bulundukları ne de toplumsal muhalefetin sesini dile getirdikleri görülürken, her ikisini de sağlayabildikleri görüşü de yakın bir oranla (%31,2) en çok ikinci düşünülen seçenek olmuştur. Örneklemdaki STK temsilcilerinin Türkiye’deki STK’ların işlevlerinin toplumsal muhalefetin sesini dile getirmek olduğu görüşü ise en az (%10) oranında kalmakta, toplumsal uzlaşmaya katkıda bulunduğu görüşü %26,2 oranında bulunmaktadır.

Tablo 3. 9: Türkiye’de Yerel Düzeydeki STK’ların Durumu

Türkiye’de yerel düzeyde güçlü ve etkili bir “sivil toplum”un var olduğunu düşünüyor musunuz?	Sayı	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	16	20,8	20,8
Hayır	28	36,4	57,1
Yeni yeni gelişmekte	33	42,9	100

Tablo 3.9’da katılımcılara Türkiye’de yerel düzeyde güçlü ve etkili bir sivil toplumun var olup olmadığı sorulmuş ve %42,9’luk bir oranla en çok yeni yeni gelişmekte cevabı dile getirilmiştir. Yerel düzeyde etkili bir sivil toplumun olmadığını düşünenlerin oranı %36,4 iken; var olduğunu düşünenler %20,8’te kalmaktadır. Buna göre örneklemdaki STK temsilcileri yerel düzeyde etkili bir sivil toplum olmadığını ancak yeni yeni gelişmekte olduğunu düşünmektedirler.

Tablo 3. 10: Türkiye’de Yerel Yönetimlerin STK’lara Bakış Açısı

Sizce Türkiye’de yerel yönetimler STK’ları yeteri kadar önemsiyor mu?	f	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet, önemsiyorlar	13	16,7	16,7
Hayır, önemsemiyorlar	65	83,3	100

Tablo 3.10’a göre büyük bir çoğunlukla katılımcıların %83,3’ü Türkiye’deki yerel yönetimlerin STK’ları yeteri kadar önemsemediklerini düşünmektedir. Bununla beraber %16,7’si önemsedğini söylemektedir. Katılımcıların örneklemdaki her STK’dan bir kişi olduğu göz önüne alındığında %83,3 oranda yerel yönetimlerin STK’ları önemsemediğinin düşünülmesi önemli bir orandır. Bu durumu her ne kadar STK’ların uzmanlık bilgilerinden yararlanmak ve bir nevi halkın görüşlerini temsil ettiği için alınan kararlara ortak olmasının yönetimin meşruiyeti arttıracak görüşü kabul edilse de; yerel yönetimler karar alma sürecini yavaşlatacağı ve alanlarını kısıtlayacağı düşünceleriyle STK’larla işbirliği yapmaya yanaşmadıkları söylenebilir. Bu nedenle STK’ların karar verme sürecini arttıracak yasal prosedürlerin artırılması bir yana, mevcut yasal düzenlemelerde belirtilen katılım mekanizmalarının bile aktif olarak kullanılamamakta, STK’lar ise önemsenmediklerini düşünmektedirler.

Tablo 3. 11: Türkiye’de Yerel Yönetimlerin STK’ları Önemseme Nedenleri

Cevabınız “Evet” ise, Sizce Türkiye’de yerel yönetimlerin STK’ları önemseme nedeni aşağıdakilerden hangisidir?	f	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Fikrim yok	4	3,6	9,8
STK'ları kendilerine yardımcı kuruluşlar olarak görmeleri	10	9,1	34,1
Siyasi kaygılardan dolayı zorunlu olarak önemsemeleri	17	15,5	75,6
STK'ların barındırdığı insan gücünün muhalefet yapmasını engelleyebilmek için	10	9,1	100

Tablo 3.11’de görülen ve bir önceki “Sizce Türkiye’de yerel yönetimler STK’ları önemsiyor mu?” sorusuna “Evet, önemsiyorlar” şeklinde cevap verenler, “Sizce Türkiye’de yerel yönetimlerin STK’ları önemseme nedeni hangisi olabilir?” sorusu yöneltmiş ve seçenekler sunulmuştur. En fazla işaretlenen seçenek %15,5 geçerli yüzde ile “Siyasi kaygılarından dolayı zorunlu olarak önemsemeleri” seçeneğidir. Katılımcıların çoğunluğu yerel yönetimlerin siyasi kaygılardan dolayı zorunlu olarak STK’ları önemsediklerini belirtmektedir.

Tablo 3. 12: Türkiye’de Yerel Yönetimlerin STK’ları Önemsememe Nedenleri

Cevabınız hayır ise, Sizce Türkiye’de yerel yönetimlerin STK’ları önemsememe nedeni aşağıdakilerden hangileri olabilir?	f	%	Kümülatif Yüzde
Fikrim yok	3	4.3	4,3
Muhalefetten ve eleştiriden hoşlanmamaları	22	3.9	36,2
STK’ların güven verici olmamaları	4	5.8	42
Kendilerine yakın bulmadıkları STK’ları dışlamaları	39	56.5	98,6
Diğer	1	1.4	100

Tablo 3.12’de görülen ve bir önceki “Sizce Türkiye’de yerel yönetimler STK’ları önemsiyor mu?” sorusuna “Hayır, önemsemiyorlar” şeklinde cevap verenler, “Sizce Türkiye’de yerel yönetimlerin STK’ları önemsememe nedeni hangisi olabilir?” sorusu yöneltilmiş ve seçenekler sunulmuştur. Katılımcıların yarısından fazlası (%56.5) bu soruya “Kendilerine yakın bulmadıkları STK’ları dışlamaları” şeklindeki ifadeyi işaretlemişlerdir. Yani katılımcıların çoğu yerel yönetimlerin STK’lar arasında ayırım yaptığını ve kendilerine yakın bulmadıklarını önemsemediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 3. 13: Türkiye’de STK’ların Yapılanmasına İlişkin Mevcut Yasalar

Sizce mevcut yasalar STK’ların kuruluş ve etkinliklerini yeteri kadar güvence altına alacak biçimde düzenlenmiş mi?	f	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	22	28,2	28,2
Hayır	56	71,8	100

Tablo 3.13’e göre katılımcılardan bu soruya yanıt verenlerin büyük bir çoğunluğu (%71,8) mevcut yasaların STK’ların kuruluş ve etkinliklerini yeteri kadar güvence altına alamadığını belirtmekte iken, %28,2’si mevcut yasal düzenlemelerin yeterli olduğunu belirtmektedir. Katılımcıların yine büyük bir çoğunlukla kendi kuruluşlarından hareketle daha bağımsız bir şekilde etkinlik yapacak düzeyde yasal bir mevzuatın olmadığını ileri sürdükleri söylenebilir.

Tablo 3. 14: “Devlet” Kavramının Yaptığı Çağrışımlar

“Devlet” kavramı, sizde ne gibi çağrışımlar, hisler uyandırıyor? İlk üç seçeneği sıralayınız.		İlk sırada	İkinci Sırada	Üçüncü Sırada
Güven	f	51	4	1
	%	91,1	7,1	1,8
Korku	f	7	9	17
	%	21,2	27,3	51,5
Saygı	f	13	28	15
	%	23,2	50,0	26,8
Zorunlu İtaat	f	18	12	14
	%	40,9	27,3	31,8
Sevgi	f	10	10	19
	%	25,6	25,6	48,7
Baskı	f	10	16	8
	%	29,4	47,1	23,5

Tablo 3.14’de katılımcılara sorulan devlet kavramının ne gibi çağrışımlar uyandırdığı sorusuna verilen yanıtlar görülmektedir. Buna göre devlet kavramı denilince birinci akla gelen çağrışımın %91.1’lik büyük bir oranla “güven” cevabı verilmiştir. Güven cevabını (%40,9) ile zorunlu itaat ve (%29,4) ile baskı cevapları izlemektedir. İkinci sırada ise ilk olarak “Saygı” (%50) uyandırdığı, daha sonra (%47,1) oranında baskı ve /%27,3) korku ve zorunlu itaat uyandırdığı görüşleri hakimdir. Üçüncü sırada ilk olarak “Korku” uyandırdığı görüşleri mevcuttur. Bununla beraber ilk uyandırdığı hislerde ikinci sırada zorunlu itaat gelirken ikinci uyandırdığı histe ikinci sırada baskı ve üçüncü sırada ikinci olarak sevgi gelmektedir.

Tablo 3. 15: Türkiye’de STK’ların Önündeki Engeller

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının güçlü ve etkili olmasının önündeki başlıca engeller nelerdir? İlk üç seçeneği sıralayınız.		İlk sırada	İkinci Sırada	Üçüncü Sırada
Resmi Kurumların Sivil Toplum Kuruluşları’nı tam Olarak muhatap almamaları	f	35	11	12
	%	60,3	19,0	20,7
STK’ların yeterli donanım ve uzmanlığa sahip olmaması	f	24	23	11
	%	41,4	39,7	19,0
Kültürel ve toplumsal yapımızdan kaynaklı sorunlar	f	16	13	13
	%	38,1	31,0	31,0
STK’ların faaliyetlerini sürdürebilecek yeterli kaynaklara sahip olmaması	f	23	18	8
	%	46,9	36,7	16,3
Birlikte hareket etme kültürünün gelişmemesi	f	24	14	20
	%	41,4	24,1	34,5

Akşit (2003) çalışmasında “Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının güçlü ve etkili olmasının önündeki başlıca engeller nelerdir?” sorusu ile sivil toplum aktörlerince tespit edilen sorunları buluşturmayı hedeflemektedir. Cevaplar aynı hedef doğrultusunda analiz edildiğinde; katılımcı STK’ların yarıdan fazlasının (%60,3) resmi kurumların STK’ları muhatap almamaları cevabını vermeleri, STK’ların önemsenmediğini ve görüşlerinin alınmadığını düşündüklerini göstermektedir. Bu durum alan araştırması esnasında da gözlemlenmiş, anket esnasında yapılan görüşmelerde katılımcılar yerel yönetimlerin STK’ları toplantılara ya da düzenlenen etkinliklere davet edilmedikleri yönünde şikayette bulunmuşlardır. Bu durum STK’ların teoride var olan ancak pratikte uygulanamayan sözde katılım mekanizmalarının işleyişine katılmalarının STK’ların katılım için davet beklmeleri nedeniyle de işleyemediği şeklinde yorumlanabilir.

STK’ların faaliyetlerini sürdürebilecek yeterli kaynaklara sahip olmamaları (%46,9) tespit edilen ikinci sorundur. Genel olarak STK’ların özellikle dernek ve sendikaların neredeyse tek sabit gelir kaynakları üye aidatlarıdır. Bu durum üye sayılarının kısıtlı olması nedeniyle özellikle yerel STK’lar için daha büyük bir sorundur. Yine alan araştırması esnasında çoğu STK ofisinin kullanılmadığı, muhtemelen kısıtlı bütçe nedeniyle sekreter vb. ofis çalışanları çalıştırılmadığı ve çoğu STK’nın ofis yerinin kira gideri düşük olan yerlerde tutulmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir. Bu etken STK’ların yeterli donanım ve uzmanlığa sahip olmamaları ile de örtüşmektedir. Zaten bu maddenin de % 41,4 oranıyla üçüncü nedenlerden biri olduğu görülmektedir. Eşit oranda bulunan

diğer neden olarak ise birlikte hareket etme kültürünün gelişmemiş olması gösterilmektedir.

Tablo 3. 16: STK'ları Kamu Kurumlarından Farklı Kılan Unsurlar

Sizce sivil toplum kuruluşlarını kamu kurumlarından farklı kılan en önemli unsurlar nelerdir? İlk üç seçeneği sıralayınız.		İlk sırada	İkinci Sırada	Üçüncü Sırada
Gönüllülük	f	63	6	4
	%	86,3	8,2	5,5
Esneklik	f	5	11	4
	%	25,0	55,0	20,0
Bağımsızlık	f	16	26	9
	%	31,4	51,0	17,6
Hiyerarşik olmama	f	5	9	9
	%	21,7	39,1	39,1
Eleştirel olması	f	11	9	13
	%	33,3	27,3	39,4
Yenilikçilik	f	11	6	11
	%	39,3	21,4	39,3
Yaptırım gücünün olmaması	f	7	12	10
	%	24,1	41,4	34,5
Şeffaflık	f	9	5	12
	%	34,6	19,2	46,2

Tablo 3.16'da katılımcılara sorulan STK'ları kamu kurumlarından farklı kılan en önemli unsurlar sorusuna verilen yanıtlar görülmektedir. Buna göre katılımcıların %86,3'ü gibi büyük bir çoğunluğu birinci sırada en önemli unsur olarak gönüllülük unsurunu görmektedirler. İkinci olarak söylenen özellik %39,3 oranında yenilikçiliktir. Üçüncü olarak söylenen unsur ise şeffaflıktır (%34,6).

3.7.2. Araştırmada Elde Edilen Bulgular ve Değerlendirme

Çalışmanın bu bölümünde modelde belirtilen katılım düzeyleri, STK'ların ve kamu kurumlarının sorumlulukları, etki düzeylerine ilişkin ifadeler ve ayrıca bazı genel ifadelerle ilişkin cevapların ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır. İlgili sonuçlar şu şekilde özetlenmiştir:

Tablo 3. 17: Farklı Katılım Düzeyleri Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

	Sivil Toplum Kuruluşlarının Politika Belirleme Sürecine Farklı Katılım Düzeylerine İlişkin İfadeler	Ort.	St. Sapma
BİL1:	Kamu yetkilileri politika süreci ile ilgili bilgileri tüm ilgili tarafların erişebileceği biçimde doğru ve zamanında ulaştırmaktadır.	2,62	1,25
BİL2	Önemli belgelere kapsamlı erişim sağlayacak ve toplumsal olayların duyurulacağı web sitemizi aktif olarak kullanıyoruz.	3,56	1,23
İST1	Kent Konseyi toplantılarına düzenli olarak katılıyoruz.	2,22	1,24
İST2	Belediye Meclisi toplantılarına düzenli olarak katılıyoruz.	2,06	1,15
İST3	Sosyal hizmetler ve yıllık bütçenin yönetilmesi konularında uzmanlık alanımızla ilgili komisyon toplantılarına düzenli olarak katılıyor katkıda bulunuyoruz.	2,31	1,22
İST4	Katılım sürecinin genel olarak yerel yönetimler tarafından tek yönlü olarak başlatıldığını düşünüyorum.	3,27	1,31
İST5	Yerel yönetimler kuruluşumuzu politika oluşumlarından haberdar ederek görüş ve önerilerimizi isterler.	2,26	1,30
İST6	Katıldığımız toplantılarda etkin bir şekilde kendimizi ifade edebiliyoruz.	3,17	1,33
DİY1	Farklı grupların hassasiyetlerini ve çıkarlarını tespit etmek, yorumlamak amacıyla ilgili paydaşlarla oturumlar ve halka açık forumlar düzenliyoruz.	2,86	1,19
DİY2	Yerel yönetimlerle kuruluşumuz arasında diyalogu belirleyecek net mekanizmalar bulunmaktadır.	2,32	1,22
DİY3	Politik stratejilerin özünü belirlemek üzere yerel yönetimlerle düzenli toplantılarda bulunuyoruz.	2,28	1,18
DİY4	Kuruluş olarak toplumu ilgilendiren ortak bir menfaat için politika önerisinde bulunuruz.	3,28	1,37
İŞB1	Savunduğumuz esaslar doğrultusunda farkındalığı arttırmak üzere yerel yönetimlerle kampanyalar ve lobi faaliyetleri düzenliyoruz.	3,45	1,15
İŞB2	Kuruluş olarak yerel politika belirleme sürecine yeterli düzeyde katılıyoruz.	2,64	1,30
İŞB3	Politika belirleme sürecinin her aşamasında kuruluşumuzla sorumluluk paylaşıldığını düşünüyorum.	2,31	1,21
İŞB4	Kuruluşumuzda politika tercihleri hakkında tavsiyelerde bulunmak üzere sabit ya da geçici uzman grubu olarak çalışma grubu ya da komitesi oluşturulur.	2,59	1,20

Not: (i) n=110 (ii) Ölçekte 1=Kesinlikle Katılmıyorum ve 5= Kesinlikle Katılıyorum anlamındadır. (iii) Friedman çift yönlü Anova testine göre($\chi^2= 486,587$; $p<0,001$) sonuçlar istatistiksel bakımdan anlamlıdır.

Tablo 3.17'ye göre STK'ların yerel yönetimlerin istişare kanallarını çok kullanmadıkları görülmektedir. Kent konseyi toplantılarına katılım (2,22), komisyon toplantılarına katılım (2,31) olmadığı belirtilmekle beraber belediye meclisi toplantılarına katılım (2,06) neredeyse “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğine yakındır. Yasal

düzenlemelerde yerel yönetimlerin STK’larla “ortak çalışma ve işbirliği yapabileceği” yönündeki ifadeye göre STK’lar danışma organı olarak başvurulabilecek bir organ olarak görünmektedir. Ancak gerek yerel yönetimlerin güçlerinin bölüşülmesini istemedikleri için STK’ları bu süreçten uzak tutma çabaları, gerek STK’ların yerel yönetimlerden davet beklmeleri, çağırmadıkları için gitmemeleri gibi nedenlerle var olan kent konseyi vb. katılım mekanizmaları yalnızca teoride kalmakta, uygulamada görülememektedir.

Katılımcıların bilgi, diyalog, işbirliği gibi diğer katılım düzeylerine ilişkin olarak da cevaplarının genel olarak “kısmen katılıyorum” seyrinde olduğu görülmektedir. Bu durum STK’ların kurumlarına ya da yerel yönetimlere karşı çekinceli bir tavırla cevap vermiş olabileceğini de göstermektedir. En yüksek katılınan ifadenin 3,56’lık bir oranla web sitesinin aktif kullanılmasına ilişkin ifade olduğu görülmektedir. Daha sonra farkındalığı arttırmak üzere kampanyalar ve lobi faaliyetleri düzeltilmesi ifadesine katılım (3,45) önemli bir orandadır. Toplumunu ilgilendiren ortak bir menfaat için kuruluş olarak politika önerisinde bulunulmasına ilişkin ifade 3,28 düzeyindedir. Ancak daha sonra sorulan ve etki düzeyi değişkeni içerisinde yer alan “Şu ana kadar bulunduğumuz politika önerileri dikkate alındı ve uygulamaya geçildi” ifadesine katılım 2,58 de kalmaktadır. Bu durum STK’ların belirli bir oranda politika önerisinde bulunduklarını ancak yerel yönetimlerin bu önerileri dikkate almadığını göstermektedir. Sonuçlarda diğer bir dikkat çeken ifade ise politika belirleme sürecinin her aşamasında STK ile sorumluluk paylaşıldığını düşünüyorum ifadesidir. Bu ifadeye katılım 2,31 oranında düşük bir düzeydedir.

Tablo 3. 18: STK Katkıları Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

SAV1	Toplumda belirli bir grubun sorunlarını, çıkarlarını, ihtiyaçlarını ve görüşlerini gündeme getiririz.	3,25	1,36
SAV2	Yasalarda ya da politika belirleyen diğer belgelerde, araçlarda, tedbirlerde henüz ele alınmamış bir kamu menfaatini gündeme getiririz.	3,31	1,10
YNÇ1	Kuruluş olarak gündemdeki bir sorunu anlayabilmek için araştırma yapıyor ve çözüm önerisi getiriyoruz.	3,72	1,22
YNÇ2	Toplumsal ihtiyaçlara ve sorunlara yönelik yenilikçi girişimler, yeni çözümler, yaklaşımlar oluştururuz.	3,75	1,17
AĞB	Diğer STK’lar ile düzenli ilişkilerimiz bulunmaktadır.	3,36	1,20
ETN1	Politika belirleme sürecindeki etkinliğimizi arttırmak için çaba gösteriyoruz.	2,84	1,32
ETN2	Kuruluşumuz politika belirleme sürecinde etkili olabilmek adına belirli aralıklarla toplantılar düzenlemektedir.	3,13	1,28

Katılımcılar üyesi oldukları STK'ların, bir takım toplumsal sorunları çözmek için yenilikçi girişimlerde bulunduklarına ilişkin sorulara “katılıyorum” düzeyine yakın (3,72; 3,75) cevap vermişlerdir. STK'ların savunuculuk faaliyetleri yaptığına dair ifadelere de aynı şekilde “kısmen katılıyorum” düzeyinde cevap verdikleri görülmektedir. Başka STK'larla düzenli ilişkilerinin “kısmen” bulunduğunu belirtmektedirler. En az katılım oranları ise “etkinlik” değişkenine ait ifadelerdedir. “Politika belirleme sürecindeki etkinliğimizi arttırmak için çaba gösteriyoruz.” İfadesi 2,84 oranında “kısmen katılmıyorum” cevabına yakın bir düzeydedir. Katılımcılar STK'larının etkinliklerini arttırmak için çok fazla çaba harcamadıklarına inanmaktadırlar.

Tablo 3. 19: Yerel Yönetim Sorumlulukları Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

PSR1	Yerel politika belirleme sürecine katılımımız için açık, net, şeffaf erişilebilir prosedürler vardır.	2,95	1,29
PSR2	Yerel yönetimlerle işbirliği yapmamızı teşvik eden yasal hükümler yeterlidir.	2,38	1,13
ÖNY1	Yerel yönetimlere karşı ön yargımız bulunmaktadır.	2,58	1,28
ÖNY2	Yerel yönetimlerin kuruluşumuza karşı ön yargısı bulunmaktadır.	3,19	1,49
ÖNY3	Yerel yönetimlerle birbirimize karşı olan önyargımız katılımı olumsuz etkilemektedir.	3,18	1,38
ÖNY4	Yerel yönetimlerin kuruluşumuza muamelesi ile diğer STK'lara muamelesi arasında bir fark yoktur.	2,19	1,29
MDS	Kuruluşumuzun aktif katılımını sağlamak için mali destek verilmektedir.	2,36	1,38

Katılımcıların bir STK'nın yöneticisi veya üyesi olduğu göz önüne alındığında STK sorumluluklarına ilişkin ifadelere verilen cevapların ortalaması kamu kurumlarının sorumluluklarının yerine getirildiğine ilişkin ifadelerin ortalamasından yüksek olması normaldir. Katılımcıların kendi açılarından bakarak cevap verdiği düşünülebilir. STK temsilcileri kamu kurumlarının sorumluluklarını yerine getirdiklerine çoğunlukla “katılmıyorum” düzeyinde cevap vermişlerdir. “Kısmen katılıyorum” cevapları ise olumsuz ifadelere düşmektedir.

Tablo 3. 20: STK Etki Düzeyleri Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

ED1	Şu ana kadar bulunduğumuz politika önerileri dikkate alındı ve uygulamaya geçildi.	2,58	1,12
ED2	Diyaloglar neticesinde ortak tavsiye kararı ya da strateji üzerinde yerel yönetimlerle mutabık kalırız.	2,77	1,29
ED3	Kuruluş olarak yerel politika belirleme sürecinde etkili olmaktayız.	2,55	1,07
ED4	Amaçlarımızı gerçekleştirebilme konusunda aktif rol oynamaktayız.	2,82	1,18

Tablo 3.20 STK'ların yerel politika belirleme sürecinde etkide bulunup bulunmadıklarına yönelik algılarını ölçmeye yönelik sorulan ifadeler verilerin ortalamalarını göstermektedir. Ortalamalar “katılmıyorum” düzeyinde seyretmektedir. STK'lar yerel politika oluşum sürecinde etkilerinin bulunmadığını düşünmektedirler.

Tablo 3. 21: STK'ların Politika Belirleme Sürecine Etkilerine İlişkin Genel İfadelerin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

STK'ların üye sayıları ile politika belirleme sürecindeki etkileri arasında doğrudan bir ilişki vardır.	3,21	1,34
Kuruluşumuz gönüllü ve aktif üye sayısını arttırmak için yeterli düzeyde çalışmalar yapmaktadır.	3,39	1,24
Kurum olarak mali kaynaklarımız faaliyetlerimizi gerçekleştirmek için yeterli düzeydedir.	2,57	1,30
STK'ların örgüt yapısının güçlenmesi politika belirleme sürecindeki etkilerini arttıracaktır.	3,81	1,31
Yerel yönetimler ve STK'ların birlikte yürüttüğü projeler genellikle hizmet odaklı ve yerel yönetimlerin sırtından yük alan aktiviteler içermektedir.	3,11	1,24
STK'ların mali gücüne paralel olarak politika belirleme sürecindeki etkileri artmaktadır.	3,48	1,36
Yerel yönetimlerin aldığı kararların meşruiyetini sağlaması için politika belirleme sürecine STK katılımı gereklidir.	3,58	1,54
Yerel yönetimlerin STK'lara karşı tutumunda olumlu bir değişim vardır.	2,77	1,28
Kamu-STK işbirliğine yönelik yasal düzenlemelere zorunluluk getirilmesi katılımı arttıracaktır.	3,52	1,28

Tablo 3.21’de STK'ların yerel politika oluşum sürecinde etkisine ilişkin verilen genel ifadeler verilerin ortalamaları yer almaktadır. Buna göre en çok katılan ifade” STK'ların örgüt yapısının politika belirleme sürecindeki etkisini arttıracığı” ifadesidir. Örgütlerin kendi içerisindeki katılımcı yapısı politika belirleme sürecine katılımı da etkileyecektir.

Genel olarak verilen ifadelerin ortalamalarına bakıldığında “kısmen katılıyorum” düzeyinde seyrettiği görülmektedir. Bu da STK üye ve yöneticilerinin çekinceli bir yaklaşımla cevap vermiş olabileceğini göstermektedir.

3.7.2.1. Korelasyon ve Regresyon Analizi

Aralık ve rasyo seviyesinde ölçülmüş iki değişken arasındaki ilişkiyi veya bağımlılığın şiddetini ölçmeye yönelik teknik korelasyon analizi olarak adlandırılmaktadır. Korelasyon analizinin sonunda hesaplanan korelasyon katsayısı r ile gösterilmektedir. R değeri -1 ile +1 arasında değerler almaktadır. Katsayının +1 olması iki değişken arasında çok iyi bir ilişki olduğunu göstertmektedir. -1 iken ise yine çok iyi bir ilişki olduğunu ancak ilişkinin ters yönlü olduğunu göstermektedir. Katsayının 0 olması ise iki değişken arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir (Altunışık vd., 2012: 228). Değişkenlerin birbirleriyle uyumu, birbirlerini açıklama güçleri, değişkenlerin ve modelin istatistiksel anlamlılıklarını test etmek için korelasyon analizi ve regresyon analizi çıktılarından faydalanılmıştır.

Bağımsız değişken olarak ele alınan Politika Belirleme Sürecinde Katılımı Etkileyen Unsurlar (STK katkıları: Savunuculuk, Yenilikçilik, Ağ bağlar, Etkinlik; Kamu kurumu sorumlulukları: Prosedür, Önyargı, Mali Destek) ve Katılım Düzeyleri ve Araçları (Bilgi, İstişare, Diyalog, İşbirliği) ile STK’ların yerel politika belirlenme sürecindeki rolleri (Etki Düzeyi) değişkeni arasında doğrudan bir ilişki olup olmadığı saçılma diyagramı ile incelenmiştir. Bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasında doğrusal regresyon analizi tekniği uygulanmıştır. Araştırmada, anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

H₀: Politika Belirleme Sürecine Katılımı Etkileyen Unsurlar ve Katılım Düzeyleri ve Araçları Boyutları STK’ların Politika Belirleme Sürecindeki Etkisi Değişkenini açıklamada istatistiksel olarak anlamlı değildir.

H₁: Politika Belirleme Sürecine Katılımı Etkileyen Unsurlar ve Katılım Düzeyleri ve Araçları Boyutları STK’ların Politika Belirleme Sürecindeki Etkisi Değişkenini açıklamada istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 3. 22: Katılımı Etkileyen Unsurlar ve Katılım Düzeyleri ve Araçları ile STK'ların Rollerı Arasında Korelasyon Analizi

		Bilgi	İstişare	Diyalog	İşbirliği	Savunuculuk	Yenilikçilik	Ağ bağlar	Etkinlik	Prosedür	Önyargı	Mali Destek	Etki Düzeyi
Bilgi	PearsonCorrelation	1											
İstişar	PearsonCorrelation	0,472**	1										
Diyal	PearsonCorrelation	0,674**	0,683**	1									
İşbirli	PearsonCorrelation	0,564**	0,570**	0,705**	1								
Savunl	PearsonCorrelation	0,411**	0,159	0,296*	0,480**	1							
Yenili	PearsonCorrelation	0,551**	0,202	0,508**	0,634**	0,682**	1						
Ağba	PearsonCorrelation	0,536**	0,310*	0,531**	0,511**	0,491**	0,647**	1					
Etkinl	PearsonCorrelation	0,407**	0,316**	0,430**	0,726**	0,616**	0,689**	0,569**	1				
Prose	PearsonCorrelation	0,674**	0,516**	0,722**	0,529**	0,322**	0,430**	0,432**	0,312**	1			
Önyar	PearsonCorrelation	0,045	-0,005	0,053	0,273*	0,09	0,286*	0,013	0,320**	-0,139	1		
Mali													
Destek	PearsonCorrelation	0,164	0,422**	0,392**	0,382**	0,013	0,13	0,212	0,306**	0,302**	0,025	1	
Etki	PearsonCorrelation	0,686**	0,641**	0,815**	0,695**	0,328**	0,457**	0,468**	0,388**	0,760**	-0,002	0,242*	1

Not: *p<.05, **p<.01.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde STK'lara ilişkin politika belirleme sürecine katılımı etkileyen unsurlar ve katılım düzeyleri ve araçları bağımsız değişkenleri ve politika belirleme sürecindeki rolleri arasında pozitif ve negatif anlamlı ilişkinin varlığı tespit edilmiştir.

Değişkenler arasındaki ilişki düzeyi, korelasyon katsayısının 0 ile 0,25 arasında olması durumunda zayıf; 0,50-0,69 arasında olması durumunda orta; 0,70-0,89 arasında olması durumunda kuvvetli ve 0,90 ile 1 arasında olması durumunda çok kuvvetli şeklinde yorumlanabilir (Ural ve Kılıç, 2005: 220).

Buna göre STK'ların politika belirleme sürecine etki düzeyi ile bilgi, istişare, diyalog, işbirliği katılım düzeyleri ve yenilikçilik, savunuculuk, ağ bağlar, etkinlik, prosedür, önyargı, mali destek gibi iç unsurlar arasında korelasyon vardır. Analiz sonuçlarına göre tüm katılım düzeyleri ile etki düzeyi arasında dereceleri farklı olmakla beraber anlamlı bir ilişki vardır. Buna göre;

- Bilgi değişkeni ile etki düzeyi arasında 0,686 oranında kuvvetliye yakın bir ilişki vardır, istişare 0,641 oranında orta seviyede etki düzeyinde rol oynamaktadır.

İşbirliği 0,695 oranında kuvvetli sayılabilecek bir ilişki vardır. Katılım düzeyleri arasında en çok diyalog ile etki düzeyi arasında ilişki görülmektedir. Bu ilişki 0,815 oranında ve kuvvetlidir. Katılım düzeylerinin katılımın yoğunluğuna göre adlandırıldığı ve en yoğun katılımın işbirliği düzeyinde olduğu ele alındığında, buna paralel olarak en fazla etkinin işbirliği düzeyinde olması beklenirken diyalog düzeyinde çıkması, işbirliği düzeyindeki kanalların yeterince iyi uygulanamadığını ve hatta işbirliği kanallarının yetersiz olduğu için katılımın diyalog düzeyinde kaldığı söylenebilir.

- Diğer bileşenlerden prosedür ile etki düzeyi arasında 0,760 oranında kuvvetli bir ilişki olduğu görülmektedir. Buradan yasal prosedürlerin ve katılım için gerekli prosedürlerin etki düzeyini belirlemede önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Önyargı değişkeni ile etki düzeyi arasında ise -0,002 oranında negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre “STK ve yerel yönetimler arasındaki önyargı arttıkça etki düzeyi azalmaktadır” yorumu yapılabilmektedir.
- Diğer değişkenlerden yenilikçilik (0,457) ve ağ bağların (0,468) oranında orta derecede yakın bir seviyede etki düzeyiyle ilişki bulunmaktadır. Savunuculuk (0,328), etkinlik (0,388) ve mali destek (0,242) ile etki düzeyi arasında ise zayıf bir ilişki bulunmaktadır.
- Bileşenlerin çoğunun birbirleriyle anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Dikkat çekici olan ilişkilere baktığımızda; işbirliği ile etkinlik arasında 0,726 oranında pozitif yönlü ve kuvvetli bir ilişki olduğu görülmektedir. STK’ların politika belirleme sürecinde etkili olmak adına yaptığı tüm çalışmalar, yerel yönetimlerle olan ilişkisinde kuvvetli derecede etkilidir.
- Savunuculuk ile yenilikçilik arasında 0,682 oranında orta derecede, yine savunuculuk ile etkinlik arasında 0,616 oranında orta derecede bir ilişki bulunduğu görülmektedir.
- Yenilikçilik değişkeninin tüm katılım düzeyleri ile orta derecede ilişkisi bulunmaktadır. Buradan STK’ların yenilikçi girişimlerde bulunması ile katılımı arasında önemli bir bağ vardır sonucuna ulaşılabilir. Yenilikçiliğin STK sorumlulukları bileşenleriyle de önemli derecede anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Buna göre savunuculuk (0,682) oranında ve etkinlik (0,689) oranında kuvvetliye yakın bir ilişkisi vardır. Ağ bağlar ile 0,647 oranında orta derecede ilişkisi bulunmaktadır. Ağ bağlar değişkeninde sorulan ifadeden yola

ıkararak diğerk STK'lar ile ilişki içerisinde olan STK'ların birbirlerinden öğrendikleri bilgi doğrultusunda yenilikçi girişimlerde bulunmaları arasında ilişki olduğu söylenebilir. Kamu kurumu sorumlulukları ile ise önemli derecede anlamlı bir ilişkisi bulunamamıştır. Prosedür ile 0,430 oranında zayıf ancak ortaya yakın düzeyde diğerk değişkenlere kıyasla daha anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Prosedürlerin açık olması STK'ların yenilikçi girişimlerini arttıracaktır. Ancak prosedürler beraber önyargı, mali destek gibi diğerk kamu kurumu sorumlulukları ile STK'ların yenilikçi girişimleri arasında doğrudan kuvvetli bir bağ olmadığı söylenebilir. Bu durum STK'ların yenilikçi girişimlerinin kamu kurumlarının yapacaklarından çok fazla etkilenmediğini, bağımsız kendi çabalarıyla daha çok ilişkili olduğunu göstermektedir.

- Etkinlik ile STK sorumlulukları bileşenleri (savunuculuk 0,616; yenilikçilik 0,689; ağ bağlar 0,569) arasında orta derecede ilişki bulunmaktadır. Yine kamu kurumu sorumlulukları ile zayıf ilişki bulunmaktadır. Yenilikçilik değişkeninde olduğu gibi etkinlik değişkeninde de STK'ların etken olmasının kamu kurumlarının yapmaları gereken ile ilişkisinden ziyade kendi sorumluluklarıyla alakalı olduğu söylenebilir.
- Son olarak prosedür ile önyargı arasında -0,139 oranında negatif yönde ters bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre yasal prosedürlerin ve katılım prosedürleri arttıa ve şeffaşlaştıa, STK'lar ile yerel yönetimler arasındaki önyargının azalacağı yorumu yapılabilir.

Politika belirleme sürecine katılımı etkileyen unsurlara ve katılım düzeyleri ve araçlarına yapılacak her bir birimlik iyileştirme STK'ların yerel politika belirleme süreci üzerinde pozitif bir artış sağlayacaktır. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin ne düzeyde olduğunu ölçmek için yapılan korelasyon analizi aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

Tablo 3. 23: Katılımı Etkileyen Unsurlar ve Katılım Düzeyleri ve Araçları ile STK'ların Rollerini Arasında Anova Tablosu

Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi (df)	Kareler Ortalaması	F	p
Regresyon	451,056	11	41,005	16,607	0,00
Artık	103,703	42	2,469		
Toplam	554,759	53			
a:Bağımsız Değişkenler: (Sabit), Bilgi, İstişare, Diyalog, İşbirliği, Savunuculuk, Yenilikçilik, Ağ bağlar, Etkinlik, Prosedür, Önyargı, Mali destek					
b:Bağımlı Değişken: Etki düzeyi					

Yukarıdaki ANOVA tablosu incelendiğinde F değeri 16,607 ve p değeri 0,00 olduğundan H_1 hipotezinin kabulüne karar verilir. Buna göre oluşturulan regresyon modeli genelde istatistiksel olarak anlamlıdır. Yani STK'ların politika belirleme sürecindeki etkileri değişkenini bilgi, istişare, diyalog, işbirliği, savunuculuk, yenilikçilik, ağ bağlar, etkinlik, prosedür, önyargı, mali destek değişkenlerinden en az biri ile tahmin etmek istatistiksel olarak mümkündür.

Tablo 3. 24: Regresyon Katsayıları

Model	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p
	B	Std. Hata	Beta		
(Sabit)	-1,079	1,198		-0,901	0,373
Bilgi	0,982	0,431	0,268	2,276	0,028
İstişare	0,025	0,078	0,032	0,323	0,748
Diyalog	0,344	0,159	0,294	2,164	0,036
İşbirliği	0,334	0,143	0,303	2,332	0,025
Savunuculuk	0,185	0,194	0,095	0,955	0,345
Ağ bağlar	-0,598	0,277	-0,297	-2,159	0,037
Etkinlik	0,002	0,275	0,001	0,009	0,993
Yenilikçilik	0,045	0,218	0,024	0,206	0,838
Önyargı	0,733	0,217	0,373	3,38	0,002
Prosedür	0,033	0,082	0,033	0,396	0,694
Mali destek	-0,247	0,217	-0,104	-1,138	0,261

Yukarıdaki tablo incelendiğinde STK'ların politika belirleme sürecindeki etkilerinde istişare, savunuculuk, etkinlik, yenilikçilik, prosedür, mali destek değişkenleri p değerleri 0,05'den büyük olduğu için istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bunun dışındaki bilgi,

diyalog, işbirliği, ağ bağlar, önyargı değişkenleri etki düzeyi değişkenini açıklamada p değerleri 0,05’den küçük olduğu için istatistiksel olarak anlamlıdır.

Etki düzeyi = -1,079 + 0,982 Bilgi + 0,344 Diyalog + 0,334 İşbirliği – 0,598 Ağ bağlar + 0,733 Önyargı + 0,025 İstişare + 0,185 Savunuculuk +0,002 Etkinlik +0,045 Yenilikçilik + 0,033 Prosedür – 0,247 Mali Destek

Buna göre, bilgi değişkenindeki bir birimlik değişiminin, etki düzeyi üzerinde 0,982 birimlik pozitif yönlü bir değişime; diyalog değişkenindeki bir birimlik değişiminin, etki düzeyi üzerinde 0,344 birimlik pozitif yönlü bir değişime; işbirliği değişkenindeki bir birimlik değişiminin, etki düzeyi üzerinde 0,334 birimlik pozitif yönlü bir değişime; ağ bağlar değişkenindeki bir birimlik değişiminin, etki düzeyi üzerinde -0,598 birimlik negatif yönlü bir değişime; önyargı değişkenindeki bir birimlik değişiminin, etki düzeyi üzerinde 0,733 birimlik pozitif yönlü bir değişime; istişare değişkenindeki bir birimlik değişiminin, etki düzeyi üzerinde 0,025 birimlik pozitif yönlü bir değişime; savunuculuk değişkenindeki bir birimlik değişiminin, etki düzeyi üzerinde 0,185 birimlik pozitif yönlü bir değişime; etkinlik değişkenindeki bir birimlik değişiminin, etki düzeyi üzerinde 0,002 birimlik pozitif yönlü bir değişime; yenilikçilik değişkenindeki bir birimlik değişiminin, etki düzeyi üzerinde 0,045 birimlik pozitif yönlü bir değişime; prosedür değişkenindeki bir birimlik değişiminin, etki düzeyi üzerinde 0,033 birimlik pozitif yönlü bir değişime; mali destek değişkenindeki bir birimlik değişiminin, etki düzeyi üzerinde -0,247 birimlik negatif yönlü bir değişime katkı sağlayacağı görülmektedir.

Tablo 3. 25: Regresyon Modeli Özeti

R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Std. Hata
0,902	0,813	0,764	1,57134

Yukarıdaki tablo incelendiğinde R ve R² değerleri modelin açıklayıcılık gücünü göstermektedir. Yapılan regresyon analizi sonucunda Politika belirleme sürecine katılımı etkileyen unsurlar ve katılım düzeyleri ve araçları boyutlarının STK’ların politika belirleme sürecindeki etkisi değişkenini açıklama oranı % 81,3 olarak bulunmuştur.

3.7.2.2. Fark Testleri

İkiden fazla grubun karşılaştırılmasında, aralarında herhangi bir anlamlı farkın olup olmadığının tespit edilmesinde ve eğer fark varsa bu farkın hangi grup ya da gruplardan

kaynaklandığı konusunda bilgi veren analiz türüne one-way ANOVA testi denilmektedir (Altunışık, 2012:200). Çalışmanın bu kısmında anketin başında yer alan kurumsal demografik bilgiler ile etki düzeyi, katılım düzeyleri ve politika belirleme sürecine katılımı etkileyen unsurlar ilişkin alt bileşenler arasında anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir ve analiz sonucunda anlamlı fark olanlar alınmıştır.

3'ten daha fazla kategorisi olan "STK kuruluş yılları" bağımsız değişken; etki düzeyi ve katılım düzeyine ilişkin sorular bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Yine 3'ten fazla kategorisi olan "STK türlerine" ilişkin sorular bağımsız değişken, politika belirleme sürecine katılımı etkileyen unsurlar bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Ele alınan unsurlar arasında gruplara göre bağımlı değişkendeki ortalamalar arasında fark olup olmadığı test edilmiştir.

- STK'ların kuruluş yılları ile etki düzeyi arasında,
- STK'ların kuruluş yılları ile katılım düzeyleri arasında,
- STK'ların türleri ile önyargı değişkeni arasında

İstatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı analiz edilmiş ve bu farklılıklar şu şekilde özetlenmiştir:

H0: STK'ların kuruluş yılları değişkenine göre, Etki Düzeyi Ölçeği maddelerine katılım değerlerinin ortalamaları eşit değildir.

H1: STK'ların kuruluş yılları değişkenine göre, Etki Düzeyi Ölçeği maddelerine katılım değerlerinin ortalamaları eşittir.

Tablo 3. 26: STK'ların Kuruluş Yıllarına Göre Etki Düzeyi Algısı Anova Testi

	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arasında	112,393	4	28,098	3,114	0,021
Gruplar İçerisinde	568,42	63	9,023		
Toplam	680,813	67			

Kuruluş yılları bağımsız değişkeni ile etki düzeyi bağımlı değişkeni arasında ($p:0,021 < 0,05$) olduğu için anlamlı bir farklılık söz konusudur. Aşağıdaki tablo söz konusu anlamlılığın hangi yıllara ait olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. 27: STK’ların Kuruluş Yıllarına Göre Etki Düzeyi Algısı Scheffe Testi

STK Kuruluş Yılı (i)	STK Kuruluş Yılı (j)	Ortalama Farklılık (i-j)	Sig.
1991-2000	1950-1979	3,88068*	0,026
	1980-1989	2,02083	0,72
	2001-2010	1,68015	0,582
	2011 ve sonrası	1,02679	0,914

Tablo 3.27, STK’ların yerel politika belirlenme sürecindeki etki düzeylerine ilişkin ifadeler verilen cevapların STK’ların kuruluş yıllarına göre dağılımına ilişkin oneway Anova testi sonuçlarını göstermektedir. Tabloya göre etki düzeyi ölçeği ifadelerinden 1950-1979 ile 1991-2000 yılları arasında ($p:0,026 < 0,05$) olduğu için kuruluş yıllarına göre anlamlı farklılık söz konusudur. Bu yıllar dışında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Etki düzeyine yönelik cevap ortalamalarının yıllara göre dağılımı şöyledir.

Tablo 3. 28: Kuruluş Yıllarına Göre Bağımlı Değişkenler (Scheffe)

STK Kuruluş Yılı	N	1
1950-1979	11	6,1818
1980-1989	6	8,0417
2001-2010	17	8,3824
2011 ve sonrası	14	9,0357
1991-2000	20	10,0625

Tablo-‘ya bakıldığında STK’ların politika belirleme sürecinde etki düzeyi en yüksek 1991-2000 yılları arasında kurulan STK’lar iken, en düşük 1950-1979 yılları arasında kurulan STK’lardır. Bu durumun Türkiye’de sivil toplum alanında yaşanan gelişmelerin özellikle 1990’lardan sonra olmasıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Bu dönemde açılan STK’ların 2000’lerden sonra açılan STK’lara oranla daha eski oldukları için kurumsallaştıkları düşünülebilir. Bununla beraber 1950-1979 ve 1980-1989 döneminde sivil toplum için uygun bir zemin olmayışı bu dönem kurulan STK’ların 1990’larda kurulanlara göre daha kuruluş zeminlerinin daha zayıf olmuş olabileceği düşünülebilir.

STK'ların kuruluş yıllarına göre Katılım Düzeyi Ölçeği kısmına verilen yanıtlar bakımından farklılık olup olmadığı analiz edilmiş buna göre bulunan farklılıklar şu şekilde özetlenmiştir.

H0: STK'ların kuruluş yılları değişkenine göre, Katılım Düzeyi Ölçeği maddelerine katılım değerlerinin ortalamaları eşit değildir.

H1: STK'ların kuruluş yılları değişkenine göre, Katılım Düzeyi Ölçeği maddelerine katılım değerlerinin ortalamaları eşittir.

Tablo 3. 29: STK'ların Kuruluş Yıllarına Göre Katılım Düzeyi Algısı Anova Testi

		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig.
BİLGİ	Gruplar Arasında	7,157	4	1,789	2,561	0,045
	Gruplar İçerisinde	51,697	74	0,699		
	Toplam	58,854	78			

Tablo 3.29, STK'ların yerel politika belirlenme sürecindeki katılım düzeylerine ilişkin ifadeler verilen cevapların STK'ların kuruluş yıllarına göre dağılımına ilişkin onewayAnova testi sonuçlarını göstermektedir. Tabloya göre katılım düzeyi ölçeğindeki bilgi, istişare, diyalog ve işbirliği değişkenleri açısından kuruluş yılları arasında farklılıklar mevcuttur. Ancak farklılıkların yüksek derecede olmadığı sadece bilgi değişkenine ait ifadeler verilen cevapların kuruluş yıllarına göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkardığı görülmektedir. Buna göre kuruluş yılları bağımsız değişkeni ile bilgi düzeyi bağımlı değişkeni arasında ($p:0,045 < 0,05$) olduğu için anlamlı bir farklılık söz konusudur. Aşağıdaki tablo söz konusu anlamlılığın hangi yıllara ait olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. 30: Kuruluş Yıllarına Göre Bilgi Düzeyinde Katılım Anova Testi (Scheffe)

STK Kuruluş Yılı	N	1
1950-1979	12	2,625
1980-1989	7	2,8571
2011 ve sonrası	18	2,9722
1991-2000	23	3,3261
2001-2010	19	3,4737

Tablo-ya bakıldığında bilgi düzeyinde katılım en yüksek 2001-2010 yılları arasında kurulan STK'larda iken, en düşük 1950-1979 yılları arasında kurulan STK'lardır. Bilgi teknolojilerinin sürekli gelişimine bağlı olarak bilgilendirme sürecine katılımın da gittikçe

artacağı düşünülebilir. Ancak bu durumda 2011 ve sonrası STK'ların daha etkin katılım gösterilebileceği düşünülse de, yeni kuruldukları için 2001-2010 ve 1991-2000 yılında kurulanlara göre etkin katılım gösteremedikleri söylenebilir.

STK'ların türlerine göre Politika Belirleme Sürecine Etki Eden Unsurlar Ölçeği kısmına verilen yanıtlar bakımından farklılık olup olmadığı analiz edilmiş ve Önyargı değişkeni dışındaki değişkenlerde türlere göre bir anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Önyargı değişkenine ilişkin bulunan farklılıklar aşağıda verilmiştir.

H0: STK'ların kuruluş türleri değişkenine göre, Önyargı Değişkeni maddelerine katılım değerlerinin ortalamaları eşit değildir.

H1: STK'ların kuruluş türleri değişkenine göre, Önyargı Değişkeni maddelerine katılım değerlerinin ortalamaları eşittir.

Tablo 3. 31: STK'ların Kuruluş Türlerine Göre Önyargı Algısı Anova Testi

	Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig
Gruplar Arasında	85,546	3	28,515	2,919	0,041
Gruplar İçerisinde	635,026	65	9,77		
Toplam	720,572	68			

Kuruluş türleri bağımsız değişkeni ile önyargı bağımlı değişkeni arasında ($p:0,041 < 0,05$) olduğu için anlamlı bir farklılık söz konusudur. Aşağıdaki tablo söz konusu anlamlılığın hangi türlere ait olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. 32: STK'ların Kuruluş Türlerine Göre Önyargı Algısı Scheffe Testi

STK Kuruluş Türü	N	1
Vakıf	5	8,35
Dernek	46	9,0326
Kamu Yararına Çalışan Dernek	9	11,25
Sendika	9	11,6667

Tablo- STK'ların kuruluş türlerine göre yerel yönetimlerle olan ilişkilerde karşılıklı önyargı algısını ortalamalarını ölçmektedir. Buna göre diğer STK türlerine göre en çok sendikalar yerel yönetimlerle STK'lar arasında önyargı bulunduğunu düşünmektedir. Önyargının varlığı konusunda en az olduğunu düşünen kuruluşlar ise vakıflardır. Vakıflar, belirli amaçlar doğrultusunda kurulan mal toplulukları olduğu için özellikle ekonomik

anlamda bir sıkıntı yaşamamakta, yerel yönetimlerden bir beklentisi olmamakta faaliyetlerini daha rahat gerçekleştirebilmektedir. Ancak sendikalar ve dernekler mali durumları daha çok üye aidatları ve bağışlarla yürüten kuruluşlar olduğu için yerel yönetimlerle daha çok ilişkiye girdiği ve bu nedenle beklentilerinin daha yüksek olduğu ve önyargılı olunabileceğini düşündükleri söylenebilir. Ayrıca yine sendikaların siyasi duruşlarının daha fazla olması nedeniyle de önyargılı davranışların oluşabileceğini düşündükleri söylenebilir.

Tablo 3. 33: Araştırma Bulgularının Özeti

Hipotez	Analiz Yöntemi	Sonuç	Açıklama
STK'ların yerel karar alma süreçlerine katılımlarına ilişkin prosedür eksikliği ile yerel politika belirleme sürecindeki etkileri arasında pozitif bir ilişki vardır.	Korelasyon Analizi	Kabul	“Prosedür” bağımsız değişkeni ile “etki düzeyi” bağımlı değişkeni arasında pozitif yönlü ve orta derecede (0,760) ilişki vardır.
Yerel yönetimlerle STK'lar arasında önyargı bulunması ile STK'ların yerel politika belirleme sürecinde etkili olmaları arasında negatif bir ilişki vardır.	Korelasyon Analizi	Kabul	“Önyargı” bağımsız değişkeni ile “etki düzeyi” bağımlı değişkeni arasında negatif yönlü ve zayıf derecede (0,002) ilişki vardır.
STK'ların yerel karar alma süreçlerine katılımlarına ilişkin bilgi kanallarının kullanılması ile yerel politika belirleme sürecindeki etkileri arasında pozitif bir ilişki vardır.	Korelasyon Analizi	Kabul	“Bilgi” bağımsız değişkeni ile “etki düzeyi” bağımlı değişkeni arasında pozitif yönlü ve orta derecede (0,686) ilişki vardır.
STK'ların yerel karar alma süreçlerine katılımlarına ilişkin istişare kanallarının kullanılması ile yerel politika belirleme sürecindeki etkileri arasında negatif bir ilişki vardır.	Korelasyon Analizi	Kabul	“İstişare” bağımsız değişkeni ile “etki düzeyi” bağımlı değişkeni arasında pozitif yönlü ve orta derecede (0,641) ilişki vardır.
STK'ların yerel karar alma süreçlerine katılımlarına ilişkin diyalog kanallarının kullanılması ile yerel politika belirleme sürecindeki etkileri arasında negatif bir ilişki vardır.	Korelasyon Analizi	Kabul	“Diyalog” bağımsız değişkeni ile “etki düzeyi” bağımlı değişkeni arasında pozitif yönlü ve kuvvetli derecede (0,815) ilişki vardır.
STK'ların yerel karar alma	Korelasyon	Kabul	“İşbirliği” bağımsız değişkeni ile “etki

süreçlerine katılımlarına ilişkin işbirliği kanallarının kullanılması ile yerel politika belirleme sürecindeki etkileri arasında negatif bir ilişki vardır.	Analizi		düzeyi” bağımlı değişkeni arasında pozitif yönlü ve orta derecede (0,695) ilişki vardır.
STK’ların yerel politika belirleme sürecine ilişkin etkinlik faaliyetleri yürütmeleri ile yerel politika belirleme sürecinde işbirliği düzeyinde katılım sağlamaları arasında pozitif bir ilişki vardır.	Korelasyon Analizi	Kabul	“Etkinlik” bağımlı değişkeni ile “işbirliği” bağımlı değişkeni arasında pozitif yönlü ve kuvvetli derecede (0,726) ilişki vardır.
STK’ların yenilikçi girişimlerde bulunması ile savunuculuk faaliyetleri yürütmeleri arasında pozitif bir ilişki vardır.	Korelasyon Analizi	Kabul	“Yenilikçi girişimler” bağımlı değişkeni ile “savunuculuk” bağımlı değişkeni arasında pozitif yönlü ve orta derecede (0,682) ilişki vardır.
STK’ların savunuculuk faaliyetleri yürütmesi ile yerel politika belirleme sürecine ilişkin etkinlik faaliyetleri yürütmeleri arasında pozitif bir ilişki vardır.	Korelasyon Analizi	Kabul	“Savunuculuk” bağımlı değişkeni ile “etkinlik” bağımlı değişkeni arasında pozitif yönlü ve orta derecede (0,616) ilişki vardır.
STK’ların yenilikçi girişimlerde bulunması ile yerel politika belirleme sürecine ilişkin etkinlik faaliyetleri yürütmeleri arasında pozitif bir ilişki vardır.	Korelasyon Analizi	Kabul	“Yenilikçi girişimler” bağımlı değişkeni ile “etkinlik” bağımlı değişkeni arasında pozitif yönlü ve orta derecede (0,689) ilişki vardır.
STK’ların diğer STK’lar ile düzenli ilişkilerde bulunması ile yenilikçi girişimlerde bulunması arasında pozitif bir ilişki vardır.	Korelasyon Analizi	Kabul	“Ağ bağlar” bağımlı değişkeni ile “yenilikçi girişimler” bağımlı değişkeni arasında pozitif yönlü ve orta derecede (0,647) ilişki vardır.
STK’ların diğer STK’lar ile düzenli ilişkilerde bulunması ile politika belirleme sürecine ilişkin etkinlik faaliyetleri yürütmeleri arasında pozitif bir ilişki vardır.	Korelasyon Analizi	Kabul	“Ağ bağlar” bağımlı değişkeni ile “etkinlik” bağımlı değişkeni arasında pozitif yönlü ve orta derecede (0,569) ilişki vardır.
STK’ların yerel karar alma süreçlerine katılımlarına ilişkin prosedür eksikliği ile yerel yönetimlerle STK’lar arasında önyargı bulunması arasında negatif	Korelasyon Analizi	Kabul	“Prosedür” bağımlı değişkeni ile “önyargı” bağımlı değişkeni arasında negatif yönlü ve zayıf derecede (-0,139) ilişki vardır.

bir ilişki vardır.			
STK'ların yerel karar alma süreçlerine katılımlarına ilişkin bilgi kanallarının kullanılması ile STK'ların yenilikçi girişimlerde bulunması arasında negatif bir ilişki vardır.	Korelasyon Analizi	Kabul	“Bilgi” bağımlı değişkeni ile “yenilikçi girişimler” bağımlı değişkeni arasında pozitif yönlü ve orta derecede (0,551) ilişki vardır.
STK'ların yerel karar alma süreçlerine katılımlarına ilişkin diyalog kanallarının kullanılması ile STK'ların yenilikçi girişimlerde bulunması arasında negatif bir ilişki vardır.	Korelasyon Analizi	Kabul	“Diyalog” bağımlı değişkeni ile “yenilikçi girişimler” bağımlı değişkeni arasında pozitif yönlü ve orta derecede (0,508) ilişki vardır.
STK'ların yerel karar alma süreçlerine katılımlarına ilişkin işbirliği kanallarının kullanılması ile STK'ların yenilikçi girişimlerde bulunması arasında negatif bir ilişki vardır.	Korelasyon Analizi	Kabul	“İşbirliği” bağımlı değişkeni ile “yenilikçi girişimler” bağımlı değişkeni arasında pozitif yönlü ve orta derecede (0,634) ilişki vardır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Yapılan çalışma ile STK'ların yerel politika belirleme sürecinde etkili olup olmadığı, STK'ların ve kamu kurumlarının hangi işlevlerinin bu etkiyi ne yönde ve ne düzeyde etkilediği, STK'ların yerel katılım mekanizmalarını ne düzeyde kullandığını araştırılmıştır. Bu amaçla öncelikle literatür taraması yapılmış, çalışmanın birinci bölümünde sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları kavramları, ikinci bölümünde kamu politika oluşum sürecine katılım ele alınmıştır. Bu kavramlar arasındaki ilişkilerin pratikteki yansımalarını görmek amacıyla ise anket uygulaması yapılmış ve bu uygulamanın sonuçları çalışmanın üçüncü bölümünde yer almaktadır. Çalışmaya ilişkin sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- Analizler sonucunda katılımcıların %90'nun erkek ve %10'nun kadın olduğu görülmektedir. Katılımcıların STK üye ve yöneticilerinden oluştuğu göz önüne alındığında erkek egemen bir STK profili ortaya çıkmaktadır. Yaş açısından baktığımızda ise katılımcılar arasında en düşük kitlenin 18-25 yaş arasında olduğu görülmektedir. Bu durum STK'larda gençlere çok fazla yer verilmediğini veya gençlerin çok fazla istekli olmadığını göstermektedir.
- Katılımcıların %85'i üyesi oldukları STK'da yürütülen faaliyetlerin ne olacağına ve alınacak kararlara başkan veya yönetim kurulunun karar verdiğini söylerken; yalnızca %15'i üyelerle beraber karar verildiğini belirtmektedir. Bu durum örgüt içi katılımın ne kadar var olduğunu sorgulanır kılmaktadır. Yönetici kadronun bu duruma neden olabileceği düşünülmekle birlikte üyelerinde istekli davranmaması nedenler arasında gösterilebilir.
- Temel faaliyet amaçları açısından STK'lara bakıldığında ilk sıralarda üyelere bilgi vermek ve yaşam standartlarını yükseltmek, haklarını korumak gibi üyelere ilişkin faaliyetlerin yer aldığını, halka hizmet etmenin daha sonra geldiğini görüyoruz. Bu durum STK'ların temel kuruluş amaçlarının üyelerine fayda sağlamak olduğunu toplumsal fayda odaklı çalışmanın daha sonraki hedef olduğunu göstermektedir.
- STK'lar yerel yönetimlerin kendilerini yeteri kadar önemsemediklerini düşünmektedir. Önemsememe nedeni olarak ise kendilerine yakın bulmadıkları STK'ları dışladıklarını belirtmişlerdir. Önemsediğini düşünenlerin çoğunluğu ise siyasi kaygılardan dolayı zorunlu olarak önemsediğini düşünmektedirler. Yerel yönetimlerin karar alma sürecini yavaşlatacağı ve alanlarını kısıtlayacağı

düşünceleriyle STK'larla işbirliği yapmaya yanaşmadıkları söylenebilir. Yasal prosedürler gereği zorunlu olarak kurdukları katılım mekanizmalarının ise hem yerel yönetimlerin isteksizliği hem de STK'ların isteksizliği ve özel davet beklemesi gibi nedenlerle aktif olarak işletilememektedir.

- STK'lar, Türkiye'de STK'ların güçlü ve etkili olmasının önündeki başlıca engelleri ise resmi kurumların STK'ları muhatap almamaları, STK'ların faaliyetlerini sürdürebilecek yeterli kaynaklara ve donanım ve uzmanlığa sahip olmamaları ve birlikte hareket etme kültürünün gelişmemiş olması olarak görmektedirler. Alan araştırması esnasında da anket yapılan görüşmelerde katılımcılar yerel yönetimlerin STK'ları toplantılara ya da düzenlenen etkinliklere davet edilmedikleri yönünde şikayette bulundukları not edilmiştir. Özellikle dernek ve sendikaların neredeyse tek sabit gelir kaynakları üye aidatlarıdır. Bu durum STK'ların istedikleri faaliyetleri gerçekleştirememesi ve kurumsallaşamaması gibi sorunlara neden olmaktadır.
- STK'ların yerel yönetimlerin sunduğu istişare kanallarını çok kullanmadıkları görülmektedir. Kent konseyi toplantılarına katılım, komisyon toplantılarına katılım “katılmıyorum” seviyesinde iken belediye meclisi toplantılarına katılım neredeyse “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğine yakındır. Yasal düzenlemelerde yerel yönetimlerin STK'larla “ortak çalışma ve işbirliği yapabileceği” yönündeki ifadeye göre STK'lar danışma organı olarak başvurulabilecek bir organ olarak görülmektedir. Ancak gerek yerel yönetimlerin güçlerinin bölüşülmesini istemedikleri için STK'ları bu süreçten uzak tutma çabaları, gerek STK'ların yerel yönetimlerden davet beklemeleri, çağırmadıkları için gitmemeleri gibi nedenlerle var olan kent konseyi vb. katılım mekanizmaları yalnızca teoride kalmakta, uygulamada etkin bir şekilde kullanılamamaktadır.
- STK'lar toplumu ilgilendiren ortak bir menfaat için kuruluş olarak politika önerisinde bulunduklarına ilişkin ifadeye kısmen katıldıklarını belirtmişlerdir. Ancak daha sonra sorulan ve etki düzeyi değişkeni içerisinde yer alan “Şu ana kadar bulunduğumuz politika önerileri dikkate alındı ve uygulamaya geçildi” ifadesine katılım ise katılmıyorum seviyesinde çıkmıştır. Bu durum STK'ların belirli bir oranda politika önerisinde bulunduklarını ancak yerel yönetimlerin bu önerileri dikkate almadığını göstermektedir. Sonuçlarda diğer bir dikkat çeken ifade ise politika belirleme sürecinin her aşamasında yerel yönetimlerin STK'larla sorumluluk paylaşıldığına ilişkin ifadeye verilen yanıtların katılmıyorum

seviyesinde kalmasıdır. Bununla beraber katılımcıların STK'larının politika belirleme sürecindeki etkinliklerini arttırmak için çok fazla çaba harcamadıklarını ifadeleri STK'ların da sorumluluk üstlenmekte pasif rol aldıklarını göstermektedir.

- Genel olarak STK'ların politika belirleme sürecine etkilerine ilişkin verilen ifadelerin ortalamalarına bakıldığında “kısmen katılıyorum” düzeyinde seyrettiği görülmektedir. Bu da STK üye ve yöneticilerinin çekinceli bir yaklaşımla cevap vermiş olabileceğini göstermektedir. Çekinceli yaklaşımların nedeni ise devletten duydukları korku ve kendilerini yeterince bağımsız hissetmemeleri olabilir.
- Politika Belirleme Sürecine katılımı etkileyen unsurlar ve katılım düzeyleri ve araçları ile STK'ların politika belirleme sürecindeki rolleri arasında yapılan korelasyon analizi sonucu tüm katılım düzey ve araçlarının etki düzeyi üzerinde önemli bir etkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca politika belirleme sürecine katılımı etkileyen unsurlar (savunuculuk, yenilikçi girişimler, etkinlik, ağ bağlar, prosedür, önyargı, mali destek) ile etki düzeyi arasında farklı düzeylerde ilişkiler mevcuttur. Aynı şekilde alt bileşenlerin de kendi aralarında ilişkileri olduğu görülmektedir.
- Elde edilen bulgular dahilinde prosedürler ve etki düzeyi arasında kuvvetli bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu durum yasal prosedürlerin ve katılım için gerekli prosedürlerin etki düzeyini belirlemede önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Diğer bir bulguya göre ise STK ve yerel yönetimler arasındaki önyargı arttıkça etki düzeyi azalmaktadır. Ayrıca STK'ların politika belirleme sürecinde etkili olmak adına yaptığı tüm çalışmaların, yerel yönetimlerle olan ilişkisinde kuvvetli olduğu görülmektedir.
- Yenilikçilik değişkeni tüm katılım düzeyleri ile orta derecede ilişkisi bulunmaktadır. Buradan STK'ların yenilikçi girişimlerde bulunması ile katılımı arasında önemli bir bağ olduğu sonucuna ulaşılabilir.
- Son olarak prosedür ile önyargı arasında -0,139 oranında negatif yönde ters bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre katılıma ilişkin açık ve net prosedürler oldukça STK'lar ile yerel yönetimler arasındaki önyargının azalacağı yorumu yapılabilir.
- STK'ların politika belirleme sürecinde etki düzeyi en yüksek 1991-2000 yılları arasında kurulan STK'lar iken, en düşük 1950-1979 yılları arasında kurulan STK'lardır. Bu durumun Türkiye'de sivil toplum alanında yaşanan gelişmelerin özellikle 1990'lardan sonra olmasıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Bu dönemde

açılan STK'ların 2000'lerden sonra açılan STK'lara oranla daha eski oldukları için kurumsallaştıkları düşünülebilir. Bununla beraber 1950-1979 ve 1980-1989 döneminde sivil toplum için uygun bir zemin olmayışı bu dönem kurulan STK'ların 1990'larda kurulanlara göre daha kuruluş zeminlerinin daha zayıf olmuş olabileceği düşünülebilir.

Yapılan bu analizler sonucunda oluşturulan yardımcı hipotezler kabul edilmiştir. Bu ilişki aynı zamanda yapılan regresyon analizi neticesinde de doğrulanmıştır. Buna göre Politika Belirleme Sürecine Katılımı Etkileyen Unsurlar ve Katılım Düzeyleri ve Araçları Boyutları STK'ların Politika Belirleme Sürecindeki Etkisi Değişkenini açıklamada istatistiksel olarak anlamlıdır. F değeri 16,607 ve p değeri 0,00 olması belirtilen bağımsız ve bağımlı değişkenler arasında kurulan ilişkinin anlamlı olduğunu göstermektedir.

Yapılan analizler sonucunda tüm katılım düzey ve araçlarının etki düzeyi üzerinde önemli bir etkisi olduğu görülmektedir. Ancak STK'lar çeşitli katılım düzeylerindeki katılım araçlarını yeterince kullanmadıklarını belirtmektedirler. STK'ların yerel politika belirleme sürecinde etkide bulunup bulunmadıklarına yönelik algılarını ölçmeye yönelik sorulan ifadeler verilecek cevapların ortalamaları "katılmıyorum" düzeyinde seyretmektedir. Bu durum yerel STK'ların yerel politika oluşum sürecinde etkilerinin bulunmadığını ifade ettiğimiz ana hipotezimizi desteklemektedir.

Bu sonuçlar ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

- Araştırma sonuçlarından hareketle STK'ların politika belirleme sürecine katılımına ilişkin iki taraflı sorunlar olduğu görülmektedir. STK'lar kendisini devletten uzak tutarak "İşime karışmasın yeter" anlayışını sürdürürken; yerel yönetimler STK'ları önemsememekle bu tutumu sürdürmektedir.
- Bu duruma mani olarak daha etkin bir katılım için öncelikle devletin STK'ların politika belirleme sürecine katılımına yönelik yasal düzenlemeleri ve yeni katılım mekanizmalarını sağlaması gerekmektedir. STK'ların uzmanlık alanına göre ilgili politika yapımında yerel yönetimlerin STK'ların fikirlerini alabileceği mekanizmalar oluşturulmalıdır. Katılıma ilişkin prosedürler açık, net ve şeffaf olmalıdır. Var olan yasal düzenlemelerde STK'lar danışma rolünde bulunmaktadır. Bu durum STK'ları görüşlerinin dikkate alınmadığını düşünmeye sevk etmektedir.

- Yerel yönetimlerin STK'lara, STK'ların yerel yönetimlere ve diğer kamu kurumlarına karşı önyargılı tutumuna son verilmeli; yerel yönetimler STK'lar arasında ayrımcılık yapmamalı, tüm STK'lara eşit muamele etmelidir.
- STK'ların katılım mekanizmalarına davet beklediği görülmektedir. Katılım mekanizmalarına ilişkin yerel yönetimlerin ilk adım atması gerekmektedir. STK'lar ilgili forum, toplantı vb. etkinliklere davet edilmeli, görüşleri dikkate alınmalıdır. Bununla beraber katılım iki yönlü olmalı, STK'ların da istediği zaman başvurarak görüşlerini ifade edebileceği mekanizmalar kurulmalıdır.
- STK'ların var olan katılım mekanizmalarını kullanmadıkları görülmektedir. Neden olarak yerel yönetimlerin kendilerini davet etmediklerini ve bu mekanizmalara katılım sağlasalar bile görüşlerinin dikkate alınmadığını söylemektedirler. STK'ların belirttiği politika önerileri yerel yönetimler tarafından dikkatlice dinlenilmeli ve değerlendirilmelidir. Politika süreci ile ilgili bilgilendirme yapılmalıdır.
- STK üyeliklerinde ve özellikle yönetim kadrolarında kadın ve gençlere yer verilmeli, sayıları arttırılmalıdır. STK'ların politika belirleme sürecinde rol oynaması için öncelikle kendi içinde katılımı sağlaması gerekmektedir. Kararların ortaklaşa alınması sağlanmalıdır.
- STK'ların devletle ilişkilerinde çekinceli bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Devletin STK'ların alanını açacak düzenlemelerde bulunması ve kısıtlamaları kaldırması gerekmektedir.
- STK'ların daha etkin olabilmesi için kurumsallaşmaları şarttır. Bunun için ise mali kaynaklarını arttırmaları gerekmektedir. Bu noktada devlet desteği veya bazı ödemelerde bulunulması durumu gibi yaklaşımlar sergilenmelidir.

Araştırma sonucunda elde edilen bilgiler, STK'ların politika belirleme sürecindeki etkilerinin ne yönde ve hangi nedenlerle ilişkili olduğunu açıklamada önemlidir. Bu çalışma daha geniş kapsamlı bir çalışmada kullanılabilir. Yerel yönetimler STK'ların katılımını arttırmak için neler yapabileceği yönünde; STK'lar ise katılım sürecinde daha etkili olmak için neler yapabilecekleri hususunda kendilerine pay çıkarabilirler.

KAYNAKÇA

Acar, Muhittin (2003). Yerel Yönetimler ve STK: İlişkiler ve Etkileşimler. (Editörler: Akif Çukurçayır ve Ayşe Tekel). Yerel ve Kentsel Politikalar. Konya: Çizgi Kitabevi.

Akatay, Ayten., Harman, Serhat (2014), Sivil Toplum Kuruluşları-Yönetim, Yönetişim ve Gönüllülük (3.Baskı). Ekin Yayınevi: Bursa.

Akbal, İsmail, Karasoy, H. Alpay (2012). Sivil Toplum Kuruluşları ve Karar Alma Sürecine Etkileri. (Editörler: Özgür Önder, Fatih Kırışık). Kamu Yönetimi ve Siyaset Biliminde Karar Verme. Ankara: Orion Kitabevi, 351-374.

Akdoğan, Yalçın (2008). Yerel Siyaset-Kavramlar, Yerel Siyaset Sempozyum Kitabı, Okutan Yayıncılık: İstanbul.

Akdoğan, A. Argun (2011). Türkiye’de Kamu Politikası Disiplininin Tarihsel İzleri. (Ed: Filiz Kartal). Türkiye’de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını: Ankara.

Aksakoğlu, Yiğit (2010). Savunuculuk Stratejisi. (Ed: Yentürk, Nurhan., Yurttagüler, Laden., Aksakoğlu, Yiğit., Neziroğlu, İrfan., Kocaman, Habib., Ağduk, Ebru). Savunuculuk ve Politikaları Etkileme. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

Akşit, Bahattin., Serdar, Ayşe., Tabakoğlu, Bahar (2003). Sivil Toplumun ve Katılımın Güçlendirilmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü. Araştırma Raporu. Ankara.

Altunışık, Remzi., Coşkun, Recai., Bayraktaroğlu, Serkan ve Yıldırım, Engin (2012). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri-SPSS Uygulamalı (7.Baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Baş, M., Kılıç, B., Güçer, E. (2007). Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Turizm. <http://www.mevzuatdergisi.com/2007/11a/01.htm>, Erişim Tarihi: 20.01.2015.

Bayrakçı, Erdal (2014). Yerel Yönetimler, Dizgi Ofset Yayıncılık: Konya.

Bayrakçı, Erdal ve Göksel, Z. Songül (2012). Kamu Politikalarının Oluşum Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü. IX. Kamu Yönetimi Forumu. 6-7 Aralık. Bursa.

Bayram, T. Tuba., Altıkat, Aysun., Torun, E. Fatma. (2011). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre Politikaları. Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 1 (1). 33-38. file:///C:/Users/asus/Downloads/5000093650-5000133117-1-PB.pdf

Behn, Robert D. (2003). Demokratik Hesap Verme Sorumluluğu (Çeviri Kitap). İstanbul: Arı Yayınları.

Beyazıt, Y. (2006). Röportaj: Kurum olarak vakıflara bakış açımızı değiştirdik, Sivil Toplum, 4 (15), s. 119-126.

Biçer, M. ve H. H. Yılmaz (2009), Parlamentonun Kamu Politikası Oluşturma ve Planlama Sürecindeki Konumunun Yeni Kamu Mali Yönetim Sistemi Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Yasama Dergisi, s.13, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2009/sayi13/45-84.pdf.

Bullain, Nilda (Avrupa Kâr Amacı Gütmeyen Hukuk Merkezi-ECNL), Türkiye’de STK’lar ve Kamu Sektörü Arasında İşbirliğine İlişkin Yasal Çerçevenin Değerlendirilmesi, 2006.

Bumin, Kürşat (11.01.2011). “Sivil Toplum ve Devlet”, Yeni Şafak.

Can, Yusuf ve Soyer, Fikret (2015). Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Spor Politikalarının Değişim ve Gelişimi. (Editör: Mehmet Özel). Yerel Yönetimlerde Yerel Kamu Politikası Yaklaşımları. Konya: Çizgi Kitabevi.

Cansız, Mehmet (2013). Türkiye’nin Yenilikçi Girişimcileri Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Örneği. T.C. Kalkınma Bakanlığı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Araştırma Geliştirme ve Girişimcilik Daire Başkanlığı. http://www.mobilsiad.org.tr/img/ebulten/aylik/Eylul_2013_TurkiyeninYenilikciGirisimcileri.pdf

Cairney, Paul (2012). Understanding Public Policy Theories and Issues. New York: Palgrave Macmillan.

Casey, John (1999). Non-Governmental Organizations As Policy Actors: The Case of Immigration Policies in Spain, Doktora Tezi, Universitat Autònoma de Barcelona, Political Science and Public Law. Spain.

Cendon, Antonio Bar, 2004. Accountability and Public Administration: Concepts, Dimensions, Developments, <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/nispac/ee/unpan006506.pdf>

Cihan, A. ve Doğan, İ. (2007). Osmanlı Toplum Yapısı ve Sivil Toplum. İstanbul: 3F Yayınevi.

Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process, 2009. http://www.coe.int/T/NGO/code_good_prac_en.asp

Çaha, Ömer (2012). Aşkın Devletten Sivil Topluma (5. Baskı). Ankara: Orion Kitabevi.

Çelik ve Aykanat (2006). Sivil Toplum Örgütlerinin Siyasal İktidarı Etkileme Yöntemleri. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16 (2), 215-226.

Çevik, Hasan, Demirci, Süleyman (2012). Kamu Politikası (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Çoker, Ziya (1999). Belediye ve Mülki İdare İlişkileri. Ankara: TODAİE

Çopur, Hakan (2009). Teoriden Pratiğe Sivil Toplum. http://www.ekopolitik.org/images/cust_files/070522142001.pdf, Erişim Tarihi: 12.02.2014.

Çukurçayır, M. Akif (2012). Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi. Konya: Çizgi Kitabevi.

Çukurçayır, M. Akif, Eroğlu, Tuğba (2009). Kent Yönetiminde Demokratik Bir Açılım Olarak Kent Konseyleri. (Editörler: Kemal Görmez ve Mustafa Ökmen). Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları. İstanbul: Beta Yayınları, 225-247.

Dağtaş, Erdal (2007). Yurttaşlık Haklarının İnşası Ekseninde Eskişehir Yerel Basınından Online (Çevrimiçi) Bir Örnek: Midas Gazetesi. (Derleyen: Mutlu Binark). Yeni Medya Çalışmaları. Ankara: Dipnot Yayınları.

Dalgıç, Duygu (2007). Kentsel Karar Alma Süreçlerine Katılım. (Yerel Yönetimler Reformunu Destekleme Programı Kitap Dizisi). Yerel Yönetimlerde İşbirliği ve Katılım. Ankara: TODAİE, 57-74.

Dede, O. M., Güremen, L. (2010). Yerel Yönetimlerin Turizm Sektörü İçindeki Önemi, Roller ve Görevleri, Çağdaş Yerel Yönetimler, 19 (4), 47-61.

Duru, Bülent (2015). Avrupa Birliği Çevre Politikası, <http://kentcevre.politics.ankara.edu.tr/duruabcevre.pdf>, Erişim Tarihi: 21.01.2015.

Erdoğan, Ümran (2011). Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Yönetimlerin Karar Alma Sürecindeki Rolü Aydın İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Aydın.

Eren, Veysel (2014). Kamu Politikası. (Editör: Önder Kutlu). Siyaset Bilimine Giriş. Konya: Lisans Yayıncılık, 259-282.

Erkal, Hamza (2006). Yerel Yönetimlerde Yönetime Katılım, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Eroğul, Cem (1999). Devlet Yönetimine Katılma Hakkı (2. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.

Esen, Orhan (2002). İkinci Oturum:Yerel Yönetişim ve Sivil Toplum Kuruluşları. STK'lar, Yerelleşme ve Yerel Yönetimler. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Göztepe, Ece ve Çelebi, Aykut, (2012). Demokratik Anayasa Görüşler ve Öneriler. İstanbul: Metis Yayınları.

Gültekin, Mücahit (25 Nisan 2013). NGO mu, GONGO mu? Bizim Bursa.

Gümüş, Korhan (7 Nisan 2002). Gönüllülük, kar ve sivil olma. Radikal.

Gümüş, Korhan (2004). Yakın Tarihimizde STK Hareketinin Gelişimi ve Kamu Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, Savunuculuk ve Politikaları Etkileme Konferans Yazıları, 3.

Gümüş, Korhan, (2004). Yakın tarihimizde STK hareketinin gelişimi ve kamu sivil toplum kuruluşları ilişkisi. Savunuculuk ve Politikaları Etkileme Konferans Yazıları. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi. Yayın No. 2004/3.

Hague, Rod, Harrop, Martin. (2007). Comparative Government and Politics. England: Palgrave Macmillan

Hekim, Hakan (2013). Kamu Politikasında Post-Pozitivizm (Editör: Alican Kaptı). Kamu Politikası Süreci. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 47-63.

Hirai, Yukiko (2007). Japon Perspektifinden Türkiye’de Sivil Toplumun Yapısı: Sivil Toplum Araştırmaları çerçevesinde Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Ana Hatları ve Faaliyetleri. Review of International Law & Politics, 9 (3), 101-129.

Kalaycıoğlu, Ersin (1998). Sivil Toplum ve Neopatrimonyal Siyaset. (Derleyenler: E. Fuat Keyman, A. Yaşar Sarıbay). Küreselleşme, Sivil Toplum ve İslam. Ankara: Vadi Yayınları, 111-135.

Kalaycıoğlu, Ersin (2002). İkinci Oturum: Yerel Yönetişim ve Sivil Toplum Kuruluşları. STK’lar, Yerelleşme ve Yerel Yönetimler. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Kaptı, Alican (2013). Kamu Politika Süreci (Editör: Alican Kaptı). Kamu Politikası Süreci. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 17-25.

Kaptı, Alican (2013). Kamu Politika Sürecinde Klasik Yaklaşım Modeli (Editör: Alican Kaptı). Kamu Politikası Süreci. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 189-203.

Karasu, Koray (2009). İngiltere’de Kamu Yönetimi. (Editörler: Güler, B.A. ve diğ.).Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri. Ankara: İmge Kitabevi, 169-312.

Kaya ve Ayan (2011). Türkiye’de Anayasalar ve Sivil Toplum (1. Baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.

Kaya, Özer (2008). Sivil Toplum Kuruluşları ve Kalkınma, Yeterlilik Tezi, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Keane, John (1994). Demokrasi ve Sivil Toplum (Çeviren: Necmi Erdoğan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Keane, John (2004). Sivil Toplum ve Devlet Avrupa’da Yeni Yaklaşımlar (Çevirenler: Levent Köker, Ahmet Çiğdem, Mehmet Küçük, Erkan Akın, Aksu Bora, Ayşe Nur). Ankara: Yedi Kıta Yayınları.

Keyman, E. Fuat (2006). Türkiye’de Sivil Toplumun Serüveni: İmkansızlıklar İçinde Bir Vaha. Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.

Kutlu, Önder (2003). Güven ve Demokrasi: Kamu Yönetiminde Güvenin Artırılması, Liberal Düşünce Topluluğu, Demokrasi Okulu Konferansı, Eylül 2003, Konya.

Kutlu, Önder, Usta, Sefa (2005). AB Yolundaki Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Devlete Güven tesisindeki Rolü. II. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı. 15-16 Ekim. Çanakkale. 197-208.

Kutlu, Önder (2012). Karşılaştırmalı Kamu Yönetimi. Konya: Çizgi Kitabevi.

Kutlu, Önder (14.01.2015). “Yerel Kamu Politikaları”, Yeni Haber.

Kutlu, Önder (28.10.2014). “Konya Çevre Düzeni Çalıştayı”, Yeni Haber.

Löffler, Elke (2003). Governance and Government: Networking With External Stakeholders (Ed. Tony Bovaird and Elke Löffler) *Public Management and Governance*, Rotledge: New York.

Martens, Kerstin (2002). Mission Impossible? Defining Non-governmental Organizations. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 13 (03), 271-285.

Mardin, Şerif (2011). Sivil Toplum, Siyasal Kültür ve Sosyal Yapı. (Derleyenler: Mümtaz’er Türküne, Tuncay Önder). Türkiye’de Toplum ve Siyaset Makaleler 1. İstanbul: İletişim Yayınları, 9-19.

- Naim, Moises (18 Nisan 2007). What is a Gongo? Foreign Policy.
- Okutan Emre (2008). “Yerel Yönetimler Ve Sivil Toplum Örgütlerinin Gelişmiş İşbirliği: İngiltere Örneği” *Sayıştay Dergisi*, Sayı 71, s.s.91-108.
- Onbaşı, Funda (2005). Sivil Toplum. İstanbul. Leyla ile Mecnun Yayıncılık.
- Öner, Şerif (2001). Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Demokrasi ve Katılım Algılamaları, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 10 (2), 51-67.
- Özel, Mehmet (2015). Kamu Politikası ve Yerel Yönetimler. (Editör: Mehmet Özel). Yerel Yönetimlerde Yerel Kamu Politikası Yaklaşımları. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Sander, Oral (2009).Siyasi Tarih (19. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi
- Sarıbay, A. Yaşar (1997). Türkiye’de Demokrasi ve Sivil Toplum. (Derleyenler: E. Fuat Keyman, A. Yaşar Sarıbay). Küreselleşme, Sivil Toplum ve İslam. Ankara: Vadi Yayınları, 88-110.
- Savran, Gülnur (2013). Sivil Toplum ve Ötesi (1. Baskı). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Scholte, Art J. (2001). Civil Society and Democracy in Global Governance. The University of Warwick CSGR, 65 (01), 1-23.
- Sivil Toplum Dergisi (2007). Üç Açıdan Kentsel/Yerel Politika Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları. <http://www.siviltoplum.com.tr/?ynt=icerikdetay&id=742>, Erişim Tarihi: 14.12.2014.
- Şaylan, Gencay (2008). Temsili Liberal Demokrasinin Önlenemez Krizi. Ankara: İmge Kitabevi.
- Şahin, Bilal (2013). Gençlerde Demokrasi ve Katılım Algısının Oluşmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslar arası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara.
- Şenatalar, Burhan (2000). Birinci Oturum: STK-Devlet İlişkilerine Kuramsal Bakış. Avrupa Birliği Devlet ve STK’lar. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Şeren, G. Yıldız, Dedebek, Emin (2013). AB Uyum Sürecinde Türkiye’de Çevre Politikaları. EY International Congress on Economics I "Europe and Global EconomicRebalancing". 24-25 Ekim. Ankara.

Tekeli, İlhan (2012). Türkiye İçin STK’lar ve Katılımcı Demokrasi Yazıları (1. Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tortop, N., Aykaç, B., Yayman, H., Özer, M.A. (2014). Mahalli İdareler (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık

Tosun, Gülgün E. (2003). Sivil Toplum. Editör: Muhittin Acar ve Hüseyin Özgür). Çağdaş Kamu Yönetimi I. Ankara: Nobel yayın Dağıtım, 227-257.

Tosun, Gülgün E. (2001). Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi (1. Baskı). İstanbul: Alfa Basım.

Turan, İlter (1998). Birinci Oturum: Dünyada ve Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelişimi. Üç Sempozyum Sivil Toplum Kuruluşları. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Türköne, Mümtaz’er (2007). Siyaset (7. Baskı). Ankara: Lotus Yayınevi.

TÜSEV, Türkiye’de Sivil Toplum: Bir Dönüm Noktası, Uluslar arası Sivil Toplum Endeksi Projesi Türkiye Ülke Raporu II, 2011.

Uğuz, Hülya E. (2011). Bir Kamusal Aktör Olarak Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevlerinin Yorumlanması: Türkiye Üzerine Bir İnceleme. Doktora Tezi. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü. Ankara.

Uslu ve Marangoz (2008). Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlarda Sosyal Pazarlama ve Çevre Gönüllü Kuruluşlara Yönelik Bir Araştırma. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10 (1), 109-137.

Usta, A. (2013). Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış. Yasama Dergisi, s.24. http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2013/sayi24/78-102.pdf

Ünal, M. C. (2013). Kamu Politikasında Tipolojik Yaklaşımlar (Editör: Alican Kaptı). Kamu Politikası Süreci. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 189-203.

Vakil, C. A. (1997). Confronting the Classification Problem: Toward a Taxonomy of NGOs. *World Development*, 25 (12), 2057-2070.

Yıldırım, Ahmet (2001). Sosyal Bütünleşme Açısından Sivil Toplum Örgütleri: Isparta Uygulaması. Yüksek Lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Isparta.

Yıldırım, İbrahim (2004). Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, Mete ve Sobacı, M. Zahid (2013). Kamu Politikası ve Kamu Politikası Analizi: Genel Bir Çerçeve. (Derleyenler: Mete Yıldız ve M. Zahid Sobacı). Kamu Politikası Kuram ve Uygulama. Ankara: Adres Yayınları, 14-44.

Yücekök, Ahmet N. (1987). Siyaset'in Toplumsal Tabanı. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Martens, Kerstin (2002). Mission Impossible? Defining Non-governmental Organizations. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 13 (03), 271-285.

Yükçü, Süleyman, Atağan, Gülşah (2009). Etkinlik, Etkililik ve Verimlilik Kavramlarının Yarattığı Karışıklık. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23 (04), 2-13.

Diğer Kaynaklar:

Birleşmiş Milletler Antlaşması, 71.Madde

World Bank Operations Evaluation Department, 1999

Özel Sektör Gönüllüler Derneği, 2009

5393 sayılı Belediye Kanunu

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu

5302 İl Özel İdaresi Kanunu

Kent Konseyi Yönetmeliği

6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu Gereğince; İşkollarındaki İşçi Sayıları ve Sendikaların Üye Sayılarına İlişkin 2015 Ocak Ayı İstatistikleri Hakkında Tebliğ

4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu Gereğince Kamu Görevlileri Sendikaları ile Konfederasyonların Üye Sayılarına İlişkin 2014 Temmuz İstatistikleri Hakkında Tebliğ

<http://www.vgm.gov.tr/>

<http://www.dernekler.gov.tr/>

<http://www.csqb.gov.tr>

<https://www.mess.org.tr/ti.asp?eid=4916>

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YEREL POLİTİKALARIN BELİRLENME SÜRECİNDEKİ ROLLERİ İLE İLGİLİ ANKET ÇALIŞMASI

Bu araştırma, Sivil Toplum Kuruluşları'nın (STK) yerel politikaların belirlenmesindeki rollerini araştırmak için hazırlanmıştır. Ankete katılan bireylerin ve kurumların bilgileri gizli tutulacak olup sadece bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Anket sorularına tam ve doğru cevap vermeniz araştırmanın başarılı sonuçlandırılması için büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede yapacağınız anlamlı katkılar ve gösterdiğiniz hassasiyet için çok teşekkür ederiz...

Prof.Dr. Önder KUTLU
Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F.

Arş.Gör. Zehra ÖZKAN
Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F.

DEMOGRAFİK BİLGİLER

1.MESLEĞİNİZ					
1) Devlet Memuru	☐	6) Emekli	☐	11) Kamuda yönetici	☐
2) Kamu sözleşmeli	☐	7) Öğrenci	☐	12) Özel sektöryönetici	☐
3) Özel sektör işçi	☐	8) Öğretmen	☐	13) Ev hanımı	☐
4) Kamu işçisi	☐	9) Çiftçi	☐	14) Serbest meslek	☐
5) İşsiz	☐	10) Esnaf	☐	15) Akademisyen	☐

2.YAŞINIZ		4.CİNSİYET		6.EN SON MEZUN OLUNAN OKUL	
1) 18-25	☐	1) Kadın	☐	1) Okur-yazar	☐
1) 26-39	☐	2) Erkek	☐	2) İlköğretim	☐
2) 40-49	☐			3) Lise	☐
4) 50-60	☐	3.MEDENİ DURUM		3) Üniversite	☐
4) 61 ve üzeri	☐	1) Evli	☐	5) Lisansüstü	☐
		2) Bekar	☐		

Aşağıdaki sorular üyesi olduğunuz sivil toplum kuruluşu (dernek, vakıf, sendika, birlik, meslek odası) ile ilgilidir. Sorularda geçen STK kısaltması, sivil toplum kuruluşu kelimelerinin ilk harfleridir.

7.Üyesi olduğunuz STK'nın;

a) Kuruluş türü: 1 () Vakıf 2 () Dernek 3 () Kamu Yararına Çalışan Dernek 4 () Sendika 5 () Diğer:

b) Kuruluş yılı: 1 () 1950-1979 2 () 1980-1989 3 () 1991-2000 4 () 2001-2010 5 () 2011 ve sonrası

c) Üye sayısı: 1 () 50'den az 2 () 51-100 3 () 101-300 4 () 301-500 5 () 501-1000 6 () 1001 ve üzeri

8.Kaç yıldır bu STK'ya üyesiniz? 1 () 1 yıl olmadı 2 () 1-2 3 () 2-3 4 () 3-5 5 () 5-10 6 () 10 ve üzeri

9.Sizin kişisel olarak bu STK'ya üye oluş amacınızı lütfen kısaca belirtir misiniz?

.....

10.Üyesi olduğunuz bu STK'da yürütülecek etkinliklere, projelere ve genel politikalara ilişkin alacak kararları genellikle kim(ler) belirler?

1 () Başkan/Yönetim kurulu 2 () Üyeler 3 () Diğer, Lütfen belirtiniz

11. Kurumca ilgi duyduğunuz politikalar içinde en çok ilgi duyduğunuz ilk üç seçeneği 1. 2. ve 3. sütunlara işaretleyiniz.

	1. Sırada	2. sırada	3. sırada		1. Sırada	2. sırada	3. sırada
Altyapı Politikaları	()	()	()	Aile Politikalar	()	()	()
Eğitim Politikaları	()	()	()	Çevre Politikaları	()	()	()
Sosyal Hizmet Politikaları	()	()	()	Dayanışma-Yardım Politikaları	()	()	()
Sağlık ve Refah Politikaları	()	()	()	İnsan Hakları Politikaları	()	()	()
Diğer (Lütfen belirtiniz)	()	()	()	(.....)			

12. Kurumunuzun temel faaliyet amacı nedir? **En fazla önemseydiğiniz** ilk üç nedeni sırasıyla 1. 2. ve 3. sütunlara işaretleyiniz.

	1. Sırada	2. sırada	3. sırada
Üyelere bilgi vermek	()	()	()
Üyelerin ekonomik çıkarlarını düşünmek	()	()	()
Üyelerin yaşam standartlarını yükseltmek haklarını savunmak	()	()	()
Toplumda belirli bir grubun sorunlarını, ihtiyaçlarını ve menfaatlerini gündeme getirmek	()	()	()
Diğer (Lütfen belirtiniz)	()	()	()

	1. Sırada	2. sırada	3. sırada
Üyelere eğitim vermek	()	()	()
Halka hizmet etmek	()	()	()
Toplumsal sorunlarla ilgili halkı aydınlatmak	()	()	()
Bireylerin sosyal,ekonomik ve siyasal katılımlarını sağlamak	()	()	()
(.....)			

13. Kurumunuz hangi nedenlerle yerel yönetimlerle ilişki kurar? Yerel yönetimlere **en fazla başvurduğunuz** ilk üç nedeni sırasıyla 1. 2. ve 3. sütunlara işaretleyiniz.

	1. Sırada	2. sırada	3. sırada
İzin alınması durumunda	()	()	()
Hukuki zorunluluk gereği	()	()	()
Mali yardım istenmesi halinde	()	()	()
Diğer (Lütfen belirtiniz)	()	()	()

	1. sırada	2. sırada	3. Sırada
Destek sağlamak amacıyla	()	()	()
Denetleme durumunda	()	()	()
İstişarede bulunmak amacıyla	()	()	()
(.....)			

14. Üyesi olduğunuz bu STK'nın genel kurul toplantısına bugüne kadar hiç katıldınız mı?

1 () Bugüne kadar hiç katılmadım

2 () Katıldım → Kaç kez katıldınız? 1 () 1 kez 2 () 2-3 kez 3 () 3-5 kez 4 () 5+ kez

15. Üyesi olduğunuz bu STK'nın aldığı kararları kişisel olarak genellikle ne ölçüde destekleyip katılırsınız?

1 () Hemen hemen tüm kararlarına 2 () Çoğu kararlarına 3 () Bazı kararlarına 4 () Çok azına 5 () Hiçbiri

16. Üyesi olduğunuz bu STK'nın etkinliklerine kişisel olarak ne sıklıkta katılabiliyorsunuz ?

1 () Her zaman 2 () Çoğu zaman 3 () Bazen 4 () Nadiren 5 () Hiçbir zaman

17. Üyesi olduğunuz başka bir STK var mı? 1 () Yok 2 () Var

18. Yanıtınız "Evet" ise üye olduğunuz diğer STK'nın/STK'ların adını belirtiniz.....

19. Her hangi bir siyasi partiye üye misiniz? 1 () Evet 2 () Hayır

20. Sizce "sivil toplum kuruluşları" nedir, ne işe yarar? Lütfen kısaca bir-iki cümle ile yazınız.

.....
.....
.....

21. Türkiye'de yerel düzeyde güçlü ve etkili bir "sivil toplum"un var olduğunu düşünüyor musunuz?

1 () Evet 2 () Hayır 3 () Yeni yeni gelişmekte 4 () Fikrim Yok

22. Sizce STK'ların kuruluş amaçları ve etkinlikleri

1 () Belli bir alanda/konuda uzmanlaşmalıdır. 2 () Belli bir alanda değil birçok konuda/ alanda olmalıdır

23. Sizce, Türkiye'de sivil toplum kuruluşları,

1 () Toplumsal uzlaşmaya katkıda bulunmaktadır 2 () Toplumsal muhalefetin sesini dile getirmektedir

3 () Her ikisini de sağlamaktadır

4 () Her ikisini de sağlayamamaktadır

24. Size göre Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının güçlü ve etkili olmasının önündeki başlıca **engeller** nelerdir? En önemli bulduğunuz ilk üç seçeneği sırasıyla 1. 2. ve 3. sütunlara işaretleyiniz.

	1. Sırada önemli	2. sırada önemli	3. sırada önemli		1. Sırada önemli	2. sırada önemli	3. sırada önemli
Resmi Kurumlar’ın Sivil Toplum Kuruluşlarını tam olarak muhatap almamaları	()	()	()	STK’ların faaliyetlerini sürdürebilecek yeterli kaynaklara sahip olmaması	()	()	()
STK’ların yeterli donanım ve uzmanlığa sahip olmaması	()	()	()	Birlikte hareket etme kültürünün gelişmemesi	()	()	()
Kültürel ve toplumsal yapıımızdan kaynaklı sorunlar	()	()	()	Diğer (Lütfen belirtiniz).....	()	()	()

25. Sizce sivil toplum kuruluşlarını kamu kurumlarından **farklı kılan** en önemli unsurlar nelerdir? En önemli bulduğunuz ilk üç seçeneği 1. 2. ve 3. sütunlara işaretleyiniz.

	1. Sırada önemli	2. sırada önemli	3. sırada önemli		1. Sırada önemli	2. sırada önemli	3. sırada önemli
Gönüllülük	()	()	()	Eleştirel olması	()	()	()
Esneklik	()	()	()	Yenilikçilik	()	()	()
Bağımsızlık	()	()	()	Yaptırım gücünün olmaması	()	()	()
Hiyerarşik olmama	()	()	()	Şeffaflık	()	()	()
Diğer (Lütfen belirtiniz)	()	()	()	(.....)			

26. Sizce Türkiye’de yerel yönetimler STK’ları yeteri kadar önemsiyor mu?

1 () Evet, önemsiyorlar 2 () Hayır, önemsemiyorlar

27. Cevabınız “Hayır” ise, Sizce Türkiye’de yerel yönetimlerin STK’ları **önemsememe** nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- 1 () Fikrim Yok
2 () STK’ları kendilerine yardımcı kuruluşlar olarak görmeleri
3 () Siyasi kaygılardan dolayı zorunlu olarak önemsemeleri
4 () STK’ların barındırdığı insan gücünün muhalefet yapmasını engelleyebilmek için
5 () Diğer, belirtiniz.....

28. Sizce Türkiye’de yerel yönetimlerin STK’ları **önemsememe** nedeni aşağıdakilerden hangileri olabilir?

- 1 () Fikrim Yok 3 () STK’ların güven verici olmamaları
2 () Muhalefetten ve eleştiriden hoşlanmamaları 4 () Kendilerine yakın bulmadıkları STK’ları dışlamaları
5 () Diğer, belirtiniz.....

29. Sizce mevcut yasalar STK’ların kuruluş ve etkinliklerini yeteri kadar güvence altına alacak biçimde düzenlenmiş mi?

1 () Evet 2 () Hayır

30. Günümüzün STK’larında yer alan üye ve yöneticiler,

- 1 () Birbirlerine benzer özellikler (gelir ve eğitim düzeyi vb anlamlarında) taşıyan insanlardan oluşuyor
2 () Birbirlerinden farklı özellikler (gelir ve eğitim düzeyi vb anlamlarında) taşıyan insanlardan oluşuyor

31. “Devlet” kavramı, sizde ne gibi çağrışımlar, hisler utandırıyor? Sizde **en fazla çağrışım yapan** ilk üç ifadeyi sırasıyla 1. 2. ve 3. sütunlara işaretleyiniz.

	1. Sırada	2. sırada	3. sırada		1. Sırada	2. sırada	3. sırada
Güven	()	()	()	Zorunlu itaat	()	()	()
Korku	()	()	()	Sevgi	()	()	()
Saygı	()	()	()	Baskı	()	()	()
Diğer (Lütfen belirtiniz)	()	()	()	(.....)			

Aşağıdaki ifadeleri lütfen her ifadeye katılma derecenizle ilgili olarak size en uygun gelen seçeneği çarpı işareti (x) ile belirtiniz ve tüm maddeleri yanıtlayınız. 1=Kesinlikle katılmıyorum. 2=Katılmıyorum. 3=Kısmen katılıyorum. 4=Katılıyorum. 5=Kesinlikle katılıyorum	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
1.Kamu yetkilileri politika süreci ile ilgili bilgileri kolayca erişebileceğimiz bir biçimde doğru ve zamanında ulaştırırlar.	1	2	3	4	5
2.Kuruluş olarak gündemdeki bir sorunu anlayabilmek için araştırma yapar ve çözüm önerisi getiririz.	1	2	3	4	5
3. Politika belirleme sürecine katılım için açık, net, şeffaf erişilebilir prosedürler vardır.	1	2	3	4	5
4. Önemli belgelere kapsamlı erişim sağlayacak ve toplumsal olayların duyurulacağı web sitemizi aktif olarak kullanıyoruz.	1	2	3	4	5
5. Kent Konseyi toplantılarına düzenli olarak katılıyoruz.	1	2	3	4	5
6. Belediye Meclisi toplantılarına düzenli olarak katılıyoruz.	1	2	3	4	5
7. Sosyal hizmetler ve yıllık bütçenin yönetilmesi konularında uzmanlık alanımızla ilgili komisyon toplantılarına düzenli olarak katılıyoruz.	1	2	3	4	5
8. Katılım sürecinin genel olarak yerel yönetimler tarafından tek yönlü olarak başlatıldığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
9. Yerel yönetimler kuruluşumuzu politika oluşumlarından haberdar ederek görüş ve önerilerini isterler.	1	2	3	4	5
10. Katıldığımız toplantılarda etkin bir şekilde kendimizi ifade edebiliyoruz.	1	2	3	4	5
11. Farklı grupların hassasiyetlerini ve çıkarlarını tespit etmek, yorumlamak amacıyla ilgili paydaşlarla oturumlar ve halka açık forumlar düzenliyoruz.	1	2	3	4	5
12. Yerel yönetimlerle STK'lar arasında diyalogu belirleyecek net mekanizmalar bulunur.	1	2	3	4	5
13. Diyaloglar neticesinde ortak tavsiye kararı ya da strateji üzerinde mutabık kalırız.	1	2	3	4	5
14. Kuruluşumuzda politika tercihleri hakkında tavsiyelerde bulunmak üzere sabit ya da geçici uzman grubu olarak çalışma grubu ya da komitesi oluşturulur.	1	2	3	4	5
15. Politik stratejilerin özünü belirlemek üzere yerel yönetimlerle düzenli toplantılarda bulunuyoruz.	1	2	3	4	5
16. Politika belirleme sürecinin her aşamasında kuruluşumuzla sorumluluk paylaşıldığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
17. Yerel yönetimler ve STK'ların birlikte yürüttüğü projeler genellikle hizmet odaklı ve yerel yönetimlerin sırtından yük alan aktiviteler içermektedir.	1	2	3	4	5
18. Savunduğumuz esaslar doğrultusunda farkındalığı arttırmak üzere kampanyalar ve lobi faaliyetleri düzenliyoruz.	1	2	3	4	5
19. Toplumda belirli bir grubun sorunlarını, çıkarlarını, ihtiyaçlarını ve görüşlerini gündeme getiririz.	1	2	3	4	5
20. Yasalarda ya da politika belirleyen diğer belgelerde, araçlarda, tedbirlerde henüz ele alınmamış bir kamu menfaatinin gündeme getiririz.	1	2	3	4	5
21. Toplumsal ihtiyaçlara ve sorunlara yönelik yenilikçi girişimler, yeni çözümler, yaklaşımlar oluştururuz.	1	2	3	4	5
22. Kuruluş olarak toplumu ilgilendiren ortak bir menfaat için politika önerisinde bulunuruz.	1	2	3	4	5
23. Şu ana kadar bulunduğumuz politika önerileri dikkate alındı ve uygulamaya geçildi.	1	2	3	4	5
24. Kuruluş olarak politika belirleme sürecine yeterli düzeyde katılıyoruz.	1	2	3	4	5
25. Politika belirleme sürecindeki etkinliğimizi arttırmak için çeşitli yol ve yöntemler geliştiriyoruz.	1	2	3	4	5
26. Yerel yönetimlerin aldığı kararların meşruiyetini sağlaması için politika belirleme sürecine STK katılımı gereklidir.	1	2	3	4	5
27. Yerel politika belirleme sürecinde etkili olmaktadır.	1	2	3	4	5
28. Amaçlarımızı gerçekleştirebilme konusunda aktif rol oynuyoruz.	1	2	3	4	5
29. Kuruluşumuz politika belirleme sürecinde etkili olabilmek adına belirli aralıklarla toplantılar düzenlemektedir.	1	2	3	4	5
30. STK'ların üye sayıları ile politika belirleme sürecindeki etkileri arasında doğrudan bir ilişki vardır.	1	2	3	4	5
31. Kuruluşumuz gönüllü ve aktif üye sayısını arttırmak için yeterli düzeyde çalışmalar yapmaktadır.	1	2	3	4	5
32. STK'ların örgüt yapısının güçlenmesi politika belirleme sürecindeki etkilerini arttıracaktır.	1	2	3	4	5
33. Kuruluş olarak mali kaynaklarımız faaliyetlerimizi gerçekleştirmek için yeterli düzeydedir.	1	2	3	4	5
34. STK'ların mali gücüne paralel olarak politika belirleme sürecindeki etkileri artmaktadır.	1	2	3	4	5
35. STK'ların aktif katılımını sağlamak için mali destek verilmektedir.	1	2	3	4	5
36. Diğer STK'lar ile düzenli ilişkilerimiz bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
37. Yerel yönetimlere karşı önyargımız bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
38. Yerel yönetimlerin kuruluşumuza karşı ön yargısı bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
39. STK ile Kamu kurumlarının birbirlerine karşı olan önyargısı katılımı olumsuz etkilemektedir.	1	2	3	4	5
40. Yerel yönetimlerin STK'lara karşı tutumunda olumlu bir değişim vardır.	1	2	3	4	5
41. Yerel yönetimlerin kuruluşumuza muamelesi ile diğer STK'lara muamelesi arasında bir fark yoktur.	1	2	3	4	5
42. Türkiye'de Kamu-STK işbirliğini teşvik eden yasal hükümler yeterlidir.	1	2	3	4	5
43. Kamu-STK işbirliğine yönelik yasal düzenlemelere zorunluluk getirilmesi katılımı arttıracaktır.	1	2	3	4	5

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Zehra ÖZKAN
Doğum Yeri:	İzmir
Doğum Tarihi:	04.10.1990
Medeni Durumu:	Bekar
Öğrenim Durumu	
Derece:	Okulun Adı:
İlköğretim:	Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu/Mersin
Ortaöğretim:	Mareşal Mustafa Kemal İlköğretim Okulu/Konya
Lise:	Meram Konya Lisesi (Y.D.A)/Konya
Lisans.	Selçuk Üniversitesi
Yüksek Lisans.	Selçuk Üniversitesi/İ.İ.B.F./Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
İş Deneyimi:	Araştırma Görevlisi, Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 2013-...
Tel:	0332 223 30 46
E-posta:	zehraozkan@selcuk.edu.tr
Adres:	Selçuk Üniversitesi Alaeddin Keykubat Kampüsü İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Selçuklu/Konya